

ศิลปากร

นิตยสารรายสองเดือน กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ปีที่ ๕๐ ฉบับที่ ๔ ก.ค.- ส.ค. ๒๕๕๐
SILPAKORN JOURNAL Vol. 50 No. 4 July - August 2007 ISSN 0125 - 0531

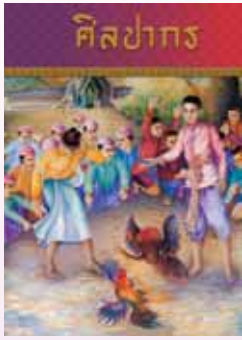

พระที่นั่งรัตนรังสรรค์

ทัศนียภาพพระที่นั่งรัตนรังสรรค์ จากซ้ายไปขวา

เรือนแปดเหลี่ยมสำหรับชมวิว ทางเดินเชื่อมมีหลังคาคลุม เรือนข้าราชการบริวารและโถงออกกว่าราชการ

ศิลปากร

นิตยสารรายสองเดือน กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ปีที่ ๕๐ ฉบับที่ ๔ ก.ค. - ส.ค. ๒๕๕๐
SILPAKORN JOURNAL Vol. 50 No. 4 July - August 2007 ISSN 0125 - 0531

จัดพิมพ์ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

วัตถุประสงค์ : เพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในสาระสำคัญต่างๆ
และเพื่ออนุรักษ์สืบทอดมรดกวัฒนธรรมของชาติ

Objectives : To disseminate academic data and information on the arts of Thailand
To conserve and nurture the existing national heritage of Thailand

เจ้าของ (Proprietor) : กรมศิลปากร The Fine Arts Department www.finearts.go.th

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเล่นชกกับพระมหาอุปราชที่เมืองหงสาวดี

ที่ปรึกษา (Advisory Board)

อธิบดีกรมศิลปากร
Director General

นายอารักษ์ สังหิตกุล
Arak Sunghitakul

นางณัฐรภัทร์ จันทร์วิช
Natthapatra Chandavij

นายชวลิต สุนทรานนท์
Chavalit Soontranon

นายพิเศษ เจียจันทรพงษ์
Pises Jiajanpong

รองอธิบดีกรมศิลปากร
Deputy Director General

นางโสเมสุดา ลียะวานิช
Somsuda Leyavanija

นางสาวฉวีงาม มาเจริญ
Chaweengam Macharoen

นายประเมษฐ์ บุญยะชัย
Pramate Boonyachai

นายประทีภะ ประทีปะเสน
Pratak Pratipasen

รองอธิบดีกรมศิลปากร
Deputy Director General

นางสมลักษณ์ เจริญพงษ์
Somlak Charoenpot

นายอำพัน กิจงาม
Amphan Kijngam

นาวาอากาศเอก อาวุธ เงินชูกลิ่น
Group Captian Arvuth Ngoenchuklin

นายสุเทพ วิริยะบุญย์
Suthep Viriyabud

รองอธิบดีกรมศิลปากร
Deputy Director General

นายชมชาติ เทพไชย
Khemchat Thepchai

นางสาววันนีย์ ม่วงบุญ
Vantanee Mounghoon

นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์
Kongkaew Weeraprajak

นายประสงค์ เอี่ยมอนันต์
Prasong Eiamanant

บรรณาธิการอำนวยการ (Editor in Chief)

เลขาธิการกรมศิลปากร
(Secretary of Fine Arts Department)

นางลัดดาวลัย พักจำรูญ
Laddawan Fahchamroon

บรรณาธิการประจำฉบับ (Editorial in Charge of this issue)

นางสาวสิริพรรณ วีระศรีโชติ
Siriphan Thirasarichot

นางวิสันต์ โพธิ์สุนทร
Visantane Pothisoonthorn

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

นางสาวบุษกร ศรีกันก
Bulong Srikanok

นางสาวน้อยนา แย้มสาขา
Naiyana Yamsaka

นายศุภชัย จันทรสุวรรณ
Supachai Chansuwan

นางสาววารารักษ์ รุจิเพ็ชร
Waraporn Ruchipetch

นายไพโรจน์ ทองคำสุก
Piroj Thongkumsuk

นางสาวบุษกร ลิ้มจิตติ
Busakorn Limchitti

นายปราโมทย์ กำทรัพย์
Pramote Kamsap

นางสาวจตุพร ศิริสัมพันธ์
Chatuporn Sirisamphan

นางสาวกรพินธุ์ ทวีตา
Korapin Taweta

นางสาวปาลิดา เอ็มชบุตร
Palida Amesbutr

นางประพิศ พงศ์ภาค
Praphid Pongmas

นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ
Pimpan Paibulwangcharoen

นางสาวราศี บุรุษรัตน์พันธุ์
Rasi Burusratanabhund

นายชัยณรงค์ ดีอินทร์
Chainarong Deein

นางสาววันเพ็ญ พรเลิศวดี
Wanpen Pornlertwadee

ผู้จัดการ (Manager)

นายสิงห์คม บริสุทธิ์
Singkom Borisutdhi

สมาชิก (Membership Co-ordinators)

นางรัชณี งามเจริญ
Ratchanee Ngamcharoen

นางสาวศิริพร ดียิ่ง
Siriporn Deeying

ศิลปกรรมและภาพ (Artistic and Photographic Co-ordinators)

นายสิงห์คม บริสุทธิ์
Singkom Borisutdhi

นางวานีย์ เนียมสอน
Varanee Niamsorn

ดำเนินการจัดพิมพ์ กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการกรม กรมศิลปากร

โทร. ๐ ๒๒๒๔ ๒๐๕๐ โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๙๓๔

Published by the Promotion and Public Relations Group, Office of the Secretariat, Tel. 0-2224-2050 Fax. 0-2222-0934

สอบถามข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม ศูนย์บริการข้อมูลประชาชน (Call Center) กระทรวงวัฒนธรรม โทร. ๐ ๒๒๔๖ ๖๗๐๐

พิมพ์ที่ บริษัททุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด

๔๙ ถนนสุขุมวิท ๑๐๑/๑ พระโขนง กรุงเทพฯ ๑๐๒๖๐

โทร. ๐ ๒๗๔๖ ๓๑๓๐-๔ โทรสาร ๐ ๒๗๔๖ ๗๐๗๓, ๐ ๒๗๔๖ ๓๓๘๗-๘

บทบรรณาธิการ

นิตยสารศิลปกรรมฉบับนี้ คณะบรรณาธิการได้คัดสรรบทความจากนักวิชาการของกรมศิลปากร และบุคคลภายนอกหลากหลายด้านและน่าสนใจ เริ่มจากเรื่องภาพจิตรกรรมสีน้ำมัน ประวัติของ พระนเรศวรมหาราช หอลอยฟ้า จังหวัดสุพรรณบุรี, วัดสวนตาล พระเจ้าติโลกราชสร้างเป็นอนุสรณ์ แห่งชัยชนะเหนือเมืองน่านจริงหรือ?, กำแพงพระนคร : องค์ความรู้ของคนไทยยุคต้นรัตนโกสินทร์, โบราณสถานวัดเพลง (ร้าง) อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี, พระที่นั่งรัตนรังสรรค์ และนานาสาระ จากคอลัมน์ประจำฉบับครบครัน ซึ่งล้วนมีคุณค่าและน่ารู้ทั้งสิ้น

คณะบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านผู้อ่านและสมาชิกจะได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลินไปพร้อมๆ กัน หากท่านมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะประการใดโปรดแจ้งกองบรรณาธิการ ด้วย เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงต่อไป ขอขอบคุณที่กรุณาให้ความสนับสนุนนิตยสารศิลปกรรม ตลอดมา

บรรณาธิการประจำฉบับ

Editor's Note

Due to this volume of Silpakorn Journal, the editorial board has selected articles written by intellectuals from the Fine Arts Department and other institutes, which are “The Oil Painting of King Naresuan the Great at Sky Tower in Suphanburi Province”, “Did King Tilokaraj Build Suan Tan Temple as a Commemoration on the Victory over Nan City?”, “Rattanakosin City Wall : knowledge of Thai People in Early Rattanakosin Period”, “Archeological Site at Pleng (Rang) Temple in Bang Kruay District of Nontaburi Province”, “Rattana Rangsang Throne Hall”, including the variety of our interesting regular columns.

We are hopeful that our readers and subscribers will enjoy and benefit at the same time. In case of any recommendations, please feel free to inform us in order to be our guidelines to develop the journal. We would like to thank for your substantial contributions toward the Silpakorn Journal.

สารบัญ

CONTENTS

- ๔ ภาพจิตรกรรมสีน้ำมัน
ประวัติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
หอลอยฟ้า จังหวัดสุพรรณบุรี
- เฉลียว รักรคง
The Oil Painting of King Naresuan
the Great at Sky Tower in Suphanburi Province
- Chaliew Rakkhong
- ๑๔ วัดสวนตาล พระเจ้าติโลกราช สร้างเป็นอนุสรณ์
แห่งชัยชนะเหนือเมืองน่าน จริงหรือ ?
- ปฎิพัฒน์ พุ่มพงษ์แพทย์
Did King Tilokraj Build Suan Tan Temple as a
Commemoration on the Victory over Nan City?
- Patipat Pumpongpaet
- ๒๖ ตั้วนับพระ
- เด็นดาว ศิลปานนท์
Tally Sticks Used for Counting Buddhist Monks
- Dendao Silpanon
- ๓๒ กำแพงพระนคร : องค์ความรู้ของคนไทย
ยุคต้นรัตนโกสินทร์
- สุนิสา มั่นคง / ภาณุวัฒน์ สุริยฉัตร
Rattanakosin City Wall : Knowledge of Thai People
in Early Rattanakosin Period
- Sunisa Mankhong / Phanuwat Suriyachat
- ๕๐ โบราณสถานวัดเพลง (ร้าง)
อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
- ประภัสสร ชูวิเชียร
Archeological Site at Pleng (Rang) Temple
in Bang Kruay District of Nontaburi Province
- Praphat Chuvichean
- ๖๐ พระที่นั่งรัตนรังสรรค์
- ประจวบ เทพศิริสุนทร
Rattana Rangsan Throne Hall
- Prajuab Tapesirisuntorn
- ๗๐ เกร็ดความรู้จากการตรวจสอบชำระประชุมพงศาวดาร
ฉบับกาญจนากิเชก เล่ม ๙ : พระพุทธมยุขรัตนจักรพรรดิ
พิมพ์มณีนมัย
- สุทธิพันธ์ ชูทรานนท์
Miscellaneous Knowledge from the Revision of the
Collection of Thai Chronicles Kanjanapisek Edition, Volume 9
: Phra Buddha Busayarattana Jakkapatpimon Maneemai
- Suthibhan Kutranon
- ๗๖ ภาพเก่า - เล่าอดีต : การเยือนประเทศไทย
ของพระราชอาคันตุกะ
- จุฑาทิพย์ อังศ์สิงห์
Old Photos Mirror the Past :
State Visits of the Royal Guests
- Juthatip Angsusing
- ๙๗ ศิลปิน - ศิลปากร :
วสันต์ จันทร์ฉาย : ศิลปินไวโอลิน
- ไพโรจน์ ทองคำสุก
- ๑๐๒ งามมา - ดอปปะ : พระนามของพระพุทธเจ้า
- ก่องแก้ว วีระประจักษ์
- ๑๐๖ ของชิ้นเอกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ :
ชามลายน้ำทองประดับลายภาพสัตว์ และดอกไม้
ที่มีความหมายเป็นมงคลตามคติจีน
- ญักฎภัทร จันทวิฑ
A Master Piece in the National Museum :
Bowl of Lai Nam Tong Decorated with Floral
and Animal Designs of Chinese Auspicious Motifs
- Natthapatra Chandavij
- ๑๑๖ บันทึกร้าว - ศิลปากร
- ปาลิดา เอมขันบุตร

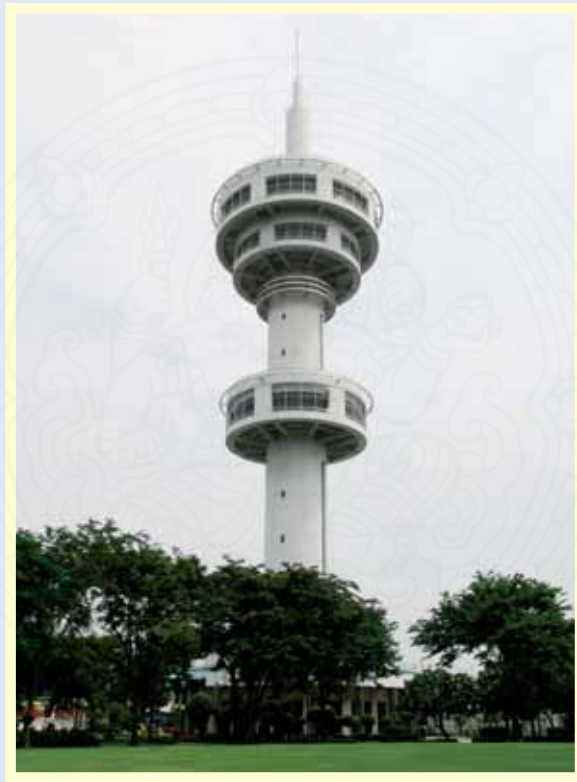
The Oil Painting of King Naresuan the Great at Sky Tower in Suphanburi Province

King Naresuan the Great was born in Pisanulok City in 1555. He was a son of King Maha Thammaracha and Phra Wisuthi Kasattri. Besides, King Naresuan had got other 2 siblings; that is: an elder sister named Phra Suphan Kanlayani and a younger brother named Phra E-ka Todsarod. King Naresuan liberated the Ayutthaya Kingdom from Burma while he was the Crown Prince staying at Pisanulok City. There were several significant events during his reign including the combat on elephant back against the Burmese Crown Prince at Nong Sarai. A team of artists from Applied Arts and Lai Rod Nam (the lacquer work) Group of Office of Chang Sip Mu (means 10 forms of Thai craftsmanship into 10 categories) attached to the Fine Arts Department had a study research to draw the oil painting of 3.50 x 2.50 square-meters depicting 7 episodes of significant events during the reign of King Naresuan the Great. The painting has been installed at the top floor of the Sky Tower in Suphanburi Province.

Translated by Salinya Mephokee

ภาพจิตรกรรมสีน้ำมัน ประวัติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หอลอยฟ้า จังหวัดสุพรรณบุรี

เฉลียว รักคง *

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งที่ได้กอบกู้เอกราชของชาติไทยให้เป็นอิสรภาพจากประเทศพม่าเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา พระองค์ท่านได้ประกาศอิสรภาพเป็นเอกราชสู้รบกับพม่าได้ชัยชนะ รวบรวมความมั่นคงเป็นปึกแผ่นของ

กรุงศรีอยุธยาไว้ได้ ซึ่งเหตุการณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จึงได้ลำดับภาพตามพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นตอนๆ ซึ่งกลุ่มงานจิตรกรรม สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร ได้เขียนภาพจิตรกรรมไว้ ๗ ตอนด้วยกัน

*นายช่างศิลปกรรม ๗ ว. สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร.

๑. พระราชประวัติส่วนพระองค์
๒. คราวไล่ตามพระยาจันจันตุ
๓. การชนไก่
๔. ประกาศอิสรภาพ
๕. พระแสงปืนต้นข้ามแม่น้ำสะโตง
๖. พระแสงดาบคาบค่าย

๗. ทำสงครามยุทธหัตถี

ขนาด ๓.๕๐ x ๒.๕๐ เมตร ติดตั้งอยู่
ชั้นบนของหอลอยฟ้า จังหวัดสุพรรณบุรีตั้งแต่
พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นต้นมา ดังภาพประกอบที่
เขียนเป็นภาพจิตรกรรมสีน้ำมันและคำอธิบาย
ใต้ภาพ ตามลำดับดังนี้

ภาพที่ ๑

พระราชประวัติส่วนพระองค์

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เสด็จพระ
ราชสมภพเมื่อ พ.ศ. ๒๐๙๘ ที่เมืองพิษณุโลก
ทรงเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระมหาธรรม
ราชาและพระวิสุทธิกษัตริ์ มีพระพี่นางพระองค์

หนึ่ง ทรงพระนามว่าพระสุพรรณกัลยาณี และ
พระอนุชาพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่าพระ
เอกาทศรถ

ภาพที่ ๒ คราวไล่ตามพระยาจิ้นจันตุ

พ.ศ. ๒๑๒๑ พระยาจิ้นจันตุขุนนางที่รับราชการในกรุงกัมพูชา รับอาสาสำนักพระสัฎฐาภักษัตริย์กรุงกัมพูชาเข้ามาปล้นเมืองเพชรบุรี แต่ไม่สำเร็จกลัวมีโทษจึงเข้ามาขอสวามิภักดิ์ต่อไทย อยู่มาไม่นานได้ลอบนำผู้คนลงเรือสำเภานี้ออกจากกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราชซึ่งขณะนั้นครองเมืองพิษณุโลก ได้เสด็จลงมาเฝ้าสมเด็จพระมหาธรรมราชา ทรงตระหนักว่าพระยาจิ้นจันตุเป็นผู้สืบข่าวให้กรุงกัมพูชา จึงทรงลงเรือทราบกันยาภพรายติดตามไปพร้อมด้วยพระอนุชาตามเสด็จในเรืออีกลำหนึ่ง ตามไปทันเรือ

สำเภพระยาจิ้นจันตุที่ใกล้จะออกปากน้ำเกิดการสู้รบกันขึ้นสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเร่งเรือพระที่นั่งขึ้นหน้าเรืออื่น ทรงพระแสงปืน นกกลับ ประทับยืนอยู่หน้าเรือไล่กระชั้นชิดเข้าไปจนเข้าค้ำคิงถูกรางพระแสงปืนแตกอยู่กับพระหัตถ์ สมเด็จพระเอกาทศรถพระอนุชาทรงเกรงว่าจะเป็นอันตราย จึงทรงเร่งเรือเข้ากำบังเรือสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้ เรือสำเภพระยาจิ้นจันตุได้ลมจึงแล่นออกทะเลหลบหนีออกไปได้ เรือพายที่ตามมาลู่คลื่นไม่ไหวจึงเสด็จกลับไม่ทรงสามารถจับตัวพระยาจิ้นจันตุได้ แต่พระเกียรติยศในด้านความห้าวหาญกล้าต่อสู้ของพระองค์ได้เริ่มเลื่องลือให้เป็นที่ประจักษ์ถึงพระปรีชาสามารถ

ภาพที่ ๓ การเล่นชนไก่

ประมาณ พ.ศ. ๒๑๒๔ มีเรื่องเล่ากันว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเล่นชนไก่กับพระมหาอุปราชที่เมืองหงสาวดี ไก่ของพระมหาอุปราชแพ้ เหตุการณ์ครั้งนี้เกิดขึ้นเมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงมีพระชนมายุได้ประมาณ ๒๗ พรรษา พ.ศ. ๒๑๒๔ เป็นปีที่พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองสวรรคต มังชยสิงห์พระมหาอุปราชขึ้นครองราชย์แทน ทรงพระนามว่า พระเจ้าหงสาวดีนันทบุเรง ทรงตั้งมังคยอชวราชโอรสเป็นพระมหาอุปราช ในปีนี้เจ้าฟ้าเมืองคังคิดแข็งเมือง พระเจ้านันทบุเรงโปรดให้พระมหาอุปราช พระลัทธิทัด แห่งเมืองตองอู และสมเด็จพระ

พระนเรศวรมหาราชไปตีเมืองคัง ปรากฏว่าพระมหาอุปราชและพระลัทธิทัดไม่สามารถตีเมืองคังได้ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงตีได้สำเร็จ เป็นเหตุให้พระเกียรติยศเลื่องลือยิ่งขึ้น พระมหาอุปราชคงไม่พอพระทัยนัก ดังจะเห็นได้จากเมื่อมีการเล่นชนไก่ ครั้นไก่พระมหาอุปราชแพ้ ทรงมีดำริว่า

“ไก่เขลยตัวนี้เก่งจริงหนอ”

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงตอบว่า

“ไก่ตัวนี้อะว่าแต่พนั้นเอาเดิมพันเลย ถึงจะชนเอาบ้านเมืองกันก็ได้”

แสดงให้เห็นถึงพระราชปณิธานที่จะทรงกอบกู้อิสรภาพจากพม่า

ภาพที่ ๔ ประกาศอิสรภาพ

พ.ศ. ๒๑๒๗ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพที่เมืองแครง

เนื่องจากในปีนี้ พระเจ้าอังวะเกลี้ยกล่อมเจ้าฟ้าไทยใหญ่หลายเมืองให้คิดแข็งเมืองต่อหงสาวดี พระเจ้าหงสาวดีนั้นทบุงเรงโปรดให้สมเด็จพระมหาธรรมราชายกไปตีเมืองอังวะ สมเด็จพระมหาธรรมราชาโปรดให้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จแทนพระองค์ พระเจ้านันทบุเรงทรงระแวงว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชจะเข้าด้วยอังวะแข็งเมืองต่อหงสาวดี จึงทรงออกอุบายให้พระยาเกียรติพระยารามกำจัดสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่เมืองหลวง

ครั้นสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จถึงเมืองหลวง พระยาเกียรติพระยารามกลับนำความดังกล่าวกราบทูลให้สมเด็จพระนเรศวรทรงทราบ พระองค์จึงทรงมีรับสั่งให้เรียกนายทัพ นายกองเจ้าเมืองกรมการมาประชุมพร้อมกันที่พลับพลาธิบดี นิมนต์พระสงฆ์มานั่งเป็นสักขีพยานทรงเล่าเรื่องแล้วทรงหลั่งน้ำลงเหนือแผ่นดินด้วยสุวรรณภิงคาร ประกาศแก่เทพยดาที่ประชุมว่า ตั้งแต่วันนี้กรุงศรีอยุธยาขาดทางไมตรีกลับกรุงหงสาวดี มิได้เป็นมิตรกันตั้งแต่ก่อนต่อไป

ขณะนั้น ทรงมีพระชนมายุ ๒๙ พรรษา

ภาพที่ ๕ พระแสงปืนต้นข้ามแม่น้ำสะโตง

พ.ศ. ๒๑๒๗ หลังจากทรงประกาศอิสรภาพ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงนำทัพข้ามแม่น้ำสะโตงเพื่อไปตีเมืองหงสาวดีและกวาดต้อนครัวไทยกลับ ครั้นเดินทัพไปใกล้เมืองหงสาวดี ทรงทราบข่าวว่า ทัพหงสาวดีมีชัยชนะต่ออังวะและกำลังยกทัพกลับ ทรงพิจารณาเห็นว่าหากจะต้องรบกับหงสาวดีในคราวนี้คงจะยังสู้ไม่ได้ จึงทรงรวบรวมครัวไทยที่จะกลับบ้านเมืองไปได้ประมาณหนึ่งหมื่นเศษให้เดินล่วงหน้ามาก่อนทัพพระองค์ตามพระองค์

คุ้มกันด้านหลัง พระมหาอุปราชาทรงโปรดให้สุกรรมาเป็นกองหน้า พระมหาอุปราชเป็นทัพหลวงยกทัพติดตามมา กองหน้าไปทันที่แม่น้ำสะโตง สมเด็จพระนเรศวรมหาราชนำครัวไทยข้ามแม่น้ำไปแล้วทรงปล่อยล่วงหน้าให้เดินไปก่อน ส่วนพระองค์ตั้งรับทัพพม่าอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำ เกิดการยิงต่อสู้กัน แต่เนื่องจากแม่น้ำกว้างมาก ปืนของพลทหารทั้ง ๒ ฝ่ายยิงกันไม่ถึง สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงยิงปืนกลับอย่างยาวถูกสุกรรมาตายอยู่กับคอช้าง รี้พลจึงพากันครั้นคร้ามหนีกระจัดกระจายเลิกทัพกลับ พระแสงนั้นได้ชื่อว่า **“พระแสงปืนต้นข้ามแม่น้ำสะโตง”**

ภาพที่ ๖ พระแสงดาบคาบค่าย

พ.ศ. ๒๑๓๐ เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงมีพระชนมายุได้ ๓๒ พรรษา

ภายหลังจากที่ทรงประกาศอิสรภาพ พระเจ้านันทบุเรงทรงคิดที่จะปราบปรามกรุงศรีอยุธยาตลอดมา เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่คนอื่น ๆ ซึ่งก็หาโอกาสที่จะแข็งเมือง โปรดให้ยกทัพเข้ามาตีไทยหลายครั้ง จนถึง พ.ศ. ๒๑๓๐ ได้ยกทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยาอีก สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงนำทหารออกไปล้นค่ายพม่าหลายครั้ง คืนวันหนึ่งเสด็จไป

ปล้นค่ายทัพหน้าของพระเจ้านันทบุเรงแตกจึงทรงไล่ฟันแทงเข้าศึกไปจนถึงค่ายหลวงของพระเจ้านันทบุเรง สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จลงจากม้าทรงคาบพระแสงดาบนำทหารขึ้นปืนระเนียดจะเข้าค่ายนันทบุเรง แต่ทรงถูกเข้าศึกแทงตกลงมาตีเข้าไปไม่ได้ พอทหารพม่ากรูกันเข้ามาก็เสด็จกลับกรุงศรีอยุธยา พระเจ้านันทบุเรงทรงล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่เป็นเวลา ๕ เดือนเศษ ไม่สามารถตีกรุงศรีอยุธยาได้ จึงเลิกทัพกลับไป

เหตุการณ์แห่งนี้ จึงปรากฏชื่อ **ดาบคาบค่าย** แสดงถึงความห้าวหาญในการรบของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง

ภาพที่ ๗ สงครามยุทธหัตถี

พ.ศ. ๒๑๓๕ เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงมีพระชนมายุได้ ๓๗ พรรษา

สมเด็จพระมหาธรรมราชาสวรรคตใน พ.ศ. ๒๑๓๓ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ขณะนั้นทรงมีพระชนมายุ ๓๕ พรรษา พระเจ้านันทบุเรงโปรดให้พระมหาอุปราชาเข้ามาตีไทยอีกครั้งด้วยเห็นว่าเมืองไทยเพิ่งผลัดแผ่นดิน แต่ตีไม่สำเร็จจึงยกทัพกลับไป

พ.ศ. ๒๑๓๕ พระเจ้านันทบุเรงโปรดให้พระมหาอุปราชายกทัพเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาอีกครั้งคราวนี้ยกมาทางด่านเจดีย์สามองค์ เป็นสงครามคราวทำยุทธหัตถี อันถือเป็นเกียรติยศสูงยิ่งสำหรับกษัตริย์ นักรบ ด้วยการรบตัวต่อตัว สงครามครั้งนี้ทำให้พระเกียรติคุณของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชแผ่ไพศาลและทำให้กรุงศรีอยุธยามีฐานะมั่นคงเป็นปึกแผ่นขึ้น

พงศาวดารได้บรรยายเครื่องทรง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ดังนี้

ถึงวันจันทร์เดือนยี่แรม ๒ ค่ำ กองทัพ
ทั้งปวงเตรียมพร้อมแต่เวลาเช้า สมเด็จพระ
นเรศวรมหาราชกับสมเด็จพระเอกาทศรถ
ตกแต่งพระองค์ทรงเครื่องพิชัยยุทธ ให้ผู้ข้าง
ชนะงาชื่อพรายภูเขาทอง อันขึ้นระวางเป็น
เจ้าพระยาไชยานุภาพ เป็นข้างพระที่นั่งของ
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เจ้ารามราหมพ

เป็นกลางข้าง นายมหรานุภาพเป็นความญ อีก
ข้างหนึ่งชื่อพรายบุญเรือง ขึ้นระวางเป็น
เจ้าพระยาปราบไตรจักรเป็นข้างพระที่นั่งของ
สมเด็จพระเอกาทศรถ หมื่นภักดีสวนเป็นกลาง-
ข้าง ขุนศรีศคชคงเป็นความญ พร้อมด้วยนายแวง
จตุลิ่งคบาทพวกทหารคู่พระราชหฤทัยสำหรับ
รักษาพระองค์และกระบวนข้างตั้งกันทั้งปวง
เตรียมอยู่พร้อม ●

เอกสารอ้างอิง

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ข้อมูลเอกสารจดหมายเหตุพิสุจน์อักษรและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์.

กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

Did King Tilokaraj Build Suan Tan Temple as a Commemoration on the Victory over Nan City?

In case of Nan City, there have been clear evidences that the city was built in the 19th century B.E. by a group of Thai folks led by Phraya Phukha, the founder of the Nan Dynasty. Later the Phukha Dynasty had a close tie with the Phra Ruang Dynasty of Sukhothai City. Due to several evidences, it was found that kings of the two cities joined together to build Luang A-pai Temple. During the reign of Phraya Litai of Nan City, Phraya Litai had got the Buddha Relics and Buddha votive tablets from Sukhothai to install at Phra That Chae Haeng Temple. Anyway, the style of architecture of the temple was in Nan form of arts.

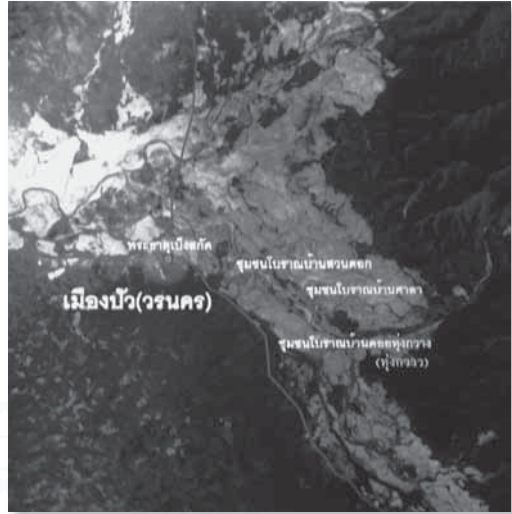
Meanwhile, there were evidences of the construction of Luang Temple or Chang Kham Temple located in the heart of Nan City during the reign of Chao Pha Kong in 1357. In Chang Kham Temple, there are elephant sculptures, of front half, decorated around the base of pagoda. It is presented to a combination of architectural form of arts of Nan City and Sukhothai City. Nevertheless, it is not as clear as the architectural design of the principle pagoda at Suan Tan Temple of which there are old photos presenting a unique architectural design of the Sukhothai Period pagoda which has distinctive lotus bud spire called “Song Phum Khao Bin”. Apart from this, there were evidences of the construction of several Buddha statues in attitudes of walking (setting out to preach) and standing designed in Sukhothai style of arts in 1427 during the reign of Chao Ngua Phasoom. For the principle Buddha statue named “Phra Chao Tongtip” installed at Phra Vihara (an assemble hall) of Suan Luang Temple, the style of arts was Sukhothai architectural arts.

Therefore, according to such evidences, Suan Tan Temple should be built by King Tilokaraj of Chiangmai City, not King Tongtip of Nan City. King Tilokaraj built the temple to commemorate his triumph in the battle against King of Nan City.

Translated by Salinya Mephokee

หรือ เมืองวรรณคร บนฝั่งขวาแม่น้ำของ (โขง) และใช้เป็นศูนย์กลางการปกครองแห่งแรกของเมืองและเวียงต่างๆ ในกลุ่มที่ราบลุ่มน้ำว่า น้ำน่าน มาระยะหนึ่ง

เมืองบัว ได้ปรากฏหลักฐานเชื่อมโยงไปถึงกลุ่มนครรัฐอื่น คือ เมืองพยาว กล่าวคือหลังจากเจ้าแก้วเกื่อนราชบุตรของขุนฟอง ได้ครองราชสมบัติเมืองบัวแล้ว เป็นที่พอพระทัยของพระเจ้าปู่ ให้สองนางพระยามาเชิญเจ้าแก้วเกื่อนให้ขึ้นไปครองเมืองสุคา ซึ่งใหญ่โตและมีอาณามากกว่า ทำให้เมืองบิวว่างเจ้าผู้ครองนครที่เป็นชาย คงมีแต่เพียงนางพระยา นามแม่ท้าวคำปิ่น รักษาเมืองอยู่เท่านั้น เป็นเหตุให้ พระยาจำเมือง ผู้กินเมืองพยาว (พะเยา)^๑ เอารีพลยกมาตีจะเอาเมืองบิว นางพระยาแม่ท้าวคำปิ่น ผู้ครองเมือง เห็นข้าศึกยกมาล้อมเมืองเช่นนั้น ก็แจ้งข่าวไปยังพระยาแก้วเกื่อน เจ้าเมืองสุคา แล้วหลบหนีออกจากเมืองไปพร้อมกับเด็กหญิงคนหนึ่ง พระยาจำเมืองเข้าเมืองได้ ได้นางอ้วลิม เป็นชายนาง จนมีราชบุตรชื่อ อามป้อม เมื่อพระยาจำเมืองจะกลับไปเมืองพะเยา จึงมอบให้นางชื่ออ้วลิม ชายนาง และลูกชาย ชื่ออามป้อม ให้อยู่ครองเมืองบิว ส่วนพระยาจำเมืองกลับไปครองเมืองพะเยาตามเดิม

เมืองน่านรุ่นแรก (พุทธศตวรรษที่ ๑๘ - ๑๙)
ที่ อำเภอบัว จังหวัดน่าน

ต่อมานางพระยาเมืองบิว หรือ นางอ้วลิม ไปเฝ้าพระยาจำเมืองที่เมืองพะเยาเพื่อถวายบรรณาการ เกิดผัดใจเรื่องที่พระยาจำเมืองกล่าวหาพุดจาพิตพุด กลับมาเมืองบิวแล้วจึงแต่งหนังสือไปหาเจ้าเมืองปราด^๒ ใหยกรีพลโยธามาเมืองบิว เจ้าเมืองปราดได้นางพระยาเมืองบิว เป็นภริยา ต่อมาไม่นาน พระยาจำเมืองรู้ว่านางอ้วลิมกับเจ้าเมืองปราดเป็นชู้แก่กัน จึงยกกองทัพมาตีเมืองบิว เจ้าไสยศเจ้าเมืองปราด ก็ส่งลูกนางอ้วลิมให้เป็นแม่ทัพออกไปรบกับพระยาจำเมืองผู้เป็นพ่อ พระยาจำเมือง

^๑ พระยาจำเมือง ผู้ครองเมืองพะเยานี้ ในศิลาจารึกหลักที่ ๓๖ วัดเชียงมั่น จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวถึงพญามังรายเจ้าและพญางำเมือง พญาร่วง ทั้งสามองค์สร้างราชมนเทียรและวัดเชียงมั่น ที่เชียงใหม่ในปลายสมัยไทยใต้ปิวกอฮ์ลุค จุลศักราชได้ ๖๕๘ ตัว (พ.ศ. ๑๘๓๙) ทำให้สามารถใช้กำหนดอายุเมืองบิว ได้ในขั้นต้นว่าควรมีอายุการสร้างเมืองอยู่ในตอนปลายของพุทธศตวรรษที่ ๑๘ หรือ ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙.

^๒ แม่ท้าวคำปิ่นเป็นผู้รักษาเมืองวรรณครคนหนึ่ง ซึ่งหนีออกจากเมืองไปเมื่อครั้งพระยาจำเมืองมาตีเมืองวรรณครครั้งหนีออกจากเมืองไปแล้ว ได้ประสูติลูกชายคนหนึ่งชื่อ ท้ายแรง ซึ่งต่อมามีนายบ้านชาวบ้านไร่มาพบและพานางพระยาแม่ท้าวคำปิ่นเด็กหญิงและบุตร หลบหนีไปอยู่ที่บ้านอื่น ชื่อ “บ้านสะบาน” นายบ้านทั้งสองพากันเลี้ยงดูกุมารจนเติบโตใหญ่ได้ ๑๖ ปี นายบ้านก็พา कुमार นั้นไปเฝ้าพระยาจำเมืองๆ มีใจเอ็นดู กรุณามาก กุมารนั้นก็รับใช้ได้เป็นที่ถูกอกถูกใจพระยาจำเมืองๆ จึงให้ชื่อกุมารว่า “เจ้าขุนใส” และได้รับใช้ในราชสำนักของพระยาจำเมืองจนได้รับความดีความชอบ ได้ครองเมืองปราด.

เห็นว่าเจ้าอามป้อมเป็นบุตร มีใจรักในตัวบุตรชาย จึงเลิกทัพกลับไปเมืองพะเยาดังเก่า เมื่อกองทัพเมืองพะเยายกกลับไปแล้ว บรรดาเสนาอำมาตย์ทั้งหลายรวมทั้งเจ้าอามป้อม ก็อุสสาราชาภิเษกให้เจ้าเมืองปราดคือพระยาไสยศ เป็นพระยาเสวยเมืองปัว เรียกชื่อว่า **เจ้าพระยาผานอง** ในปีจุลศักราช ๖๘๒ (พ.ศ. ๑๘๖๓) ไทยเหนือปึกดสัน ไทยใต้ ปิวอกโทศก นั้นเอง

เจ้าพระยาผานองครองราชสมบัติเมืองปัว ได้ ๓๐ ปี ก็สิ้นพระชนม์ เสนาอำมาตย์ทั้งหลายจึงพร้อมใจกันอัญเชิญเจ้าราชบุตรองค์เล็ก ชื่อ**เจ้าไส** ซึ่งมีความรู้เฉลียวฉลาดมากกว่าองค์อื่นๆ ขึ้นครองราชเมืองปัว ในปีจุลศักราช ๗๑๑ (พ.ศ. ๑๘๙๒) ไทยเหนือปึกดเป้า ไทยใต้ ปิจฉลุเอกศก^๑

เจ้าไสครองราชสมบัติอยู่ได้เพียง ๓ ปี ก็สิ้นพระชนม์ เสนาอำมาตย์จึงอุสสาราชาภิเษก**เจ้าการเมือง** ราชบุตรองค์ใหญ่ขึ้นครองราชย์แทน ในปีจุลศักราช ๗๑๓ (พ.ศ. ๑๘๙๔)^๒ เจ้าพระยาการเมือง เสวยราชสมบัติอยู่ไม่นานนัก พระยาสุโขทัย ชื่อ**โสปัตตกันทิ** (พระยาลีไท) ให้มาอัญเชิญพระยาการเมืองมาช่วยสร้าง**วัดหลวงอภัย** เมื่อสร้างวัดเสร็จบริบูรณ์พระยาสุโขทัย ได้มอบพระสารีริกธาตุ ๗ องค์ พระพิมพ์ทองคำ ๒๐ องค์ พระพิมพ์เงิน ๒๐ องค์ แก่พระยา

การเมืองฯ ได้นำของวิเศษต่างๆ กลับไปเมืองปัว และนำไปปรึกษาแก่**พระมหาเถรธรรมบาล** ได้พิจารณาแล้ว กราบทูลให้ไปบรรจุไว้ที่**ถอยภูเพียงแช่แห้ง** ซึ่งอยู่ระหว่างแม่น้ำเตียนและแม่ลึง เจ้าพระยาการเมืองได้ทราบดังนั้นก็ยกขบวนพยุหเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย มีพระมหาเถร เป็นอาทิ ไปบรรจุของวิเศษทั้งหลายไว้ในเต้าปูนสำริดขนาดใหญ่ และก่อพระธาตุเจดีย์ขึ้นครอบไว้ แล้วก็ยกพยุหยาตรากลับไปเมืองปัว พระยาการเมืองคิดจะนบไหว้พระธาตุอยู่เนืองๆ จึงเกณฑ์ไพร่พลมาขุดเวียงล้อมพระธาตุและประทับอยู่ที่เวียงแช่แห้งนั้นได้ ๕ ปี

จุลศักราช ได้ ๗๒๓ ตัว (พ.ศ. ๑๙๐๔) ปีลวงเป้า ไทยใต้ ปิจฉลุตรีศก **ขุนอินตาเมืองใต้**^๓ เอาฝ้ายกอย่างดี มาถวายเป็นบรรณาการ แต่แอบเคลือบยาพิษมากับเส้นฝ้ายที่เป็นโลหะ เมื่อพระยาการเมืองเอามือลูบผ้า เส้นโลหะที่เคลือบพิษตำถูกเนื้อก็ถูกพิษ ทำให้สิ้นพระชนม์ที่เวียงแช่แห้งนั้น

เจ้าผากอง ผู้เป็นราชบุตรได้ขึ้นเสวยเมืองแทนที่เมืองแช่แห้ง เกิดน้ำแห้งแล้ง จึงย้ายเวียงไปตั้งในที่**ลุ่มบ้านห้วยไค้**^๔ หรือที่เป็นที่ตั้งของเมืองน่านในปัจจุบันนี้ ในปีจุลศักราชได้ ๗๒๔ ตัว (พ.ศ. ๑๙๐๕) ปีรวายล้ง้า ไทยใต้ ปิมะเมียมอัฐศก^๕

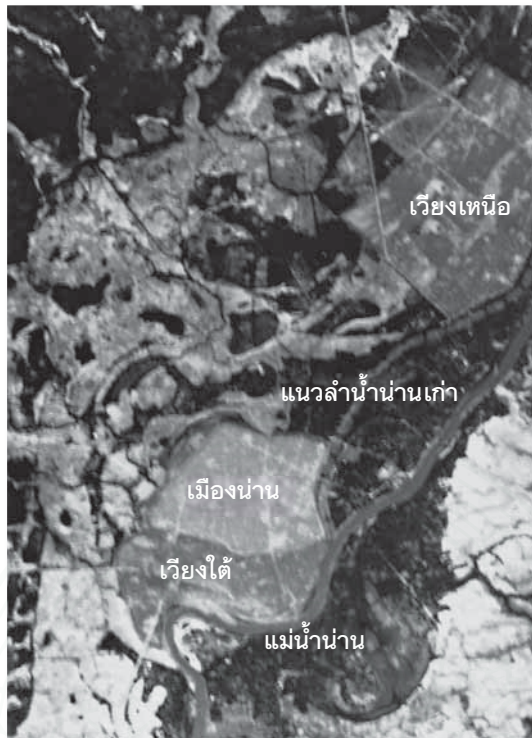
^๑ ร่วมสมัยพระธรรมราชา ที่ ๑ (พระเจ้าลิไท) แห่งกรุงสุโขทัย และพระเจ้าผายแห่งเมืองเชียงใหม่.

^๒ ร่วมสมัยสมเด็จพระเจ้าอู่ทอง แห่งกรุงศรีอยุธยา.

^๓ น่าจะเป็นทหารหรือขุน (บรมราชา) จากกรุงศรีอยุธยา ที่มีกล่าวอยู่ในชินกาลมาลีปกรณ์ ที่ขุนมาแทรกชิมอยู่ทางเมืองเหนือในสมัยพระรามาริบัติ ที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง).

^๔ น่าจะเป็นเมืองโบราณ ที่ยังเห็นร่องรอยคูเมืองกำแพงเมือง บริเวณวัดพญาวัด.

^๕ ร่วมสมัยพระมหาธรรมราชา ที่ ๑ (พระยาลีไท) กรุงสุโขทัย.

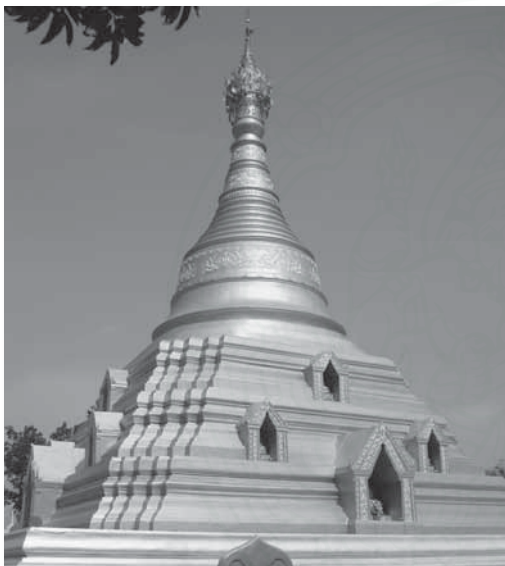
เมืองน่านยุคที่ ๓, ๔, ๕ พุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๔

จากตำนานและเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงประมาณ ๗๐ ปี (พ.ศ. ๑๔๓๙ - พ.ศ. ๑๙๐๙) มีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับนครรัฐอื่นที่มีหลักฐานระบุปีศักราชที่แน่ชัด คือ เมืองพะเยา กรุงสุโขทัย และกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสามารถนำมากำหนดอายุของเมืองวรรณคร เวียงพระธาตุแช่แห้ง และเมืองน่านใหม่ที่บ้านห้วยไค้ ลุ่มแม่น้ำน่านได้ชัดเจนขึ้น ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างราชวงศ์สุโขทัย เมืองน่าน กับกรุงสุโขทัย มาเกิดขึ้นเป็นอย่างมากเมื่อช่วงพระยาสิทธิ (ลือไท) ขึ้นครองราชสมบัติ กรุงสุโขทัย จนถึงการสร้างวัดหลวงอภัย ซึ่งยังไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นวัดใดในกรุงสุโขทัย ศรีสัตนาลัย หรือนครชุม แต่ในช่วงที่

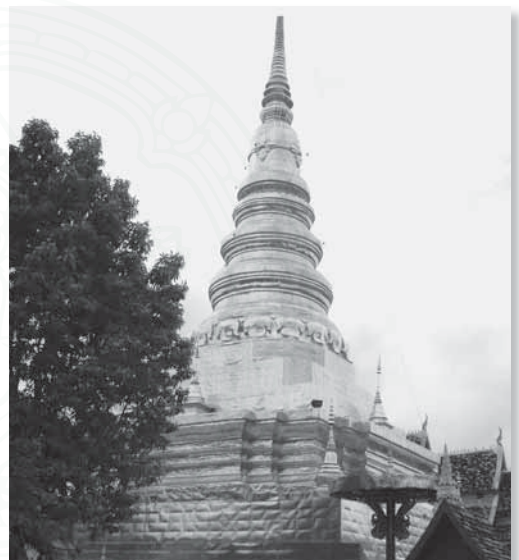
พระยาสิทธิขึ้นครองราชย์ เมื่อปีมหาศักราช ๑๒๗๙ (พ.ศ. ๑๙๐๐) ตามศิลาจารึกนครชุมหรือจารึกหลักที่ ๒ ในประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ นั้น ในตอนต้นของจารึก ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๑ - ๘ กล่าวว่า **“ศักราช ๑๒๗๙พระยา ลือไทยราช ผู้เป็นลูกพระยาเลอไทย เป็นหลานแก่พระยารามราช เมื่อได้เสวยราชย์ ในเมืองศรีสัตนาลัยสุโขทัย ได้ราชาภิเษก อันฝูงท้าวพระยาทั้งหลายอันเป็นมิตรสหาย อันมีในสี่ทิศนี้ แต่งกระยาตงวาย ของฝาก หมากปลาหมาไหว อันยัดยัญญูภิเษกเป็นท้าว เป็นพระยา จึงขึ้นชื่อ ศรีสุริยวงศ์มหาธรรมราชาธิราช หากเอาพระศรีรัตนมหาธาตุ อันนี้มาสถาปนาในเมืองนครชุมปีนั้น”**

หากจะยึดเอารูปแบบของพระธาตุนครชุมเป็นหลัก จะเห็นได้ว่า รูปทรงเดิมของสถาปัตยกรรมเป็นแบบเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ แต่เมื่อนำเอารูปแบบของสถาปัตยกรรมของพระธาตุแช่แห้ง ซึ่งสร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. ๑๙๐๐ - ๑๙๐๔ ไปเปรียบเทียบกับกันแล้ว จะเห็นได้ว่า ไม่มีรูปลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นแบบสุโขทัย นอกจากเพียงตำนานที่กล่าว

ถึงอ้างอิงกันเท่านั้น ทั้งนี้ อาจเป็นได้ว่า เพราะเป็นพระธาตุสำคัญของเมือง มีรูปแบบเป็นของตนเอง มีการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์อยู่เรื่อยๆ รูปแบบของสถาปัตยกรรม จึงได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่จำเพาะเจาะจงว่าจะต้องเป็นสถาปัตยกรรมแบบสุโขทัย เพราะได้รับพระราชทานสารีริกธาตุ และพระพิมพ์มาจากสุโขทัย

พระธาตุนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร (แปลงเป็นศิลปะพม่า ประมาณรัชกาลที่ ๔)

พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน

ผังเมืองนครชุมและกำแพงเพชร

วัดพระธาตุนครชุม

การสร้างเมืองใหม่ที่บ้านห้วยไค้ ในรัชกาลของเจ้าผากอง มีโบราณสถานทีลักษณะของสถาปัตยกรรมเป็นแบบสุโขทัยหรือใกล้เคียง ๒ วัด คือ **วัดหลวงกลางเวียงหรือ วัดช้างค้ำ** และ **วัดสวนตาล** ที่วัดช้างค้ำ ร่องรอยที่น่าจะได้อิทธิพลสถาปัตยกรรมสุโขทัย คือ พระธาตุเจดีย์ประธานของวัด ที่มีฐานสี่เหลี่ยม รองรับฐานที่มีช้างโผล่ออกมาเกือบครึ่งตัว จำนวน ๒๔ ช้าง เหมือนกับเจดีย์ช้างล้อมต่างๆ ไป ในสุโขทัย และกำแพงเพชร จะทรงเครื่องเฉพาะช้างที่อยู่ตามมุม ๔ ช้าง ต่างกับเจดีย์ช้างรอบ กำแพงเพชรที่ทรงเครื่องทุกช้าง ถัดจากนั้นขึ้นไป เป็นฐานเชิงซ้อนกัน

ขึ้นไป ๓ ชั้น รองรับฐานบัวคว่ำ ฐานหน้ากระดาน มีลูกแก้ว หรือเส้นลวดดอกไม้ ๑ เส้น และฐานบัวหงาย รองรับเจดีย์ทรงระฆังแบบล้านนาอยู่ตอนบน พระธาตุเจดีย์องค์นี้ อาจไม่เห็นถึงสถาปัตยกรรมแบบสุโขทัยอย่างชัดเจน แต่ก็แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานศิลปกรรมแบบสุโขทัย คือ ส่วนฐานชั้นล่าง ที่เอาแบบเจดีย์ช้างรอบกับเจดีย์แบบพุ่มข้าวบิณฑ์มาผสมกันกับส่วนบน ซึ่งถ้าเดิมไม่เป็นเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์แล้วมาซ่อมแปลงให้เป็นเจดีย์แบบล้านนา ก็จะเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมของเมื่อน่านอย่างแท้จริง

เจดีย์วัดช้างรอบ เมืองกำแพงเพชร

เจดีย์วัดศรีศักดิ์ เมืองเก่าสุโขทัย

เจดีย์วัดช้าง เมืองกำแพงเพชร

เจดีย์วัดช้างค้ำ เมืองน่าน

เจดีย์วัดเจ็ดแถว เมืองศรีลัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

เจดีย์ประธานวัดสวนตาล ก่อนบูรณะเป็นเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ หลังบูรณะพุ่มข้าวบิณฑ์หายไป

ส่วนเจดีย์ประธานของวัดสวนตาลองค์เดิม เป็นพระธาตุเจดีย์องค์เดียวที่แสดงให้เห็นชัดถึงสถาปัตยกรรมแบบเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์

ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของศิลปะสุโขทัย อายุระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐^๔

^๔ ในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์มริตเดช พระเจ้าน่าน ได้เป็นประธานในการซ่อมพระธาตุเจดีย์องค์ประธานให้เป็นรูปแบบที่เห็นในปัจจุบัน.

หลักฐานสำคัญที่สอดคล้องและคาดว่า จะสร้างขึ้นพร้อมกันกับพระธาตุเจดีย์ คือ พระเจ้าทองทิพย์ พระประธานในพระวิหารทางด้านทิศตะวันออก ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำริด สูง ๔๑๗ เซนติเมตร ศิลปะแบบสุโขทัย หมวดใหญ่ ปางมารวิชัย รัศมีเป็นเปลว เม็ดพระศกใหญ่ พระพักตร์รูปไข่ พระวรกายออกจะอวบอ้วนมากกว่าพระพุทธรูปศิลปะแบบสุโขทัยทั่วไป เล็กน้อย ชายจีวรเป็นเขี้ยวตะขาบ มีเส้นคาด ต่อไปที่พระหัตถ์จนถึงพระชงฆ์ขวา^{๑๐}

พระเจ้าทองทิพย์ ศิลปะแบบสุโขทัย
อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองน่าน กับ เมืองสุโขทัยมีสืบต่อกันมา ตั้งแต่สมัยพระยาการเมือง ไปช่วยสร้างวัดหลวงอภัย ในสมัยพระยาสิทธิมาจนถึงเจ้าผากอง ยกกองทัพจากเมืองน่าน ลงไปช่วยพระมหาธรรมราชาที่ ๒ ครอบงำเมืองซำกักราว^{๑๑} ใน พ.ศ. ๑๙๑๙ และนอกจากนั้น ยังน่าจะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ผูกพันกันอย่างแนบแน่น ดังจารึกสภถปูลาน ในปัจจุศักราช ๗๕๔ มหาศักราช ๑๓๑๔ ขอมปีวอก ไทยปีเต่าสัน (พ.ศ. ๑๙๓๕) โดยมีสมเด็จพระมหาเถรสังฆราช รัตนวงศาจารย์ พระมหาเถรธรรมเสนาบดี เป็นพยาน โดยยกฝั่ปุซึ่งเป็นต้นตระกูลวงศ์คณาญาติของฝั่ปุ อันมีปุเรจ ปุ่มง ปุ่มอง ปุ่มฟ้า ฝั่ (ผา)นอง ปุพระยาคำฟู และปุพระยาผากอง แต่นี้ คำพงศกั้ว ฝั่ปุผาคำ (ฝุง)ฝั่หวน ปุขุนจิต ขุนจอต ปุพระยาศรีอินทราทิตย์ ปุพระยาบาน ปุพระยารามราช ปุโสสงคราม ปุพระยาเลอไทย ปุพระยาจันว่าถม ปุพระยามหารมราชฯ พ่องำเมือง พอเลอไทย และไทยผู้ตีฝั่ชาวเลอง เถ้านี้แล แม่ฝั่โอบชื่อ ให้ฝั่มันทั้งเลื่อใหญ่ เขาพุกา เขาผาดานผาแดง แฝงแม่พระคักดีพระสอเลื่อทานยอองพานสถาน ปุชระหมื่น หมื่นห้วย แสนดง ทั้งปุเจ้าพระขพงเขายรรยง พระศรี ฝั่บางพระคักดี อารักษทุกแห่ง แต่งตาดูสองปูลานรักกัน ฝั่ผู้ใดใครบชื่อ จุงฝั่ฝุงนี้หักกั้วนำวคอออย่าเป็น จารึกหลักนี้ตามศักราช ตรงกับสมัยเจ้าคำตัน แห่งเมืองน่าน (พ.ศ. ๑๙๒๙ - ๑๙๓๙)

^{๑๐} ส่วนใหญ่มักเรียกว่าชายสังฆาฏิ ซึ่งการสร้างพระพุทธรูปแต่เดิม ก่อนหน้าสมัยสุโขทัยขึ้นไป ไม่เคยปรากฏ “สังฆาฏิ” สังฆาฏิเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในศิลปะแบบสุโขทัย ในรูปแบบของการสร้างประติมากรรม หากมีเส้นต่อจากผ้าที่พาดลงมาพาดผ่านพระกรและพระชงฆ์ขวา ควรเป็นผ้าจีวร ไม่ควรเป็นผ้าสังฆาฏิซึ่งเป็นผ้าคนละผืนกับจีวร.

^{๑๑} พระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐ กล่าวว่า ปีจุลศักราช ๗๓๘ (พ.ศ. ๑๙๑๙) สมเด็จพระบรมราชาธิราช ที่ ๑ ขุนหลวงพระจัว ยกกองทัพไปตีเมืองซำกักราว ครั้งนั้นพระยาคำแห่งและท้าวผาคอง คิดด้วยกันว่าจะยับยั้งทัพกรุงศรีอยุธยา แต่ลุ่มได้ท้าวผาคองแตกกลับไป.

พระพุทธรูป ๕ องค์ ที่เมืองน่าน วัดช้างค้ำ ๓ องค์ วัดพญาภู ๒ องค์

จุลศักราช ๗๘๑ (พ.ศ. ๑๙๖๒) สมัยเจ้าพันตัน ครองเมืองน่าน พระมหาธรรมราชาเจ้าเมืองสุโขทัยสวรรคต ทำให้เมืองเหนือทั้งปวงเป็นจลาจล สมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๑ (พระนครินทร์) แห่งกรุงศรีอยุธยาเสด็จขึ้นไปยังรับการจลาจลถึงเมืองพระบาง

พระเจ้าพันตัน พระเจ้าน่านสวรรคตในปี พ.ศ. ๑๙๖๗ **เจ้าจ้าวผาสุม (สมเด็จพระยาสารผาสุม)** ราชบุตรครองเมืองต่อพระยาสารผาสุมได้สร้างพระเป็นเจ้าห้าพระองค์ จักให้คงในศาสนาห้าพันปี ตั้งเป็นพระเจ้าในปิมะเมีย เพื่อบุญ จุลศักราช ๗๘๘ มหาศักราช ๑๙๓๐ เดือน ๖ วันพุธ ๗ ยาม ปวารณาทันพระศรีอาริย์โมตรีเจ้า^{๑๒} พระเจ้าหรือพระพุทธรูปทั้ง ๕ องค์นี้ ล้วนเป็นพระพุทธรูปศิลปะแบบสุโขทัยหมวดใหญ่

ปีจุลศักราชได้ ๗๙๓ (พ.ศ. ๑๙๗๔)^{๑๓} หลังจากสร้างพระแล้วได้ ๔ ปี เจ้าจ้าวผาสุมสวรรคต และในปีเดียวกัน **เจ้าอินตะแก่น** ราชบุตรองค์โตจึงได้ขึ้นครองราชย์แทน เจ้าอินตะแก่นครองเมืองได้ปีเศษ **เจ้าแปงและเจ้าห่มพม** น้องทั้งสองก็สมคบกันชิงเมือง จับเอาเจ้าอินตะแก่นไปใส่ในคอกไว้ ตั้งใจจะให้เสียชีวิตในคอกนั้น เจ้าอินตะแก่นท้าว แสร้งทำเป็นลงท้อง เอาเลือดควายมาทาตัว คนทั้งหลายที่ดูแลพากันไปบอกแก่เจ้าแปงๆ เห็นแก่ความเป็นพี่เป็นน้องกัน จึงแก้มักทำเป็นละเลยปล่อยให้เจ้าอินตะหนึ่ๆ ไปอยู่บ้านเตาไห จนถึง **เมืองราม** ได้พบปะชาวผู้หนึ่งยินดีที่จะพาเจ้าอินตะแอบหนีไปถึงเมืองใต้ และเข้าไปพึ่งพระยาชะเลียง

^{๑๒} จารึกล้านนาภาค ๑ เล่ม ๑ จารึกจังหวัดเชียงราย น่าน พะเยา แพร่ “จารึกเลขที่ นน.๑๓ จารึกฐานพระพุทธรูป วัดพญาภู องค์ที่ ๑ และองค์ที่ ๒ และองค์ที่ ๓ อยู่วัดช้างค้ำ พ.ศ. ๑๙๑๙” .มูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิลยู ทอมป์สัน, พ.ศ. ๒๕๓๔. หน้า ๘๗ - ๘๘.

^{๑๓} ตรงกับสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) แห่งกรุงศรีอยุธยา และพระมหาธรรมราชาบรมपाल แห่งกรุงสุโขทัย.

บ้านเตาไห น่าจะเป็นที่เดียวกับแหล่งเตาเผา
ที่บ่อสวก จังหวัดน่าน

จุลศักราชได้ ๗๙๕ ตัว (พ.ศ. ๑๙๗๖) เจ้าอินต๊ะแก่นท้าวขอรีพลพระยาชะเลียง ยกกองทัพขึ้นตั้งทัพอยู่ที่สบสมุน เจ้าแบ่งก็ยกกองทัพออกมารบกัน เจ้าแบ่งตายในทัพ เจ้าอินต๊ะเข้าเมืองได้ และขึ้นเสวยเมืองได้เป็นครั้งที่ ๒ ครองราชสมบัติต่อมาอีก ๑๖ ปี

ในช่วงแผ่นดินเจ้าอินต๊ะแก่นท้าว ได้นำเอาเกลือบ่อมาง ไปเป็นบรรณาการแก่พระยาดีโลกราช เมืองเชียงใหม่ เพื่อผูกสัมพันธ์ไมตรี พระเจ้าดีโลกราชได้รับบรรณาการเช่นนั้น มิได้คิดเพียงได้เมืองน่านไว้เป็นพันธมิตร แต่กลับคิดจะเอาเมืองน่านไว้เป็นเมืองที่ต้องส่งส่วยเกลือบ่อแก่เมืองเชียงใหม่ ดังนั้น พระองค์จึงยกกองทัพเมืองเชียงใหม่มาตีเมืองน่าน ในปี พ.ศ. ๑๙๙๑ โดยยกรีพลจากเมืองเชียงใหม่ มาทางเวียงลอ เข้ามาทางเมืองปง เมืองควัน ลงมาทางดินดอยวาว เข้าถึงเมืองน่าน ตั้งทัพอยู่สวนตาลหลวง แล้วตั้งปืนใหญ่ระดมยิงเข้าทางประตูอุทยาน เจ้าพระยาอินต๊ะแก่นท้าว ซึ่งเป็นเจ้านครอยู่ในเวลานั้นมีอาจต่อสู้ได้ ก็อพยพครอบครัวหนีไปเมืองได้เข้าพึ่งพระยา

ชะเลียง ผู้เป็นสหาย พระยาดีโลกราช เข้าเมืองได้แล้ว^{๑๔} แต่งตั้งเจ้าผาแสง ราชบุตร เจ้าแบ่งให้กินเมืองแทน

ตำนานพระเจ้าทองทิพย์ของวัดสวนตาล เชื่อกันว่า พระเจ้าทองทิพย์ องค์ที่เป็นพระประธานอยู่ในมหาวิหารวัดสวนตาลสร้างขึ้นโดยพระเจ้าดีโลกราช แต่เมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ พงศาวดารเมืองน่านแล้ว จะเห็นว่า เมืองน่านมีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกับเมืองสุโขทัยมากกว่าเมืองเชียงใหม่ และในช่วงท้ายของราชวงศ์สุโขทัย คือเมื่อสิ้นเจ้าผาแสงแล้ว พระเจ้าดีโลกราช คงไม่คิดจะให้เชื้อสายราชวงศ์สุโขทัยสืบราชสมบัติเมืองน่าน ต่อไป ทั้งนี้ เพราะหลังจากเจ้าผาแสงซึ่งเป็นเชื้อวงศ์สุโขทัยตายแล้ว ไม่มีใครที่เป็นเชื้อสายสุโขทัย ขึ้นครองเมืองอีกเลย ทั้งๆ ที่น่าจะมีเชื้อสายหลงเหลืออยู่ แต่เป็นการจัดแต่งตั้งขุนนางจากที่อื่นให้มากินเมืองเท่านั้น ดังนั้น จึงเท่ากับเป็นการลดฐานะของเมืองลง

จากการกำหนดรูปแบบสถาปัตยกรรมเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ที่น่าจะเริ่มสร้างขึ้นในพระยาธิไทย ระหว่างพ.ศ. ๑๙๐๐ เป็นต้นมา และสิ้นสุดลงก่อน พ.ศ. ๒๐๐๐ โดยยึดเอาเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ที่สร้างขึ้นที่วัดเจดีย์ยอดทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ที่เมืองสรรคบุรี อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท เป็นช่วงสุดท้ายของการสร้างพระเจดีย์ลักษณะแบบนี้ ด้วยเหตุที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงมีพระราชมารดาเป็นพระธิดาในราชวงศ์สุโขทัย และเคยประทับอยู่ที่เมืองพิษณุโลก ด้วย

^{๑๔} ในปีนี้ จ.ศ. ๔๑๐ ในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวถึงสมมติมาของพระเจ้าดีโลก กล่าวว่า พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิคิดกลาหาราชเมืองเชียงใหม่ พร้อมด้วยพลนิกายเป็นอันมากเสด็จไปยึดเมืองน่าน.

วัดเจติยยอดทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วัดโตนดหลาย เมืองสวรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

เมื่อนำเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์รูปแบบสถาปัตยกรรม และประติมากรรม (พระเจ้าทองทิพย์) มาวิเคราะห์ร่วมกัน แล้วจะเห็นได้ว่า วัดสวนตาล เป็นวัดที่สร้างขึ้นโดยได้รับอิทธิพลทางศิลปะแบบสุโขทัยอย่างแท้จริง ไม่ได้เป็นศิลปะแบบล้านนา หรือเชียงใหม่เลย ดังนั้น จึงไม่มีเหตุผลว่า พระเจ้าติโลกราช จะมาสร้างเจติยทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ และพระพุทธรูปแบบสุโขทัยขึ้นที่เมืองน่าน เพื่อแสดงแสนยานุภาพ หรือชัยชนะเหนือเมืองน่าน ผู้เขียนตำนานพระเจ้าทองทิพย์ วัดสวนตาล^{๑๔} คงจะนำเอาความตอนพระเจ้าติโลกราชตั้งทัพอยู่ที่สวนตาล มาเป็นเหตุ โดยไม่ได้

พิจารณาเรื่องของศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมประกอบด้วย

วัดสวนตาล โดยเฉพาะเจติยทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ และพระเจ้าทองทิพย์ เมืองน่าน จึงควรจะมีอายุอยู่ในช่วงสมัยเจ้าคำตัน (พ.ศ. ๑๙๓๕) ลงมาถึงสมัยเจ้าจ้าวผาสุม หรือสมเด็จพระยาสารผาสุม (พ.ศ. ๑๙๗๔) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ศิลปะแบบสุโขทัย กำลังเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากในเมืองน่าน เพราะหลังจากรัชกาลเจ้าจ้าวผาสุมลงมาแล้ว เมืองน่านก็ตกอยู่ในสภาวะวุ่นวายมาตลอด จนเสียเมืองน่านให้กับพระเจ้าติโลกราชไปในที่สุด ●

^{๑๔} สงวน โชติสุขรัตน์ “ประชุมตำนานล้านนาไทย”. สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, พระนคร ๒๕๑๔. หน้า ๕๘๘ - ๕๙๐.

Tally Sticks Used for Counting Buddhist Monks

The Tally Sticks were used for counting Buddhist monks when entering into Phra Ubosot (an ordination hall) for daily prayer in the morning and evening according to Thai traditional Buddhism. The tally sticks were made from thin wood or ivory in various forms of simple style or delicate styles. These tally sticks were thread in a wire strung on tally stakes of which the amount was depended on numbers of monks in a temple. Generally, there were approximately 100-200 tally sticks. When the monks entered Phra Ubosot, a responsible person was on duty to move each tally stick through one end of the stake, one by one until the last monk. Then, he would count the tally sticks to get an amount of monks entering into Phra Ubosot for prayer.

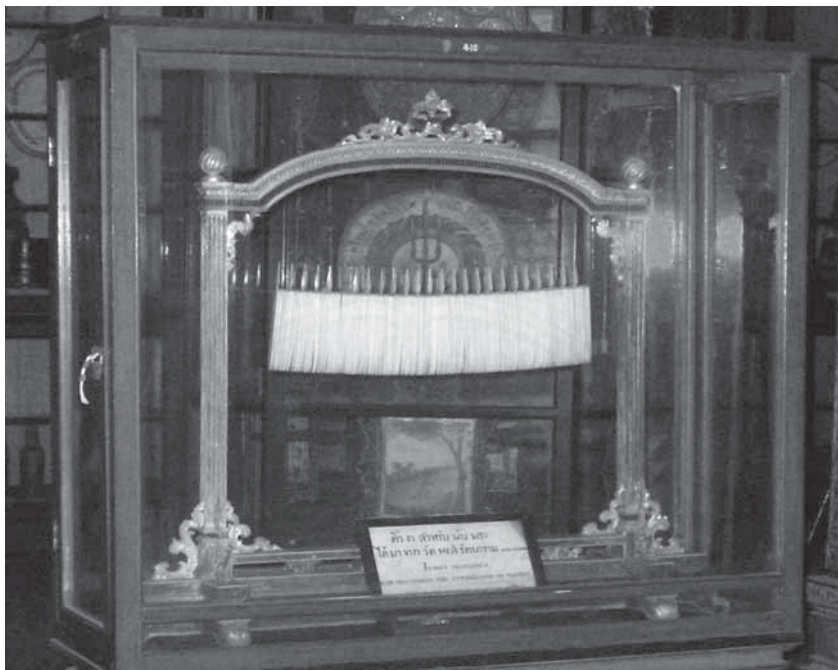
This was a Buddhist measure to direct and conduct monks to have disciplines for daily morning and evening prayer together. It had been occurred during the reign of King Rama IV since the King considered that prayer was a very significant activity of Buddhist monks.

Previously, monks did not perform daily morning and evening prayer in Phra Ubosot. Phra Ubosot was used for ceremonies performed by monks assembled in a formal act such as a ceremony on monkhood entry or Patimokkha Prayer (the fundamental rules of the Order). For daily prayer, it took place at the prayer tower located at the living quarters of monks.

Translated by Salinya Mephokee

ต้วนับพระ

เด่นดาว ศิลปานนท์ *

ต้วสำหรับนับพระ เดิมเป็นของวัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร กรุงเทพฯ

ศิลปะรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๔ - ๕ อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๕

ลักษณะหลักต้วทำด้วยไม้ เป็นเสาประดับหัวเม็ดรูปไข่ ยอดทำเป็นซุ้มโค้ง ตกแต่งลายสลักพันธุ์พฤกษาแบบตะวันตก ทาสีและลงรักปิดทอง ต้วต้วแกะจากงา ฝีมือนครพนม ปัจจุบันจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ต้วนับพระ เป็นเครื่องมือสำหรับนับจำนวนพระสงฆ์ลงอุโบสถ สวดมนต์เช้า - เย็น ตามธรรมเนียมสงฆ์ในประเทศไทย ซึ่งถือเป็นกิจวัตรที่จะต้องลงอุโบสถให้พระสวดมนต์เป็นประจำทุกวัน

“ต้ว” หมายถึง ไม้ซี่เล็กๆ ใช้สำหรับเป็นคะแนน (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖, ๔๖๖) ลักษณะของต้วนับพระมีองค์ประกอบสำคัญ

คือ หลักต้ว สำหรับชิงเส้นลวดร้อยต้วและแผ่นต้ว หลักต้วทำด้วยไม้ อาจตกแต่งด้วยวัสดุอื่นๆ เช่น โลหะ หรืองา มีรูปลักษณะต่างๆ กัน ทั้งนี้อาจทำรูปทรงอย่างเรียบง่าย เน้นความมั่นคงแข็งแรง เพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ หรืออาจประดับตกแต่งลวดลายด้วยฝีมือนครพนมอย่างประณีต ด้วยคติที่สร้างขึ้นเพื่ออุทิศถวายเป็นเครื่องใช้สำหรับสงฆ์

* ภัณทาร์ภย์ ๘ ๖. ฝ่ายวิชาการ กลุ่มวิจัย สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร กรมศิลปากร.

ตัวตัวทำด้วยไม้หรืองาแกะสลักเป็นแผ่นแบนบาง มักแต่งเกลารูปทรงโค้งงดงามคือทำยอดแบบเสาหัวเม็ด ส่วนคอคอด เรียวยวง เบื้องล่าง ปลายแหลมมนคล้ายกับแผ่นฉลากสมุดไทยจำนวนตัวที่ร้อยติดกับหลักมีมากน้อยเท่าใดขึ้นกับจำนวนพระสงฆ์ภายในพระอาราม เป็นประมาณ โดยมากทำจำนวน ๑๐๐ - ๒๐๐ แผ่น

ตัวนับพระ วัดเทพธิดาราม วรวิหาร กรุงเทพฯ สมัยรัชกาลที่ ๕ อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๕
หลักตัวทำด้วยไม้เป็นกรอบรูปสี่เหลี่ยม จำหลักลวดลายแบบตะวันตก เสาและเชิงทรงกลม ตกแต่งเป็นรูปเท้าสิงห์โดยรอบ ลงรักปิดทองอย่างงดงาม ตัวตัวทำด้วยงาหลัก คั่นด้วยลูกปัดงา บ่งว่าทำขึ้นอย่างประณีต

วิธีการใช้ตัวนับพระ เมื่อพระสงฆ์ลงอุโบสถสวดมนต์จำนวนเท่าใด ผู้นับก็จะเลื่อนแผ่นตัวไปไว้ที่ปลายข้างใดข้างหนึ่งเป็นคะแนนตามจำนวนสงฆ์ จนกระทั่งหมดจำนวนพระแล้ว จึงนับจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมดจากแผ่นตัว การอ่านตัวอาจจะอ่านจากจำนวนที่พระสงฆ์ลงอุโบสถ หรืออ่านจากจำนวนตัวที่เหลือก็ได้แล้วแต่ว่าจำนวนใดน้อยกว่า ย่อมนับได้สะดวกกว่า

ภูมิปัญญาในการประดิษฐ์ตัวนับพระ เพื่อให้ง่ายต่อการนับ ทุกจำนวน ๑๐ ตัว จะคั่นไว้ด้วยเม็ดลูกปัดแก้วหรืองา หรือทำแผ่นตัวจำนวนนับที่ ๑๐ ให้มีลักษณะต่างจากตัวแผ่นอื่น เพื่อเป็นหมายสังเกตรวม

ธรรมเนียมการใช้ตัวนับพระเพื่อควบคุมระเบียบสงฆ์ในการประกอบสมณกิจลงอุโบสถทำวัตรสวดมนต์ร่วมกัน เป็นธรรมเนียมสงฆ์ที่เกิดขึ้นในชั้นหลัง ทั้งนี้เนื่องจากพระเพณีพระสงฆ์ไทยแต่เดิมมิได้ลงอุโบสถทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำทุกวัน พระอุโบสถใช้เป็นแต่สถานที่ประกอบสังฆกรรม เช่น การอุปสมบท กุลบุตร การสวดปาติโมกข์ ส่วนการทำวัตรสวดมนต์ประจำวัน พระสงฆ์จะรวมกันสวดที่หอสวดมนต์ ซึ่งสร้างอยู่ในบริเวณหมู่กุฏิแต่ละคณะสงฆ์ สำหรับพระสงฆ์ในหมู่คณะสวดมนต์ร่วมกัน ยังปรากฏธรรมเนียมอยู่ตามวัดในหัวเมืองหรือตามชนบทรอบนอกจนถึงทุกวันนี้

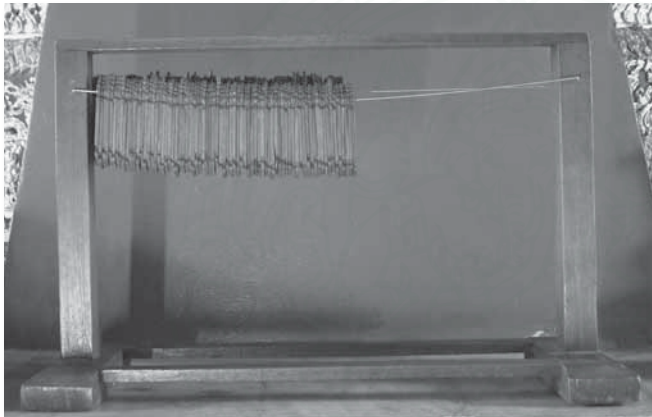
ธรรมเนียมที่พระสงฆ์ลงไหว้พระสวดมนต์ในอุโบสถเป็นประจำทุกวัน ดังปรากฏในพระอารามทั่วไปในปัจจุบัน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดกำหนดขึ้น ด้วยถือว่าการสวดมนต์เป็นเรื่องสำคัญ เป็นหลักในการทรงจำพระธรรมวินัย อันมีเค้ามูลรากฐานมาตั้งแต่ครั้งพระอริยสาวกทำปฐมสังคายนา แล้วตั้งประเพณีให้พระสงฆ์ท่องจำและสวดสาธยายพร้อมๆ กันเป็นนิจ เพื่อทรงจำรักษาพระธรรมวินัยไว้ แม้ในเวลาต่อมาจะมีการจดจารพระธรรมวินัยเป็นลายลักษณ์อักษรในหนังสือพระไตรปิฎกสำหรับถือเป็นหลักแทนความทรงจำแล้ว ก็ยังคงถือธรรมเนียมพระสงฆ์สาธยายมนต์เป็นการสำคัญอยู่ ยังปรากฏธรรมเนียม

เก่าของไทยเนื่องด้วยการสาธยายมนต์ของสงฆ์ โดยมีข้อบังคับให้พระภิกษุบวชใหม่จะต้องทรงจำบททำวัตรแต่ละบทให้ได้ตามกำหนดในแต่ละพรรษา เป็นต้น (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ๒๕๑๕, ๑๒๕ - ๑๒๖)

ซึ่งข้อสันนิษฐานดังกล่าว น่าจะใกล้เคียงกับความจริงอยู่มาก เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้แตกฉานในพระไตรปิฎกและธรรมเนียมสงฆ์

ด้วยทรงผนวชก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นเวลาถึง ๒๗ พรรษา และโปรดฯ ให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้านการพระพุทธศาสนาในรัชสมัยของพระองค์หลายประการ

ดังนั้นบรรดาตัวนับพระก็เห็นจะมีธรรมเนียมการใช้มากมาตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ ๔ เมื่อโปรดฯ ให้พระสงฆ์ลงอุโบสถสวดมนต์เป็นประจำทุกวัน เป็นการกำหนดเคร่งครัดกว่าแต่ก่อน

ตัวนับพระ

สมบัติของวัดระฆังโฆสิตาราม

วรมหาวิหาร กรุงเทพฯ

สมัยรัตนโกสินทร์ พุทธศตวรรษที่ ๒๕

หลักและตัวทำด้วยไม้ รูปทรงหลักตัว

ทำเป็นกรอบรูปสี่เหลี่ยมอย่างเรียบง่าย

ไม่มีลวดลายตกแต่ง เน้นความมั่นคง

แข็งแรงเพื่อการใช้สอย ปัจจุบันยังคง

ใช้สำหรับนับจำนวนพระสงฆ์ลงอุโบสถ

สวดปาติโมกข์

ตัวนับพระ

วัดชุมพลนิกายาราม ราชวรมหาวิหาร

ตำบลบ้านเลน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมัยรัตนโกสินทร์ หลักตัวทำด้วยไม้จำหลักเป็นซุ้มโค้ง

รูปใบเสมา เชิงสลักลายกระหนกใบไม้แบบตะวันตก

ส่วนบนประกอบด้วยวงโค้งหลายวง ยอดแหลม

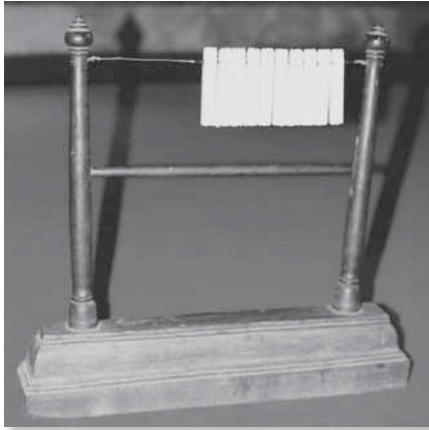
ตกแต่งลายใบไม้ฝรั่งเป็นระยะๆ รองรับด้วยฐานบัวหงาย

ท่อนไม้ลวดบัวอกไก่ ตกแต่งลวดลายอย่างตะวันตก

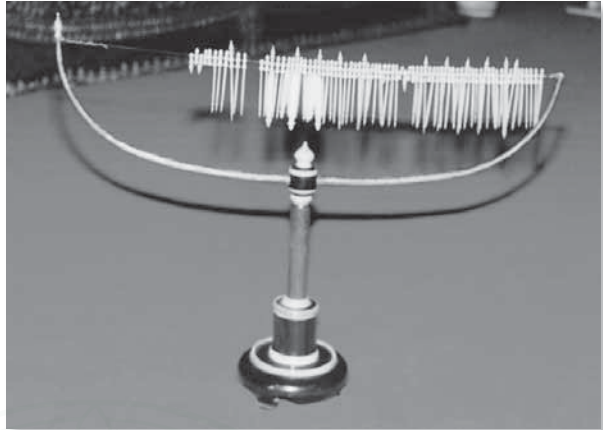
ตัวตัวทำด้วยไม้ น่าจะสร้างขึ้นราวรัชกาลที่ ๔

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

โปรดฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดชุมพลนิกายาราม

ต้วนับพระ วัดสุวรรณาราม ราชวรวิหาร
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ สมัยรัตนโกสินทร์
พุทธศตวรรษที่ ๒๔ - ๒๕ เชิงทำเป็นฐานบัวคว่ำ
หลักประกอบด้วยเสาหัวเม็ด ๒ เสา
ทำด้วยไม้กลึงทาสีทึบ ต้วต้วทำด้วยงา
จำนวน ๑๐๐ ต้ว

ต้วนับพระ วัดเทพศิรินทราวาส ราชวรวิหาร
เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ สมัยรัตนโกสินทร์
รัชกาลที่ ๕ หลักต้วประกอบด้วยเสาหัวเม็ด ไม้กลึงเหลี่ยมงา
เชิงทรงกลม หัวเม็ดทำด้วยงา ประกอบด้วยไม้ตัดเป็นรูปโค้ง
ทรงวงเดือน ปลายทั้งสองข้างประดับหัวเม็ดงากลึง สำหรับชิงราว
เส้นลวดร้อยต้ว ต้วต้วแกะจากงา สภาพชำรุด

ปัจจุบันแม้ว่าประเพณีการลงอุโบสถ
สวดมนต์ของพระสงฆ์จะยังคงถือปฏิบัติอย่าง
เคร่งครัดเป็นนิจตามแบบประเพณีที่กำหนดไว้
แต่ธรรมเนียมการใช้ต้วนับพระตามพระอาราม
ส่วนใหญ่กลับเล็กร้างไปแล้ว เพราะกำหนดให้
มีพนักงานจดบัญชีตรวจสอบจำนวนพระสงฆ์
ลงอุโบสถขึ้นแทนกันโดยมาก ทุกวันนี้ตาม
พระอารามขนาดใหญ่โดยเฉพาะในพระนครซึ่งมี
พระภิกษุประจำอยู่เป็นจำนวนมากมาแต่เก่า
ก่อน มักยังคงหลงเหลือมรดก “ต้วนับพระ”
อยู่ประจำในพระอุโบสถ แต่ทว่ามักเก็บรักษาไว้
อย่างของเก่าโบราณ โดยปล่อยทอดทิ้งไว้ใน
สภาพเสื่อมชำรุด มิได้ซ่อมบำรุงให้ใช้งานได้ดี
ต่อไป สำหรับพระอารามบางแห่งยังใช้งานอยู่
บ้างตามโอกาส เช่น ใช้นับจำนวนสงฆ์ลง
อุโบสถสวดพระปาติโมกข์ เนื่องจากพระวินัย
กำหนดให้ภิกษุสงฆ์ทั้งหลายต้องประชุมฟัง
พระปาติโมกข์ อันเป็นการสวดข้อบัญญัติทาง

พระวินัยทุกกึ่งเดือนหรือ ๑๕ วัน หากขาดโดย
ไม่มีเหตุผลสมควร ต้องปรับอาบัติ เป็นกำหนด
เคร่งครัดสำหรับสงฆ์ทุกพระอาราม (มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙, ๖ - ๗) หรือบางแห่งก็
ส่งเข้าไว้ในพิพิธภัณฑ์สถาน เพื่อรักษาองค์
ความรู้แบบอย่างขนบธรรมเนียมโบราณ มิได้ใช้
ประกอบเนื่องกับกิจสงฆ์เป็นวัตรประจำวัน
หรือที่สูญหายไปแล้ว ก็คงมีอยู่จำนวนไม่น้อย

ต้วนับพระจึงนับเป็นของเก่าแก่โบราณ
หายาก มีคุณค่าทั้งทางศิลปะและจิตใจ บ่งบอก
ถึงแบบแผนประเพณีของพระสงฆ์ในประเทศไทย
อันพึงเก็บรักษาไว้และคงดีเรื่องราวไว้ เพื่อ
อนุชนคนรุ่นหลังได้เรียนรู้และร่วมภาคภูมิใจ
ในฝีมือช่างของชาติ สืบทราบขนบธรรมเนียม
ชาวพุทธ เพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรมความดีงาม
อย่างไทยให้คงไว้และสืบเนื่องต่อไปในอนาคต

หนังสืออ้างอิง

นริศรานุวัดติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา และดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. **สารานุกรมสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. สารานุกรมสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. เล่ม ๑๗.** พิมพ์ครั้งที่ ๒, องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๑๕.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน ย่อความจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ๔๕ เล่ม.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๓๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.** กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

เรียง อรรถวิบูลย์, “ธรรมเนียมพระสงฆ์สวดมนต์.” **ความรู้เรื่องธรรมเนียมสงฆ์ เล่ม ๑.** องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๑๒.

ลัทธิภาษา

รองศาสตราจารย์ชัชวรินทร์ อัดพัฒน์. อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. **ลัทธิภาษา,**

Rattanakosin City Wall : Knowledge of Thai People in Early Rattanakosin Period

This paper presents the history of Rattanakosin city wall construction since the King Rama I on the soft clay with low shear strength. The Wall is stable up to now 225 years. The construction technique of wall foundation which is trapezoidal shape stabilized by layering in steps of bricks and enforced by salon wood.

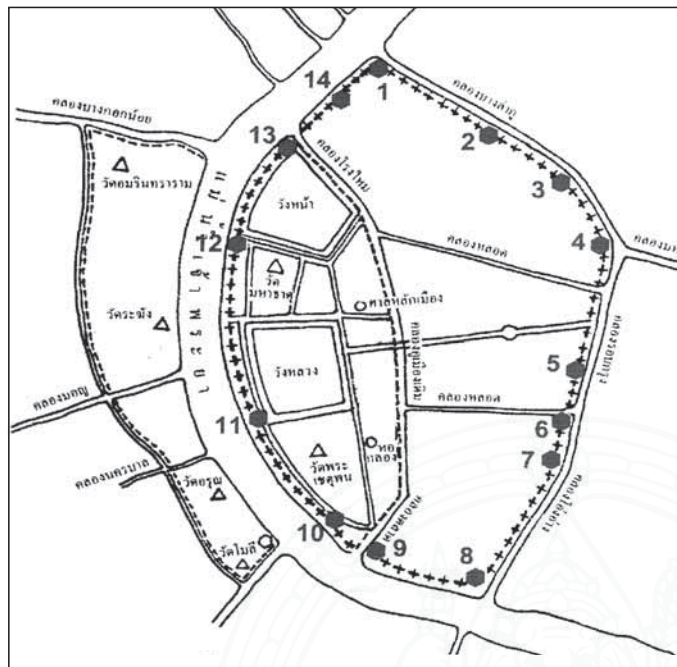
The shear stress distribution and subsidence of Wall are analyzed by finite element method. The construction of wall foundation are simulated in five steps and each construction steps the effect of increasing load to soft clay and Salon wood and wall subsidence are presented.

The result show that using Salon wood for wall foundation can reduce the high shear stress at 521 KN/m^2 to 74.8 KN/m^2 with in the range of soft clay strength that can support and the maximum subsidence of wall is 0.10 meter. More over, the maximum movement is 0.0317 meter to the right and 0.0299 meter to the left.

This can conclude the knowledge and ability of Thai people in early Rattanakosin period should be proudly appreciate and highly respect and the authors would like to invite all of academy to be more interest and analysis the works of ancient Thai people and join to promote Thai culture.

Key words: Rattanakosin City Wall / Brick / Salon wood / Finite element method / Soft Clay

Translated by Salinya Mephokee

1. ป้อมพระสุเมรุ	8. ป้อมจักรเพชร
2. ป้อมยุคนคร	9. ป้อมผีเสื้อ
3. ป้อมมหาปราบ	10. ป้อมมหาฤกษ์
4. ป้อมมหากาฬ	11. ป้อมมหาชัย
5. ป้อมทูลหลวง	12. ป้อมพระจันทร์
6. ป้อมเสือหยาด	13. ป้อมพระอาทิตย์
7. ป้อมมหาไชย	14. ป้อมอินทร

++++ แนวกำแพงเมืองกรุงรัตนโกสินทร์
 ----- แนวกำแพงเมืองกรุงธนบุรี

รูปที่ ๒ แนวกำแพงเมือง
และป้อมกรุงรัตนโกสินทร์

๑.๑ ประวัติการสร้างกำแพงพระนคร ในสมัยรัชกาลที่ ๑

หลังจากที่พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงกอบกู้
อิสรภาพได้สำเร็จในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ ทรงเลือก
พื้นที่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณ
บางกอกเป็นพระนครแห่งใหม่ โปรดเกล้าฯ ให้
ไพร่พลทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนทำค่ายด้วย
ไม้ทองหลางทั้งต้นเป็นที่มั่นชั่วคราว (รูปที่ ๑)
แล้วขุดคลองรอบพระนคร มูลดินขึ้นภายใน
เป็นเชิงเทิน ค่ายข้างใน เสร็จภายในหนึ่งเดือน
ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๑๖ ปรากฏความในสำเนา
ท้องตราครั้งกรุงธนบุรี และพระราชพงศาวดาร
กรุงธนบุรีว่า โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะพระนคร
ให้มั่นคงยิ่งขึ้น โดยให้เจ้าพระยาจักรี (ต่อมา
คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก)
เป็นนายงานเกณฑ์พลเรือนทั้งปวงทั้งในและ
นอกพระนคร “ไปรื้ออิฐกำแพงเก่า ณ เมือง
พระประแดง และกำแพงค่ายพม่า ณ โพธิ์สามต้น

และสิ่กุก บางไทร ทั้งสามค่ายขนบรทุกเรือมา
ก่อกำแพงพระนครและป้อมตามที่ถมเชิงดิน
สามปากทั้งสองด้าน เอาแม่น้ำไว้หว่างกลาง
เมืองเหมือนเมืองพิษณุโลก.. แล้วให้ขุดที่
สวนเดิมเป็นที่นานอกคูเมืองทั้งสองปาก ให้
เรียกทะเลตมไว้สำหรับทำนาใกล้พระนคร..
และกระทำการสถาปนาพระนครขึ้นใหม่ครั้งนั้น
๖ เดือนก็สำเร็จบริบูรณ์” พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชธิบาย
เกี่ยวกับแนวกำแพงพระนครสมัยสมเด็จพระเจ้า
กรุงธนบุรีไว้ในพระราชวิจารณ์จดหมายเหตุ
ความทรงจำของหลวงนรินทรเทวีว่า “กำแพง
พระนครทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ได้สร้างขึ้นแต่ละฝั่ง
๓ ด้าน ข้างริมน้ำไม่มีกำแพง ฝั่งตะวันตกตั้งแต่
ป้อมวิชัยประสิทธิ์ยื่นไปตามคลองบางกอกใหญ่
จนถึงคลองข้างวัดโมลีโลก ไปตามหลังวัดอรุณ
ไปออกบางกอกน้อยที่หลังวัดอมรินทร์เป็น
คูพระนครแล้วเลี้ยวลงมาตามแนวคลอง
บางกอกน้อยจนถึงแม่น้ำ ข้างปากนี้ตั้งแต่

ป้อมวิไชยเอยนทร์คือที่สุนันทาลัยมาตามแนวคลองตลาด คลองหลอด จนถึงคลองตรงใหม่ รั้วหน้า” [๒]

ครั้งเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จขึ้นครองราชย์ การสร้างพระนครใหม่ก็ได้เริ่มในปี พ.ศ. ๒๓๒๖ โปรดเกล้าฯ ให้รื้อกำแพงฝั่งตะวันตกเสีย คงรักษาแต่ที่ริมแม่น้ำเป็นเขื่อนหน้าพระนครที่สร้างใหม่ทางฝั่งตะวันออก ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อซากป้อมบางกอกเดิมกับกำแพงเมืองครั้งกรุงธนบุรีเพื่อขยายกำแพงและคูพระนครใหม่ให้กว้างออกไป คูพระนครใหม่นี้โปรดเกล้าฯ ให้เกณฑ์เขมรหนึ่งหมื่นมาขุด โดยขนานไปกับคูเมืองเดิม เริ่มจากริมน้ำตอนบางลำภู วกไปออกแม่น้ำข้างใต้ บริเวณเหนือวัดสามปลื้ม (คือวัดจักรวรรดิราชาวาสในปัจจุบัน) ยาว ๘๕ เส้น ๑๓ วา กว้าง ๑๐ วา ลึก ๕ ศอก พระราชทานนามว่า “คลองรอบกรุง” (คือคลองบางลำภูถึงคลองโอรังอ่างในปัจจุบัน) ด้านแม่น้ำตั้งแต่ปากคลองรอบกรุงข้างใต้ไปจนปากคลองด้านเหนือ ยาว ๙๑ เส้น ๑๖ วา รวมทางน้ำรอบพระนคร ๑๗๗ เส้น ๙ วา (ประมาณ ๗.๒ กิโลเมตร) จากนั้นให้ขุดคลองหลอดจากคลองคูเมืองเดิม ๒ คลองออกไปบรรจบกับคลองรอบกรุงที่ขุดใหม่ โดยสายแรกขุดจากวัดบูรณศิริมาตยาราม ไปออกวัดมหรธรรพารามและวัดเทพธิดา และอีกสายหนึ่งขุดจากวัดราชบพิธไปออกที่สะพานถ่าน

เมื่อขุดคลองเรียบร้อยแล้ว จึงโปรดเกล้าฯ ให้เกณฑ์ลาวเวียงจันทน์ ๕ พัน [๓] ขุดรากก่อกำแพงรอบพระนครตามแนวคลองรอบกรุง และด้านแม่น้ำเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อแรกสร้างมีกำแพงรอบพระนครและคูพระนครยาว ๑๗๗ เส้น ๙ วา (ประมาณ ๗.๒

กิโลเมตร) กำแพงพระนครสูงประมาณ ๗ ศอก (๓.๖ เมตร) หนาประมาณ ๕ ศอก (๒.๗ เมตร) มีประตู ๖๓ ประตู เป็นประตูใหญ่ ๑๖ ประตู ขนาดกว้างประมาณ ๘ ศอก (๔.๒ เมตร) ประตูสูง ประมาณ ๙ ศอก (๔.๕ เมตร) มีประตูเล็กหรือประตูช่องกุด ๔๗ ประตู ขนาดกว้างประมาณ ๕ ศอก (๒.๗ เมตร) ประตูสูงประมาณ ๔ ศอก (๒.๔ เมตร) และได้สร้างป้อมตามแนวกำแพงพระนครทั้งด้านคลองรอบกรุงและด้านแม่น้ำเจ้าพระยา ห่างกันประมาณ ๑๐ เส้นบ้าง ไม่ถึง ๑๐ เส้นบ้าง จำนวน ๑๔ ป้อม ดังนี้ ๑. ป้อมพระสุเมรุ ๒. ป้อมยุคนธร ๓. ป้อมมหาปราบ ๔. ป้อมมหากาฬ ๕. ป้อมหมูหลวง ๖. ป้อมเลื้อยยาน ๗. ป้อมมหาไชย ๘. ป้อมจักรเพชร ๙. ป้อมผีเสื้อ ๑๐. ป้อมมหาฤกษ์ ๑๑. ป้อมมหาโยกษ ๑๒. ป้อมพระจันทร์ ๑๓. ป้อมพระอาทิตย์ ๑๔. ป้อมอิสินธร ทุกป้อมมีใบบังเป็นระยະๆ เว้นแต่ป้อมพระสุเมรุใบบังทำเป็นรูปเสมา (ดังรายละเอียดในรูปที่ ๒)

จากหนังสือวังหน้า (พงศาวดารเล่มที่ ๑๑) ได้กล่าวถึงแนวกำแพงพระนครในช่วงของป้อมพระจันทร์ถึงป้อมพระอาทิตย์ว่า ได้ใช้เป็นกำแพงชั้นนอกของพระราชวังบวรสถานมงคลมาตั้งแต่สมัยกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ป้อมประตูเมืองและกำแพงพระนครสร้างเสร็จสมบูรณ์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓)

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๔๐ หลังจากเสด็จกลับจากประพาสยุโรป โปรดเกล้าฯ ให้ขยายส่วนของสนามหลวงขึ้นไปทางเหนือรวมทั้งรื้อป้อม กำแพงและอาคารต่างๆ รอบวัดบวรสุทธาวาสให้คงเหลือแต่ตัวอุโบสถ

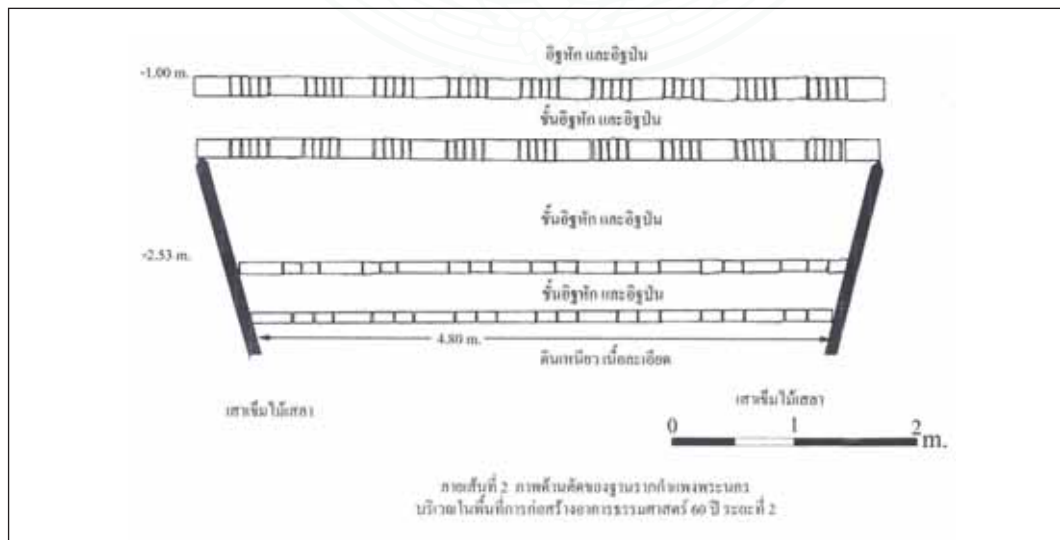
๑.๒ เทคนิคการก่อสร้างกำแพงพระนคร

เริ่มด้วยการขุดดินเป็นแนวยาว กั้นลอบเข้าลักษณะหน้าตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู จากนั้นจะตอกเสาเข็มไม้เสลาเรียงชิดห่างเล็กน้อยไปตลอดแนว และจะวางเรียงอิฐก้อนขนาดใหญ่และมีสภาพสมบูรณ์บนพื้นดินเหนียวไปจนตลอดแนว ในลักษณะด้านสั้นสลับกับด้านยาวที่ละสองก้อน จากนั้นจึงอัดด้วยเศษอิฐหักและอิฐปนเป็นชั้นหนาประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ทำการปรับหน้าชั้นเศษอิฐหักให้เรียบ และวางเรียงอิฐก้อนขนาดใหญ่สภาพไม่สมบูรณ์นัก แต่วางให้มีลักษณะเดียวกับอิฐชั้นล่างสุด และทำการถมอัดด้วยเศษอิฐหัก อิฐปนหนาประมาณ ๑๐๐ เซนติเมตร จากนั้นก็ทำการปรับหน้าให้เรียบวางเรียงอิฐชั้นที่ ๓ ด้วยก้อนขนาดเล็กกว่าอิฐชั้นล่างเอาสันตั้งด้านกว้างสลับด้านยาวที่ละสี่ก้อนตลอดทั้งแนว ต่อจากนั้นก็ถมอัดด้วยอิฐหักอิฐปน หนาประมาณ ๕๐ เซนติเมตร อีกหนึ่งชั้น ปรับหน้า

ให้เรียบ และวางเรียงอิฐแบบชั้นที่สาม อีกชั้นเป็นชั้นที่สี่ อิฐขนาดใหญ่และเล็กมีความกว้างยาว และหนา คือ กว้าง ๑๕.๕ - ๑๘ เซนติเมตร ยาว ๓๓ - ๓๓.๕ เซนติเมตร หนา ๗.๕ - ๑๐ เซนติเมตร และกว้าง ๑๕.๕ เซนติเมตร ยาว ๒๘ เซนติเมตร หนา ๕ เซนติเมตร ตามลำดับ รายละเอียดเพิ่มเติมในรูปที่ ๓ และรูปที่ ๔

รูปที่ ๔ สุสานรากกำแพงพระนครจากพื้นที่ก่อสร้าง
อาคารธรรมศาสตร์ ๖๐ ปี
แสดงการเรียงอิฐทั้ง ๔ ชั้น และเสาเข็มไม้เสลา

รูปที่ ๓ ภาพตัดขวางฐานรากกำแพงพระนคร

รูปที่ ๕ แนวกำแพงที่ป้อมพระสุเมรุ

รูปที่ ๖ แนวกำแพงพระนครหน้าป้อมมหากาฬ

ต่อจากนั้นทำการถมอัดด้วยเศษอิฐหัก อิฐปน หนาประมาณ ๑๐๐ เซนติเมตร ถึงระดับผิวดินแล้วทำการปรับหน้าให้เรียบก่ออิฐฐานกำแพง ขนาดความกว้างของฐานกำแพงในระดับล่างสุดประมาณ ๔.๘ เมตร และในระดับบนสุด ประมาณ ๕.๔ เมตร ขนาดรูปร่างหน้าตัดของกำแพงสูงประมาณ ๓.๖ เมตร แล้วก่ออิฐเป็นฐานของใบบังสูงประมาณ ๑ เมตร กว้าง ๑ เมตร ต่อจากนั้นก่ออิฐเป็นใบบังรูปใบเสมาสูงประมาณ ๑ เมตร กว้างประมาณ ๐.๙๐ เมตร เปรียบเทียบกับแนวกำแพงที่ป้อมพระสุเมรุ (รูปที่ ๕) หรือป้อมมหากาฬ (รูปที่ ๖) และแนวกำแพงพระนครหน้าวัดบวรนิเวศ บางลำภู (รูปที่ ๗)

สำหรับแนวเข็มไม้เสลาที่พบวางเป็นแนวนั้น เพื่อวางค้ำยันแนวกำแพงพระนคร โดยวางตัวในแนวเอียงจากแนวตั้ง ๑๕ องศา มีความยาวประมาณ ๑.๕ เมตร นับเป็นเทคนิคการก่อสร้าง และองค์ความรู้ของคนในสมัยนั้นที่มีความฉลาดรอบรู้ในเทคนิคการก่อสร้าง และเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้วิจัยศึกษาผลจากการ

รูปที่ ๗ แนวกำแพงพระนครหน้าวัดบวรนิเวศ บางลำภู

วางแนวเข็มไม้เสลาในเชิงวิศวกรรมด้านการรับแรงและการกระจายแรงที่ทำต่อดินเหนียวอ่อนที่มีความแข็งแรงต่ำ เพื่อยืนยันความรู้และความสามารถของคนไทยในยุคนั้น โดยทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีไฟไนต์เอลิเมนต์

๒. ทฤษฎี

สมการเชิงอนุพันธ์ของความเค้นและความเครียดได้จากความสมดุลของแรงในดินเหนียวและวัตถุดังนี้

$$\begin{aligned}\frac{\partial \sigma_x}{\partial x} + \frac{\partial \tau_{xy}}{\partial y} + \frac{\partial \tau_{xz}}{\partial z} + F_x &= 0 \\ \frac{\partial \sigma_y}{\partial y} + \frac{\partial \tau_{xy}}{\partial x} + \frac{\partial \tau_{yz}}{\partial z} + F_y &= 0 \\ \frac{\partial \sigma_z}{\partial z} + \frac{\partial \tau_{xz}}{\partial x} + \frac{\partial \tau_{yz}}{\partial y} + F_z &= 0\end{aligned}\quad (๑)$$

โดยที่ $\partial_x, \partial_y, \partial_z$ แทนความเค้น (stresses), $\tau_{xy}, \tau_{xz}, \tau_{yz}$ แทนความเค้นเฉือน (shear stresses) และ F_x, F_y, F_z แทนแรงวัตถุ (body force) ในแนวแกน x, y, z ตามลำดับ

ความเครียดของดินเหนียวสามารถเขียนในรูปของค่าเคลื่อนตัวได้คือ

$$\begin{aligned}\epsilon_x &= \frac{\partial u}{\partial x} \\ \epsilon_y &= \frac{\partial v}{\partial y} \\ \epsilon_z &= \frac{\partial w}{\partial z} \\ \gamma_{xy} &= \frac{\partial u}{\partial y} + \frac{\partial v}{\partial x} \\ \gamma_{yz} &= \frac{\partial v}{\partial z} + \frac{\partial w}{\partial y} \\ \gamma_{xz} &= \frac{\partial u}{\partial z} + \frac{\partial w}{\partial x}\end{aligned}\quad (๒)$$

โดยที่ $\epsilon_x, \epsilon_y, \epsilon_z$ แทนความเครียด (strains), $\gamma_{xy}, \gamma_{xz}, \gamma_{yz}$ แทนความเครียดเฉือน (shear strains) และ u, v, w แทนค่าเคลื่อนตัว (displacements) ในแนวแกน x, y, z ตามลำดับ

ความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียดเชิงเส้นตรงทั่วไปคือ

$$\sigma = [C] \varepsilon \quad \text{หรือ}$$

$$\begin{pmatrix} \sigma_x \\ \sigma_y \\ \sigma_z \\ \tau_{xy} \\ \tau_{yz} \\ \tau_{xz} \end{pmatrix} = \begin{bmatrix} \lambda + 2G & \lambda & \lambda & 0 & 0 & 0 \\ \lambda & \lambda + 2G & \lambda & 0 & 0 & 0 \\ \lambda & \lambda & \lambda + 2G & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & G & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & G & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & G \end{bmatrix} \begin{pmatrix} \varepsilon_x \\ \varepsilon_y \\ \varepsilon_z \\ \gamma_{xy} \\ \gamma_{yz} \\ \gamma_{xz} \end{pmatrix} \quad (๓)$$

เมื่อ

$$G = \frac{E}{2(1+\nu)}, \quad \lambda = \frac{E\nu}{(1+\nu)(1-2\nu)} \quad (๔)$$

โดยที่ E แทนค่าโมดูลัสของความยืดหยุ่น (modulus of elasticity) และ ν แทนค่าปัวส์ซอง (Poisson ratio) ส่วนความหมายของค่าบวกคือ ความเค้นดึง ความเค้นเฉือนทวนเข็มนาฬิกา ค่าลบคือ ความเค้นกด ความเค้นเฉือนตามเข็มนาฬิกา

๒.๑ สมการวิธีไฟไนต์เอลิเมนต์

จากวิธีกาลอร์คิน (Galerkin) ด้วยเทคนิคการถ่วงน้ำหนักเศษคงค้าง (weight residual method) สมการ (๑) สามารถเขียนในรูปสมการวิธีไฟไนต์เอลิเมนต์ได้ดังนี้

$$\int_V [B]^T [C] [B] dv \{a\} = b \int_V \langle N \rangle^T dv + p \int_A \langle N \rangle^T dA + \{F_n\} \quad (๕)$$

เมื่อค่า

[B] = เมตริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับค่าการเคลื่อนตัว

[C] = เมตริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นกับความเครียด

{a} = เวกเตอร์ของค่าการเคลื่อนตัวที่จุดต่อ

A = พื้นที่ของเอลิเมนต์

v = ปริมาตร

b = หน่วยแรงวัตต์ต่อปริมาตร

$\langle N \rangle$ = เวกเตอร์ของฟังก์ชันการประมาณภายใน

p = ความดันที่กระทำที่พื้นที่ผิวของเอลิเมนต์

{F_n} = เวกเตอร์ของแรงกระทำภายนอกที่จุดต่อ

สำหรับกรณีสองมิติเมื่อพิจารณาความหนาของเอลิเมนต์คงที่ (t) สมการ(๕)เขียนใหม่ได้คือ

$$t \int_A [B]^T [C] [B] dA \{a\} = b t \int_A \langle N \rangle^T dA + p t \int_L \langle N \rangle^T dL \quad (๖)$$

หรือเขียนในสมการอย่างสั้นได้ดังนี้

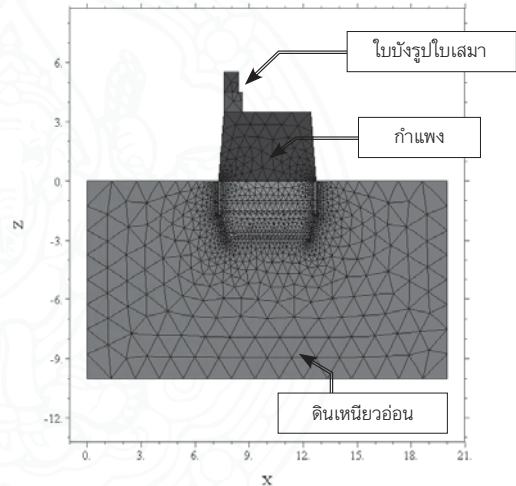
$$[K]\{a\} = \{F\} = \{F_b\} + \{F_s\} + \{F_n\} \tag{๓}$$

เมื่อ

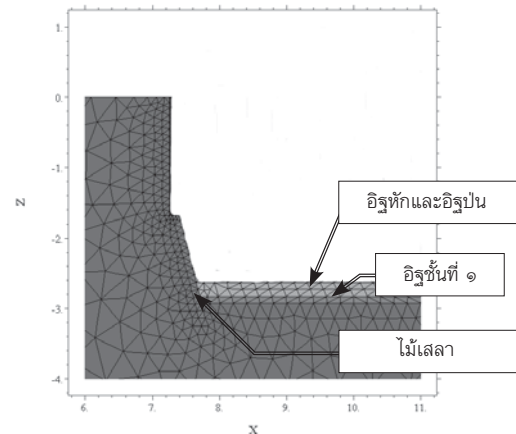
- $[K]$ = เมตริกซ์ของความแข็งเกร็ง
- $= \int_A [B]^T [C] [B] dA$ ในกรณีของความเครียดในระนาบ (plane strain)
- $\{a\}$ = เวกเตอร์ของค่าการเคลื่อนตัวที่จุดต่อ
- $\{F\}$ = เวกเตอร์ของแรงกระทำรวมที่จุดต่อที่ประกอบแรงดังนี้
- $\{F_b\}$ = เวกเตอร์ของแรงจากหน่วยแรงวัตถุต่อปริมาตร
- $\{F_s\}$ = เวกเตอร์ของแรงจากความดันที่กระทำที่พื้นที่ผิวของเอลิเมนต์
- $= \int p t_L (<N>^T) dL$ สำหรับกรณีของความเครียดในระนาบ
- $\{F_n\}$ = เวกเตอร์ของแรงกระทำภายนอกที่จุดต่อ

๓. วิวิวิเคราะห์

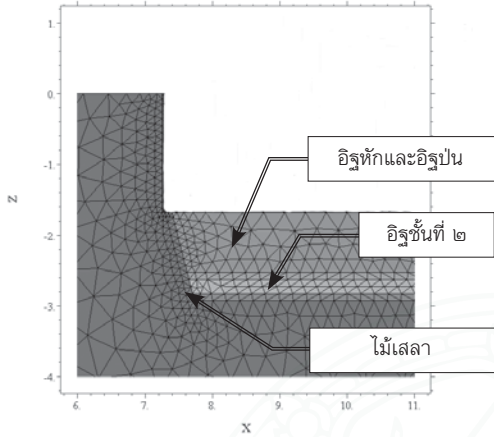
การศึกษานี้ได้จำลองกำแพงพระนครพร้อมฐานรากบนชั้นดินเหนียวอ่อนด้วยไฟไนต์เอลิเมนต์โปรแกรมชื่อ FlexPDE [๔] ดังแสดงในรูปที่ ๑ เนื่องจากการก่อสร้างกำแพงเป็นแนวยาว เราสามารถวิเคราะห์รูปแบบของการจำลองแบบสองมิติของค่าพิกัดความกว้าง (x) และความลึก (z) ด้วยกรณีของความเครียดในระนาบ ค่าคุณสมบัติเชิงวิศวกรรมของวัตถุต่างๆ ได้แสดงไว้ในตารางที่ ๑ ขบวนการจำลองขั้นตอนการก่อสร้างฐานรากของแต่ละชั้นต่อผลกระทบต่อแรงที่กระทำต่อดินเหนียวอ่อนอย่างไร หรือการเพิ่มเสาเข็มไม้เสาส่งผลให้การกระจายตัวของแรงเค้น แรงเค้นเฉือน และการทรุดตัวของกำแพงเป็นอย่างไรโดยเปรียบเทียบกับกรณีที่ไม่ได้ใช้เสาเข็มไม้เสา รายละเอียดแสดงในรูปที่ ๔ - ๑๓ ด้วยค่าพิกัดของตัวเลขที่ปรากฏของตำแหน่งมีหน่วยเป็นเมตร

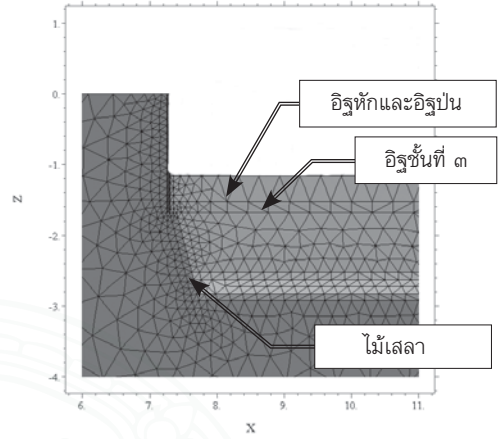
รูปที่ ๔ แสดงการจำลองกำแพงพระนครพร้อมฐานรากในดินเหนียวอ่อน

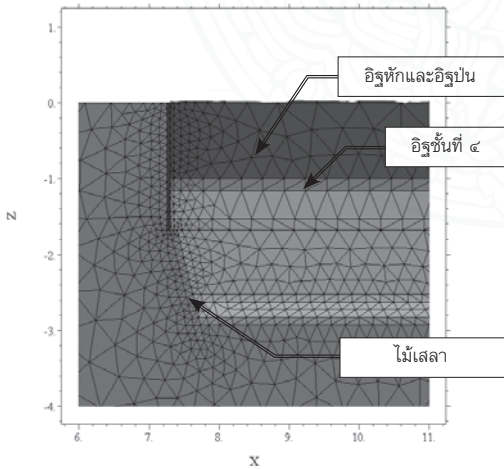
รูปที่ ๕ แสดงการจำลองกำแพงพระนครช่วงที่ ๑ มีเสาเข็มไม้เสา อิฐชั้นที่ ๑ และอิฐหักผสมอิฐปน

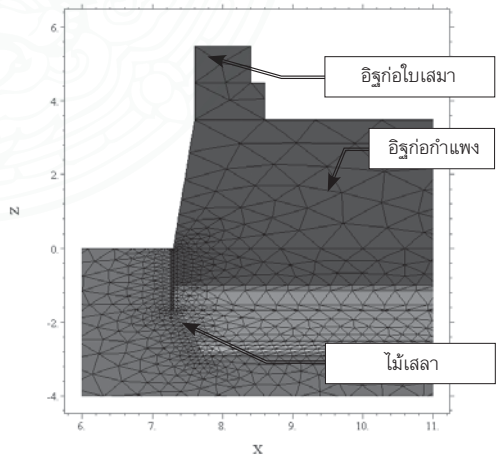
รูปที่ ๑๐ แสดงการจำลองก่อกำแพงพระนครช่วงที่ ๒ มีอิฐชั้นที่ ๒ และอิฐหักผสมอิฐปน

รูปที่ ๑๑ แสดงการจำลองก่อกำแพงพระนครช่วงที่ ๓ มีอิฐชั้นที่ ๓ และอิฐหักผสมอิฐปน

รูปที่ ๑๒ แสดงการจำลองก่อกำแพงพระนครช่วงที่ ๔ มีอิฐชั้นที่ ๔ และอิฐหักผสมอิฐปน

รูปที่ ๑๓ แสดงการจำลองก่อกำแพงพระนครช่วงที่ ๕ (เสร็จสมบูรณ์) มีอิฐก่อกำแพงและอิฐก่อใบบังรูปใบเสมา

ตารางที่ ๑ คุณสมบัติของวัตถุ

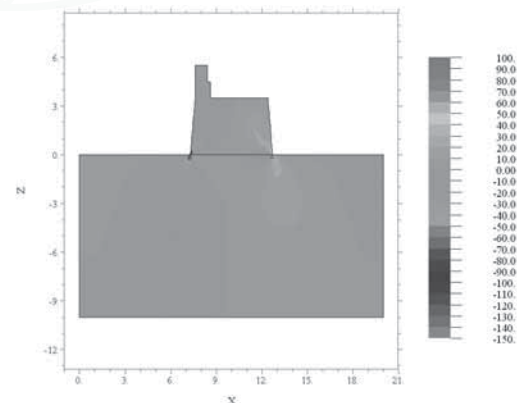
รายการ	น้ำหนัก (กิโลนิวตันต่อเมตร ^๒)	โมดูลัสของความยืดหยุ่น (กิโลนิวตันต่อเมตร ^๒)	ค่าปัวส์ซอง
อิฐ	๒๑	๑๒,๐๐๐,๐๐๐	๐.๑
อิฐหักและอิฐปน	๒๐	๖,๐๐๐,๐๐๐	๐.๒
ดินเหนียวอ่อน	๑๕	๒,๐๐๐	๐.๔๕
ไม้เสลา	๑๐	๑๐,๐๐๐,๐๐๐	๐.๓

๔. ผลการวิเคราะห์และวิจารณ์

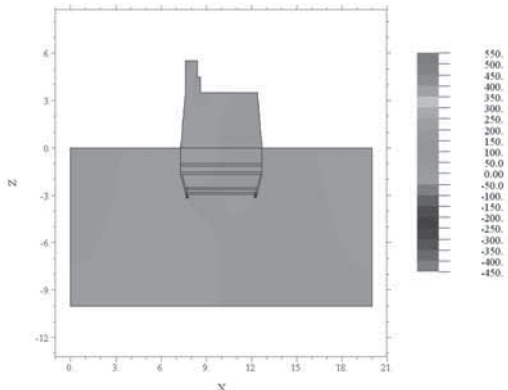
๔.๑ การกระจายของความเค้นเฉือน

ค่าความเค้นเฉือนในดินเหนียวอ่อน เป็นผลจากการก่อสร้างกำแพงเปรียบเสมือน เพิ่มแรงกดต่อดินเหนียวอ่อน โดยปกติดินเหนียวอ่อนมีความสามารถต้านทานความเค้นเฉือนน้อย มีค่าประมาณ ๒๐ - ๑๐๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ การก่อกำแพงพระนครที่มีขนาดความกว้างและความสูงตั้งรายละเอียดที่กล่าวมาแล้วจะทำให้ดินเหนียวอ่อนเกิดวิบัติไม่สามารถรองรับตัวกำแพงและใช้ประโยชน์ในการป้องกันกรุงได้ ด้วยความรู้และความสามารถของคนไทยในยุคนั้น การประยุกต์ใช้ไม้เสลา และก่อฐานรากของกำแพงทำให้ลดค่าความเค้นเฉือนในดินเหนียวอ่อนดังแสดงผลเปรียบเทียบ รูปที่ ๑๔ แสดงการกระจายของความเค้นเฉือนในดินเหนียวอ่อน ในกรณีที่ไม่มีการก่ออิฐฐานราก มีความเค้นเฉือน มีค่าสูงประมาณ ๙๔.๘ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๑๔๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ เกินความสามารถ

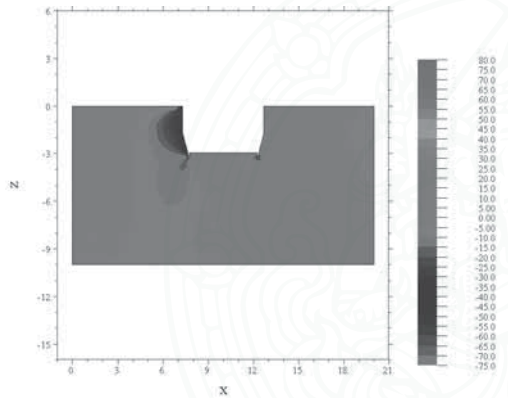
ต้านทานความเค้นเฉือนของดินเหนียวอ่อน ซึ่งมีค่าประมาณ ๒๐ - ๑๐๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ เกิดบริเวณใต้ริมขอบกำแพงทั้งสองด้าน เป็นการยืนยันว่าหากไม่มีการก่อฐานรากและเสริมความแข็งแรงของดินเหนียวอ่อนด้วยไม้เสลา กำแพงพระนครจะทรุดลงตามผลการวิบัติของดินเหนียวอ่อน

รูปที่ ๑๔ แสดงการกระจายของความเค้นเฉือนในดินเหนียวอ่อน ในกรณีที่ไม่มีการก่ออิฐฐานราก
หน่วย: กิโลนิวตันต่อเมตร^๒

รูปที่ ๑๕ แสดงการกระจายของความเค้นเฉือนในกำแพงและดินเหนียวอ่อน ในกรณีที่มีการก่ออิฐฐานราก

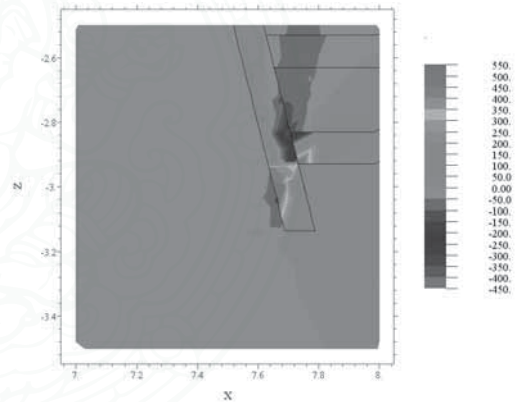

รูปที่ ๑๖ แสดงการกระจายของความเค้นเฉือนในดินเหนียวอ่อน ในกรณีที่มีการก่ออิฐฐานราก

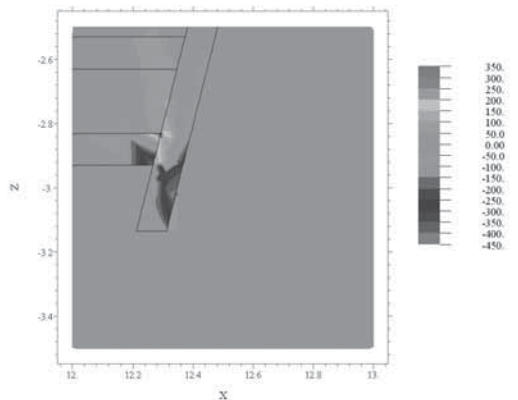
รูปที่ ๑๕ แสดงการกระจายของความเค้นเฉือนในกำแพงและดินเหนียวอ่อน ในกรณีที่มีการก่ออิฐฐานราก เป็นการเพิ่มน้ำหนักกดทับต่อดินเหนียวอ่อนและมีความเค้นเฉือน มีค่าสูงสุดประมาณ ๕๒๑ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๔๒๙ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ แต่ความเค้นเฉือนที่เกินความสามารถต้านทานความเค้นเฉือนของดินเหนียวอ่อน ได้กระจายไปอยู่ในเสาเข็มไม้เสลาและอิฐที่ก่อเป็นฐานราก เหลือความเค้นเฉือน มีค่าสูงสุดประมาณ ๗๑.๑ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๗๔.๘ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ที่กระจายในดินเหนียวอ่อนและไม่เกินความสามารถต้านทานความเค้นเฉือนของดินเหนียวอ่อน ซึ่งมีค่าประมาณ ๒๐ - ๑๐๐

กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ดังแสดงในรูปที่ ๑๖ เป็นการยืนยันความมั่นคงแข็งแรงของกำแพงพระนครที่ก่อสร้างมานาน ๒๒๕ ปีและยังคงปรากฏทรานจนจนถึงปัจจุบัน

รูปที่ ๑๗ และ ๑๘ แสดงภาพขยายการกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลาและอิฐฐานรากมีความเค้นเฉือน มีค่าสูงสุดประมาณ ๕๒๑ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๔๒๙ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และไม่เกินความสามารถต้านทานความเค้นเฉือนของไม้เสลาและอิฐ ซึ่งมีค่าประมาณ ๙๘,๐๐๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ ๑๒๐,๐๐๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ตามลำดับ

รูปที่ ๑๗ แสดงภาพขยายการกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลาและอิฐฐานราก

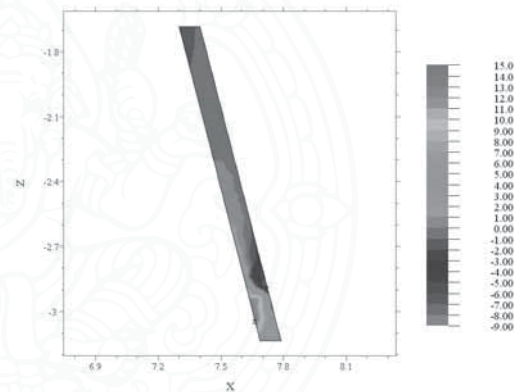

รูปที่ ๑๘ แสดงภาพขยายการกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลาและอิฐฐานราก

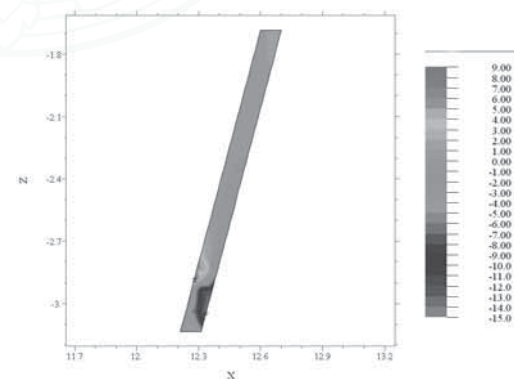
๔.๒ อิทธิพลของขั้นตอนการก่อสร้างต่อการกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลา

รูปที่ ๑๙ - ๒๓ แสดงอิทธิพลของขั้นตอนการก่อสร้างต่อการกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลา เริ่มจากขั้นตอนการก่อสร้างช่วงที่ ๑ การกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลาที่มีความเค้นเฉือน มีค่าสูงสุดประมาณ ๑๔.๕ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๔.๐๔ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ของไม้เสลาข้างซ้าย และมีค่าสูงสุดประมาณ ๘.๐๘ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๑๔.๔ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ของไม้เสลาข้างขวา ขั้นตอนก่อสร้างช่วงที่ ๒ การกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลาที่มีความเค้นเฉือน มีค่าสูงสุดประมาณ ๕๔.๔ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๒๙.๖ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ของไม้เสลาข้างซ้าย และมีค่าสูงสุดประมาณ ๒๙.๗ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๕๓.๘ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ของไม้เสลาข้างขวา ขั้นตอนก่อสร้างช่วงที่ ๓ การกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลาที่มีความเค้นเฉือน มีค่าสูงสุดประมาณ ๗๘.๔ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๔๒.๔ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ของไม้เสลาข้างซ้าย และมีค่าสูงสุดประมาณ ๔๒.๗ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๗๗.๗ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ของไม้เสลาข้างขวา ขั้นตอนก่อสร้างช่วงที่ ๔ การกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลาที่มีความเค้นเฉือน มีค่าสูงสุดประมาณ ๑๓๐.๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๖๙.๗ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ของไม้เสลาข้างซ้าย และมีค่าสูงสุดประมาณ ๗๐.๑ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๑๒๙.๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ของไม้เสลาข้างขวา ขั้นตอนก่อสร้างช่วงที่ ๕ การกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลาที่มีความเค้นเฉือน มีค่าสูงสุด

ประมาณ ๔๘๒.๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๒๕๙.๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ของไม้เสลาข้างซ้าย และมีค่าสูงสุดประมาณ ๒๐๙.๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๓๘๘ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ของไม้เสลาข้างขวา ในขั้นตอนสุดท้ายจะพบว่าการกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลาที่มีความเค้นเฉือนข้างซ้ายมากกว่าข้างขวา ทั้งนี้เป็นเพราะน้ำหนักของสวนก่อสร้างใบบังที่วางค่อนมาทางด้านซ้าย

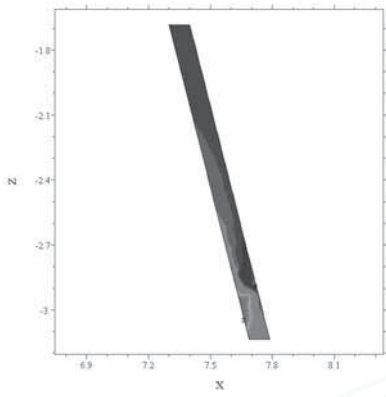

(ก) ไม้เสลาข้างซ้าย

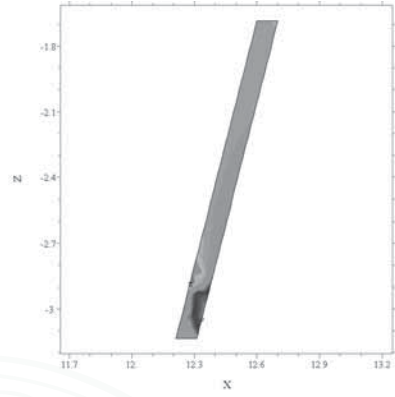

(ข) ไม้เสลาข้างขวา

รูปที่ ๑๙ แสดงอิทธิพลของขั้นตอนการก่อสร้างช่วงที่ ๑ต่อการกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลา

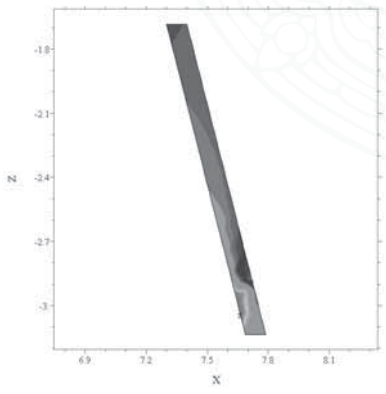

(ก) ไม้เสาข้างซ้าย

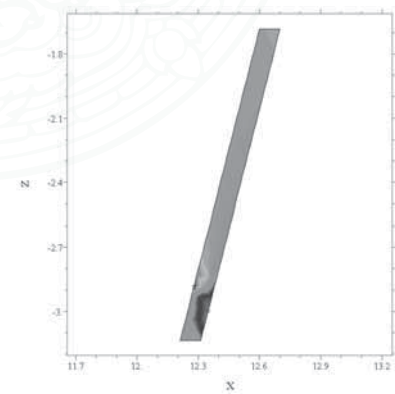

(ข) ไม้เสาข้างขวา

รูปที่ ๒๐ แสดงอิทธิพลของขั้นตอนการก่อสร้างช่วงที่ ๒ ต่อการกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสา

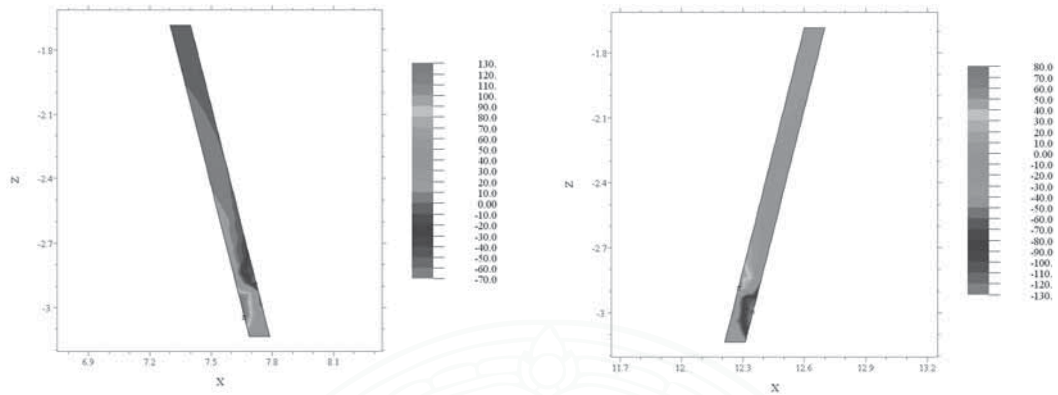

(ก) ไม้เสาข้างซ้าย

(ข) ไม้เสาข้างขวา

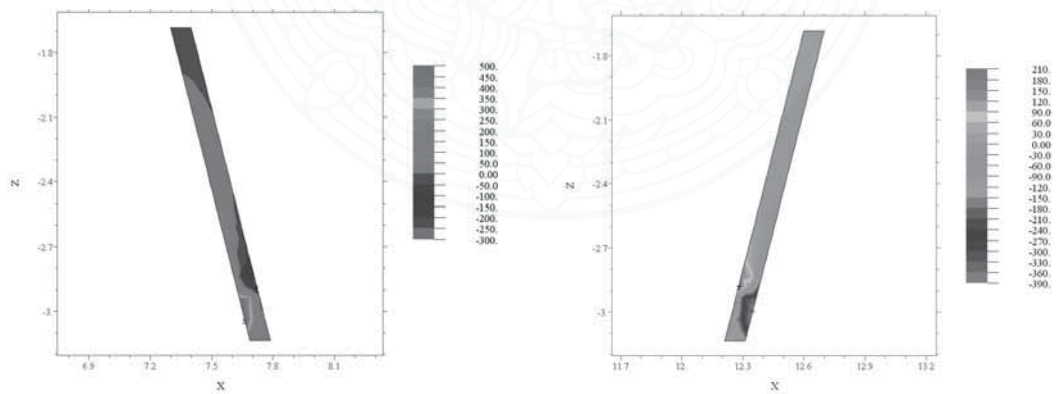
รูปที่ ๒๑ แสดงอิทธิพลของขั้นตอนการก่อสร้างช่วงที่ ๓ ต่อการกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสา

(ก) ไม้เสลาข้างซ้าย

(ข) ไม้เสลาข้างขวา

รูปที่ ๒๒ แสดงอิทธิพลของขั้นตอนการก่อสร้างช่วงที่ ๔ ต่อการกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลา

(ก) ไม้เสลาข้างซ้าย

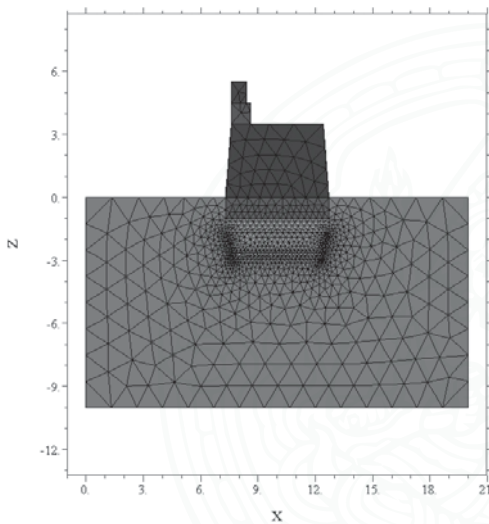
(ข) ไม้เสลาข้างขวา

รูปที่ ๒๓ แสดงอิทธิพลของขั้นตอนการก่อสร้างช่วงที่ ๓ ต่อการกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลา

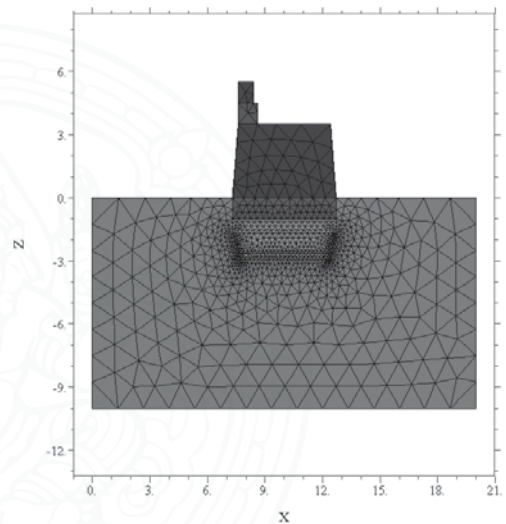
๔.๓ การทรุดตัวของกำแพงพระนคร

การประเมินค่าการทรุดตัวของกำแพงพระนคร เนื่องจากเวลาที่ผ่านมารวม ๒๒๕ ปี ไม่คำนึงถึงอิทธิพลของความดันน้ำในโพรงดินเหนียว (Pore water pressure) สมการในทฤษฎีข้างต้นยังคงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ รูปที่ ๒๔ แสดงเปรียบเทียบการทรุดตัวของกำแพงและดินเหนียวอ่อนก่อนและภาย

หลังเสร็จการก่อสร้าง ส่วนรายละเอียดการทรุดตัวในแนวดิ่งและการเคลื่อนตัวในแนวราบแสดงไว้ในรูปที่ ๒๕ (ก) และ (ข) ตามลำดับค่าการทรุดตัวของกำแพงและดินเหนียวอ่อนในแนวดิ่งสูงสุดเท่ากับ ๐.๑๐ เมตร ส่วนค่าการทรุดตัวของกำแพงและดินเหนียวอ่อนในแนวนอนสูงสุดเท่ากับ ๐.๐๓๑๗ เมตรไปด้านขวา และ ๐.๐๒๙๙ เมตรไปด้านซ้าย

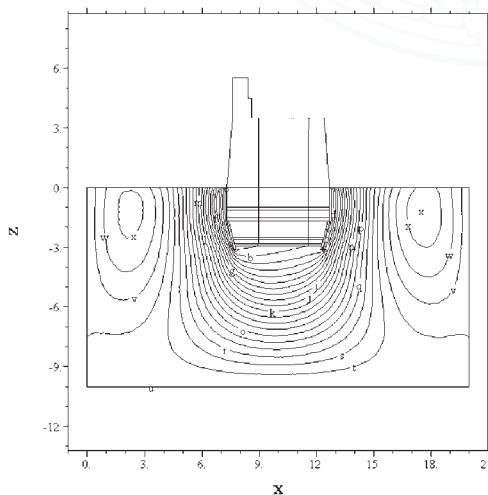

(ก)

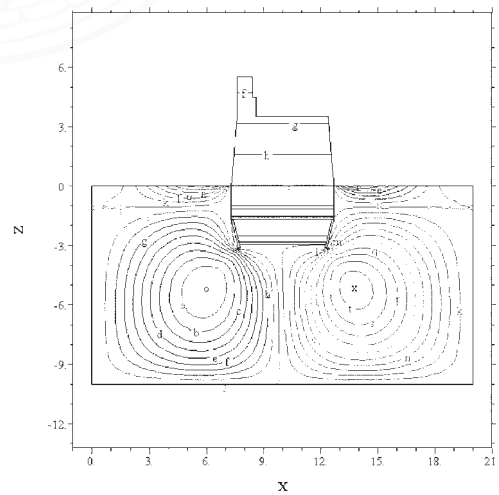

(ข)

รูปที่ ๒๔ การทรุดตัวของกำแพงและดินเหนียวอ่อนก่อน (ก) และภายหลังจากเสร็จการก่อสร้าง (ข) (ภาพขยายไม่ตรงสเกล)

(ก) การทรุดตัวของกำแพงและดินเหนียวอ่อนในแนวดิ่ง

(ข) การทรุดตัวของกำแพงและดินเหนียวอ่อนในแนวนอน

รูปที่ ๒๕ การกระจายการทรุดตัวของกำแพงและดินเหนียวอ่อน (หน่วย : เมตร)

๕. สรุป

บทความนี้ได้นำเสนอประวัติการก่อสร้างกำแพงพระนครที่ได้ก่อสร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ บนดินเหนียวอ่อนที่มีความแข็งแรงต่ำ และยังคงสภาพความมั่นคง แข็งแรงถึงปัจจุบัน ๒๒๕ ปี มีความยาวรอบกรุงรัตนโกสินทร์ ๗.๒ กิโลเมตร มี ๑๔ ป้อม ๖๓ ประตู มีเทคนิคการก่อสร้างฐานรากของกำแพงเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู มีการเสริมความแข็งแรงของฐานรากกำแพง โดยการใช้อิฐ เรียงเป็นรูปแบบ บดอัดด้วยชั้นของอิฐหัก อิฐปน สลับเป็นชั้นๆ พร้อมตอกเสาเข็มไม้เสลา

ได้วิเคราะห์เชิงวิศวกรรมของความเค้นเฉือน และการทรุดตัวของกำแพงในดินเหนียวอ่อน ด้วยวิธีไฟไนต์เอลิเมนต์ ซึ่งเป็นวิธีที่มีความแม่นยำ ถูกต้อง ยอมรับและความนิยมสูงในปัจจุบัน และสามารถจำลองรูปแบบได้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด ด้วยโปรแกรมชื่อ FlexPDE โดยได้จำลองขั้นตอนการก่อสร้างฐานรากกำแพงแต่ละชั้นเป็น ๕ ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนส่งผลกระทบต่อน้ำหนักกระทำดินเหนียวอ่อน และเสาเข็มไม้เสลา พร้อมประมาณค่าการทรุดตัวของกำแพง

ผลจากการวิเคราะห์พบว่าเทคนิคการเสริมความแข็งแรงด้วยการตอกเสาเข็มไม้เสลาทำให้การกระจายความเค้นเฉือนมีค่าสูงสุดประมาณ ๕๒๑ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๔๒๙ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ แต่ความเค้นเฉือนที่เกินความสามารถต้านทานความเค้นเฉือนของดินเหนียวอ่อน ได้กระจายไปอยู่ในเสาเข็มไม้เสลาและอิฐที่ก่อเป็นฐานราก เหลือความเค้นเฉือน มีค่าสูงสุดประมาณ ๗๑.๑ กิโล

นิวตันต่อเมตร^๒ และ -๗๔.๘ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ที่กระจายในดินเหนียวอ่อนและไม่เกินความสามารถต้านทานความเค้นเฉือนของดินเหนียวอ่อน ซึ่งมีค่าประมาณ ๒๐ - ๑๐๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ การกระจายของความเค้นเฉือนในไม้เสลามีความเค้นเฉือน มีค่าสูงสุดประมาณ ๔๔๒.๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๒๕๙.๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ของไม้เสลาข้างซ้าย และมีค่าสูงสุดประมาณ ๒๐๙.๐ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ และ -๓๔๘ กิโลนิวตันต่อเมตร^๒ ของไม้เสลาข้างขวา สำหรับการทรุดตัวของกำแพงมีค่าสูงสุดในแนวตั้งสูงสุดเท่ากับ ๐.๑๐ เมตร ส่วนค่าการทรุดตัวของกำแพงและดินเหนียวอ่อนในแนวนอนสูงสุดเท่ากับ ๐.๐๓๑๗ เมตร ไปด้านขวา และ ๐.๐๒๙๙ เมตรไปด้านซ้าย

นับเป็นความรู้ ความสามารถของคนไทยยุคต้นรัตนโกสินทร์ ที่เราชาวไทยยุคปัจจุบันควรให้ความชื่นชม ยกย่อง พร้อมเชิดชูเกียรติ และผู้เขียนขอเสนอแนะและเชิญชวนให้นักวิชาการได้หันมาสนใจ ศิลปะวัฒนธรรม ทำการวิเคราะห์ วิจัยผลงานของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน ร่วมรณรงค์ทำนุ บำรุง ศิลปะและวัฒนธรรมของไทย ●

เอกสารอ้างอิง

- สุนิสา มั่นคง, ๒๕๔๑, “รายงานฉบับที่ ๒ การขุดแต่งโบราณสถานภายในเขตพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า),” สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, หน้า ๒๖.
- กรมศิลปากร, กองจดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์, จดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์. (กรุงเทพฯ: สหประชาพานิชย์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๗ - ๒๙.
- พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ฉบับตัวเขียน (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๙), หน้า ๕๐-๕๑.
- PDE solutions Inc., (2005) “FlexPDE Version 4.2.14s,” P.O. Box 4217, Antioch, CA 94531.

Archeological Site at Pleng (Rang) Temple in Bang Kruay District of Nontaburi Province

Pleng (Rang) Temple located in Bang Kruay District of Nontaburi Province is a significant archeological site of Ayutthaya style of arts. During the past time, the temple was renovated twice; that is:

The beginning stage of construction was in mid Ayutthaya Period from the 21st – 22nd century B.E. The principle Buddha statue made from sand stone in a huge size named “Luang Por To” was designed the same as Buddha statues made in mid Ayutthaya. Besides, “Sema” (a heart-shaped stone making the limits of Buddhist temple) made from red sand stone was decorated in style of arts the same period as the Buddha statue. Presently, Sema has been installed at Sak Yai Temple,

The renovation period was occurred at end Ayutthaya Period in the 23rd century B.E. There was a construction of Phra Ubosot (an ordination hall) which was a small brickwork building. The architectural style of the brick door with pointed spire and “Chukchi” (masonry base of a venerated object) with stucco decorated with pieces of glasses was at the end of Ayutthaya Period. Unfortunately, the structural timber roof assemblage has already fallen down. A small Hor Rakhang (a tall bell tower) was also built in that period of time.

The age of this archeological site at Pleng (Rang) Temple is consistent to old documents about the founding of Nontaburi Province during the reign of King Maha Jakkapat in second half of the 21st century B.E. Apart from this, there are evidences at ancient temples located along the banks of a canal in Nontaburi such as the principle Prang (the Brahmin religious architectural style derived from the ancient Khmer temples) at Prang Luang Temple. Pleng (Rang) Temple has been deserted since the second defeat of the Ayutthaya Kingdom to Burmese troops in 1767.

Translated by Salinya Mephokee

โบราณสถานวัดเพลง (ร้าง) อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ประภัสสร ชูวิเชียร *

แผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๕๓ ระบุว่าวัดเพลงเป็นวัดร้างแล้ว
(ที่มา : กรมแผนที่ทหาร, แผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๓๑ - ๒๔๗๔.
(กรุงเทพฯ : กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๓๐), แผนที่แผ่นที่ ๕.)

วัดเพลง (ร้าง) ตั้งอยู่ในท้องที่ ต.บางขุน
อ.บางกรวย จ.นนทบุรี พื้นที่ของวัดโดยรอบ
ปัจจุบันเป็นสวนผลไม้โดยมีผู้เช่าที่ดินจาก
กรมการศาสนามาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๗ ห่างไป
ไม่ไกลนักเป็นคลองวัดสักใหญ่ที่เชื่อมต่อกับ
คลองบางกอกน้อยหรือคลองอ้อมนนท์ ซึ่ง
คลองสายนี้เป็นส่วนหนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา
สายเดิมก่อนการขุดคลองลัดในสมัยสมเด็จพระ
เจ้าปราสาททองที่จะไหลจากเมืองนนทบุรี
เก่า (ตลาดขวัญ) ผ่านอำเภอบางใหญ่ บางกรวย

มาออกที่แม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณหน้าวัดเขมา
ภิรตาราม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าวัดเพลง
(ร้าง) นี้เคยตั้งอยู่ในบริเวณลำน้ำสาขาของ
แม่น้ำเจ้าพระยาเดิม โบราณสถานแห่งนี้
เชื่อกันว่าอาจจะร้างไปเมื่อสงครามเสีย
กรุงศรีอยุธยาครั้งที่สองซึ่งพม่าได้มาตั้งทัพ
อยู่บริเวณเมืองบางกอกและนนทบุรี ทำให้ผู้คน
หนีกระจัดกระจายหายไป ในแผนที่กรุงเทพฯ
ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๕๓ ระบุว่าวัดเพลงเป็น
วัดร้างแล้ว °

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

° กรมแผนที่ทหาร, แผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๓๑ - ๒๔๗๔. (กรุงเทพฯ : กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๓๐), แผนที่แผ่นที่ ๕.

กล่าวกันว่าแต่เดิม วัดนี้ชื่อว่า “วัดทองเพลิง” ปีหนึ่งๆ สามารถรับกฐินได้สองครั้ง คือกฐินจากกรุงศรีอยุธยาและกฐินจากชาวบ้านในแถบนั้นซึ่งถือเป็นกรณีพิเศษ^๒ จากเรื่องราวที่เล่าต่อกันมาแสดงว่าโบราณสถานแห่งนี้เคยมีความสำคัญในอดีตพอสมควร ในปัจจุบัน ความศักดิ์สิทธิ์ของวัดเพลิงและพระพุทธรูปประธานภายในอุโบสถ “หลวงพ่อดโต” หรือ “หลวงพ่อดูทอง” หรือ “หลวงพ่อดวัดเพลิง” ยังคงเป็นที่นับถือ กล่าวกันว่ามีผู้นิยมบนบานขอให้แคล้วคลาดจากการเกณฑ์ทหาร ของที่นำมาแก้บนได้แก่ขนมปลากุริมไข่เต่าและขนมจีนน้ำพริก วิธีแก้บนคือต้องจัดอาหารทั้งสองอย่างใส่สาแหรก ให้ผู้บนหาสาแหรกเข้าไปถวายด้วยตนเองในอุโบสถ^๓

หลักฐานงานศิลปกรรมของวัดเพลิง (ร้าง)

ถาวรวัตถุที่สำคัญภายในวัดเพลิง (ร้าง) ซึ่งยังคงหลงเหลืออยู่ ได้แก่ อุโบสถ พระพุทธรูปประธาน ใบเสมาและหอรบะซัง

อุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนขนาดห้าห้อง ผนังหนาทึบ หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีช่องหน้าต่างข้างละห้าช่อง ประตูด้านหน้าหลังอย่างละบาน ทางด้านหน้าก่อเป็นมุขยื่นออกมาจากอาคาร อุโบสถนี้ถูกทิ้งร้างจนกระทั่งเครื่องบนหลังคาพังทลายลงมาจนหมดแล้ว มีรากต้นไม้ขึ้นค้ำยันโครงสร้างของผนังที่เหลือเอาไว้ ทั้งหลัง ปัจจุบันมีผู้สร้างหลังคาคลุมไว้เพื่อกันแดดกันฝนให้กับพระพุทธรูปประธานที่อยู่ภายใน อาคารผนังก่ออิฐมีช่องหน้าต่าง

สี่เหลี่ยมเช่นนี้พบว่านิยมทำกันตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชลงมา ซึ่งในสมัยดังกล่าวมีการรับเอาวิธยาการก่อสร้างจากตะวันตกเข้ามา อย่างไรก็ตามที่บริเวณเหนือประตูทางเข้าด้านหน้าที่ชำรุดเผยให้เห็นการเรียงอิฐแบบสันเหลี่ยมเพื่อเป็นช่องประตู การเรียงอิฐแบบสันเหลี่ยมนี้เป็นเทคนิคดั้งเดิมของสถาปัตยกรรมในประเทศไทยซึ่งแตกต่างไปจากการก่ออิฐแบบสันตั้งวงโค้งอันเป็นเทคนิคที่ไทยรับจากชาติตะวันตก

อุโบสถวัดเพลิง (ร้าง)

เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนสมัยอยุธยาตอนปลาย
ปัจจุบันมีรากไม้ขึ้นคลุมทั่วใบ

^๒ วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนนทบุรี. (กรุงเทพฯ : ศิลปากร, ๒๕๔๒), ๖๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

ที่บริเวณแผ่นไม้รูปจั่วเหนือประตูทางเข้าด้านหน้าและด้านหลังของอุโบสถยังมีร่องรอยของจิตรกรรมลายก้านขดเขียนบนพื้นสีแดง เป็นแบบแผนเดียวกันกับการประดับปูนปั้นบนหน้าจั่วในสมัยอยุธยาตอนปลาย^๔ ผนังด้านหลังพระประธานยังมีร่องรอยของลายดอกไม้ร่วงบนพื้นสีแดงเช่นกัน และยังมีจิตรกรรมลายทองบนพื้นสีเขียวและแดงบนชื่อไม้ที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเครื่องบนซึ่งยังหลงเหลืออยู่ด้วย ส่วนกรอบประตูด้านหน้ามีปูนปั้นประดับเหลืออยู่เล็กน้อย เป็นลายก้านต่อดอกและลายกาบบน มีเทคนิคการปั้นและขีดลายเป็นร่องลึกซึ่งพบในสมัยอยุธยาตอนปลาย แต่ฝีมือเป็นแบบช่างพื้นบ้านแล้ว

พระพุทธรูปประธาน หรือ “หลวงพ่อดโต” ประดิษฐานภายในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ กล่าวกันว่าเป็นพระพุทธรูปหินทรายแดงพอกปูนลงรักปิดทองมาแต่เดิมและชำรุดทรุดโทรมจนมีผู้ศรัทธามานบูรณะลงรักเพื่อปิดทองใหม่ทั้งองค์ การพอกปูนและลงรักทำให้ไม่สามารถพิจารณาพระพักตร์ได้ชัดเจนนัก แต่ลักษณะหลักๆ คือวงพระพักตร์แบน พระเนตรเหลือบต่ำ พระนาสิกโด่งเป็นสันรับกับพระขนงที่โค้ง พระโอษฐ์แย้มเล็กน้อย เม็ดพระศกเป็นเม็ดเล็ก รัศมีเป็นเปลวเพลิงประทับในปางมารวิชัยนิ้วพระหัตถ์เท่ากันครองจักรท่มเฉียง ชายสังฆาฏิเป็นเขี้ยวตะขาบ ซึ่งจากรูปแบบแล้วน่าจะซ่อมใหม่

“หลวงพ่อดโต” พระพุทธรูปประธานของวัดเพลง (ร่าง)
เมื่อราวปี พ.ศ. ๒๕๓๖
(ที่มา : ศรัณย์ ทองปาน. “สำรวจวัดในเขตแม่น้ำอ้อม
นนทบุรี” ในเมืองโบราณ. ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๓
(กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๔๐), ๔๑.)

“หลวงพ่อดโต” ขณะทำการบูรณะ พ.ศ. ๒๕๔๙

^๔ สันติ เล็กสุขุม. ลวดลายปูนปั้นแบบอยุธยาตอนปลาย. (พ.ศ. ๒๑๗๒ - ๒๓๑๐), ๘๙ - ๙๐.

ถ้าหากว่าพระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูปหินทรายจริงก็คงเป็นพระพุทธรูปหินทรายขนาดใหญ่มาก ซึ่งความนิยมในการสร้างพระพุทธรูปหินทรายขนาดใหญ่เช่นนี้พบอยู่ในช่วงสมัยอยุธยาตอนต้นถึงตอนกลาง แต่ไม่นิยมในสมัยอยุธยาตอนปลาย^๔ รูปแบบโดยทั่วไปของพระพุทธรูปหลวงพ้อได้อาจกล่าวได้ว่าอย่างกว้างๆ ว่าเป็นพระพุทธรูปสมัยอยุธยาที่มีอิทธิพลจากศิลปะสุโขทัยเข้ามาปะปนแล้ว เห็นได้จากโครงพระพักตร์ที่แบนมน พระนาสิกโด่งจุ่มและมีรัศมีรูปเปลวเพลิง แต่ลักษณะชายสังฆาฏิดูเหมือนจะถูกซ่อมแซมจนเป็นฝีมือช่างท้องถิ่นไปแล้ว จากอิทธิพลของศิลปะสุโขทัยที่ปรากฏกล่าวได้ว่าพระพุทธรูปหลวงพ้อโตนี้อาจมีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๑ - ๒๒^๖ อย่างไรก็ตามหากสามารถกระเทาะเอาปูนและรักที่พอกอยู่ออกได้อาจเผยให้เห็นรูปแบบที่แท้จริงที่สามารถวิเคราะห์ได้ชัดเจนมากขึ้น อนึ่งได้พบพระพุทธรูปหินทรายขนาดใหญ่ในอาณาบริเวณใกล้เคียงกันด้วย เช่น วัดแก้วฟ้า วัดสวนใหญ่ วัดสิงห์ เป็นต้น

องค์พระพุทธรูปประธานประดิษฐานบนฐานสิงห์ที่มีการประดับด้วยกระจกลี ขาลิงห์ป้อมเตี้ย ประดับกาบเท้าสิงห์ด้วยลายกระจังที่มีการปั้นลวดลายอยู่ภายในและมีครีบท้องสิงห์ด้วย ด้านบนที่รองรับองค์พระเป็นลายกลีบบัวหงายที่ประดับลวดลายเช่นเดียวกัน ส่วนผ้าทิพย์ที่ห้อยลงมาด้านหน้ายัง

หลงเหลือลวดลายลายเฟื้องอุษะ ลวดลายดังกล่าวเป็นลายแบบสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งแม้ว่าลวดลายของผ้าทิพย์และกลีบบัวหงายจะมีความคล้ายคลึงกับลวดลายแบบเดียวกันที่ซุกซีพระพุทธรูปทรงเครื่องในเมรุทิศเมรุราย วัดไชยวัฒนาราม ที่ระบุว่าสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. ๒๑๗๓ แต่จากรูปแบบของขาลิงห์ที่มีสันแบ่งเป็นบัวหลังสิงห์รวมทั้งกาบเท้าสิงห์ที่มีลวดลายประดับภายในนั้นสามารถกำหนดอายุให้ต่ำกว่าสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชลงมา^๗ โดยอาจเปรียบเทียบได้กับขาลิงห์ของเจดีย์ทองแดงวัดมเหยงคณ์ ซึ่งสร้างในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ ลวดลายดังกล่าวจึงอาจมีอายุในราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๒๓ เหตุนี้หากว่าพระพุทธรูปประธานมีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ - ๒๒ ก็แสดงว่าฐานซุกซีรองรับพระพุทธรูปนี้ได้รับการบูรณะใหม่หลังจากพระพุทธรูปราว ๑๐๐ ปี ส่วนการประดับกระจกลีนั้น อาจเป็นไปได้ว่าเป็นของเดิมตั้งแต่แรกสร้าง เพราะได้เคยพบหลักฐานการประดับกระจกลีบนปูนปั้นในสมัยอยุธยาตอนปลายเช่นกัน^๘ และเชื่อว่าวัดนี้ก็สร้างขึ้นหลังจากสมัยนั้นลงมา จึงไม่น่าจะได้มีการปฏิสังขรณ์ใดๆ อีกสองข้างด้านหน้าพระประธานเป็นรูปพระสาวกนั่งคุกเข่าพนมมืออยู่บนฐานสิงห์เช่นกันแต่ถูกบูรณะใหม่เสียแล้ว

^๔ ประทีป เพ็งตะโก. “แบบพระพักตร์พระพุทธรูปหินทราย สมัยอยุธยา” ในรวมบทความทางวิชาการ ๗๒ พรรษาท่านอาจารย์ ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล. (กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๒๕๓๙), ๗๔.

^๖ เรื่องเดียวกัน, ๘๓ - ๘๔. อิทธิพลจากสุโขทัยเห็นได้ชัดในพระพุทธรูปหินทรายของอยุธยาตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ มาแล้ว เช่นกลุ่มพระพุทธรูปแบบอุทธรู่น ๒ และ ๓ ซึ่งยังคงมีการปะปนกันระหว่างสุโขทัยและอยุธยาเท่าๆ กัน การกำหนดอายุพระพุทธรูปหลวงพ้อโตนี้ถือหลักจากรูปแบบที่ผสมผสานกันจนไม่สามารถแยกแยะถึงอิทธิพลของศิลปะสุโขทัยที่เด่นชัดได้แล้ว อันเป็นลักษณะของพระพุทธรูปของอยุธยาที่มีอายุล้าลงมาในภายหลัง.

^๗ ขาลิงห์ที่มีหลักฐานว่าสร้างขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมักเป็นขาลิงห์ที่ไม่มีลวดลาย เว้นแต่ฐานสลักไม้บางชิ้น ดู สันติ เล็กสุขุม. ลวดลายปูนปั้นแบบอยุธยาตอนปลาย. (พ.ศ. ๒๑๗๒ - ๒๓๑๐). (กรุงเทพฯ : มูลนิธิเจมส์ ทอมป์สัน, ๒๕๓๒), ๗๕.

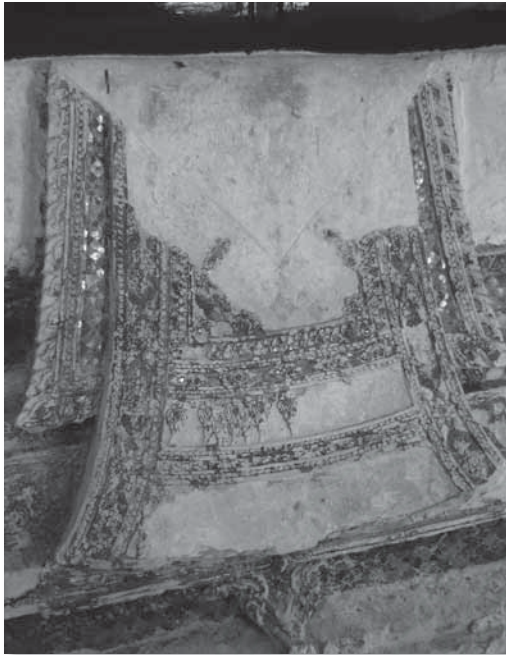
^๘ เช่นที่เจดีย์รายทรงปราสาทองค์หนึ่งในโบราณสถานวัดตะไกร จ.พระนครศรีอยุธยา.

พระพักตร์ของหลวงพ่อดโต แสดงให้เห็นรูปแบบของพระพุทธรูปสมัยอยุธยาที่มีอิทธิพลของศิลปะสุโขทัย
เข้าปะปนแล้ว เช่น โครงพระพักตร์แบน พระนาสิกโด่ง และรัศมีรูปเปลวเพลิง

ลวดลายขาลิงที่ประดับส่วนฐานซุกชีของหลวงพ่อดโต เป็นลวดลายปูนปั้นสมัยอยุธยาตอนปลาย

ลายผ้าทิพย์ประดับส่วนฐานซุกซิชของหลวงพ่โต
เป็นลวดลายปูนปั้นสมัยอยุธยาตอนปลาย

ลวดลายปูนปั้นประดับเสากรอบประตูทางเข้าด้านหน้า

ร่องรอยจิตรกรรมลายก้านขดบนแผ่นไม้หน้าจั่วเหนือประตูทางด้านหน้าอุโบสถ

ใบเสมาหินทรายแดงจากวัดเพลง (ร้าง) ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่วัดสักใหญ่

ใบเสมา เป็นใบเสมาหินทรายสลัก ลวดลายสวยงาม ปัจจุบันยังมีใบเสมาขำรดปัก คงอยู่บนฐานที่บริเวณด้านหน้าอุโบสถเพียง หนึ่งใบ^{๙๔} นอกนั้นได้เคลื่อนย้ายไปเก็บรักษาไว้ ที่วัดสักใหญ่ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน^{๙๕} โดยทาง วัดนำไปปักไว้บนกำแพงด้านหน้าวิหารขนาดเล็กจำนวนห้าใบ จากการพิจารณาลวดลายบน ใบเสมาที่ยังสมบูรณ์พบว่าเป็นลวดลายที่มีอายุ ระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ถึงต้นพุทธ-

ศตวรรษที่ ๒๒ เป็นลายพันธุ์พฤกษาได้แก่ ดอกบัว ดอกโบตัน ใบไม้สามเหลี่ยม กับลาย สามเหลี่ยมประกอบวงโค้งซึ่งลายเหล่านี้เป็น อิทธิพลมาจากศิลปะล้านนาที่เชื่อว่าแพร่ ลงมายังอยุธยาในช่วงเวลานั้นเอง ตัวอย่าง ใบเสมาสำคัญที่มีลวดลายแบบเดียวกันเช่นนี้ คือใบเสมาที่วัดค้างคาว ต.บางไผ่ จ.นนทบุรี ซึ่ง ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันด้วย^{๙๖}

^{๙๔} ฐานเสมานี้อาจได้รับการซ่อมหรือสร้างขึ้นใหม่ แต่จากสภาพที่ชำรุดมากจึงไม่อาจพิจารณาได้ชัดเจน.

^{๙๕} วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนนทบุรี. (กรุงเทพฯ : ศุภสภา, ๒๕๕๒), ๖๘.

^{๙๖} ประภัสสร ชูวิเชียร. “ลวดลายบางแบบบนใบเสมา วัดค้างคาว จ.นนทบุรี” ใน เมืองโบราณ. ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๖), ๗๒ - ๗๔.

หอรระฆังของวัดเพลง (ร้าง) ปัจจุบันมีสภาพทรุดโทรม

หอรระฆัง ตั้งอยู่ทางด้านขวาของ
อุโบสถ เป็นหอรระฆังก่ออิฐถือปูนสองชั้น ส่วนที่
เป็นหลังคาพังทลายลงมาแล้ว จากข้อมูล พ.ศ.
๒๕๐๔ กล่าวว่าหอรระฆังนี้ยังอยู่ในสภาพดี^{๑๒}

ซุ้มชั้นล่างของหอรระฆังซึ่งก่อเป็นวงโค้ง
ยอดแหลมตามอิทธิพลศิลปะจากตะวันตกซึ่ง
อาจกำหนดอายุคร่าวๆ ว่าอยู่ในสมัยอยุธยา
ตอนปลาย

^{๑๒} กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ รวบรวม **บทกวีนิราศตามคลองบางกอกใหญ่** (อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นายเจตน์ ประยูรเวช ๒๕๒๐), ๕๖. อ้างถึงใน ศรีนัย ทองปาน. “สำรวจวัดในเขตแม่น้ำอ้อม นนทบุรี” ใน **เมืองโบราณ**. ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๔๐), ๔๑.

อายุสมัยของวัดเพลง (ร้าง)

จากข้อมูลและการวิเคราะห์ดังกล่าว อาจแบ่งกลุ่มหลักฐานของการสร้างและซ่อมวัดเพลงนี้ออกเป็นสองสมัยใหญ่ๆ คือ

๑. สมัยแรกสร้าง ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ - ๒๒ ตรงกับช่วงสมัยอยุธยาตอนกลาง โดยปรากฏหลักฐานของพระพุทธรูปประธาน “หลวงพ่อด” ภายในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปหินทรายขนาดใหญ่ และใบเสมาหินทรายแดงที่ย้ายไปยังวัดลักใหญ่ มีลวดลายที่สามารถกำหนดอายุได้ในช่วงเวลาเดียวกัน ร่องรอยของอาคารต่างๆ ที่สร้างขึ้นในสมัยนี้ไม่อาจสืบหาได้เนื่องจากการบูรณะในสมัยหลังและสภาพที่ทรุดโทรมของโบราณสถาน

๒. สมัยการบูรณะ ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓ ตรงกับช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย พบว่าการสร้างอุโบสถเป็นอาคารหลังใหม่ซึ่งก่ออิฐถือปูนตามแบบอาคารในสมัยอยุธยาตอนปลาย เช่นเดียวกับลวดลายปูนปั้นบนฐานชุกชีที่เป็นลายขาลิงห่ออันเป็นรูปแบบสมัยอยุธยาตอนปลาย สมัยนี้มีการสร้างทอระฆังเพิ่มเติมขึ้นทางทิศใต้ของอุโบสถด้วย นอกจากนี้ ฐานเสมาเองก็อาจมีการซ่อมสร้างขึ้นใหม่เช่นกัน

จากหลักฐานดังกล่าว อาจวิเคราะห์เชื่อมโยงกับเอกสารประวัติศาสตร์ที่กล่าวว่าอยุธยาได้เริ่มมีบทบาทกับชุมชนแถบแม่น้ำอ้อมในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ที่มีการตั้ง

เมืองนนทบุรี (ตลาดขวัญ)^{๑๓} ราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ดังนั้นจึงเป็นข้อมูลที่สามารถใช้กำหนดอายุได้ควบคู่ไปกับหลักฐานอื่นๆ เช่น ปรากฏประธานของวัดปรากฏหลวง อ.บางใหญ่^{๑๔} หรือกลุ่มพระพุทธรูปหินทรายขนาดใหญ่และใบเสมาที่กระจัดกระจายอยู่ในวัดโบราณสองฝั่งคลองอ้อมนนทบุรี ชุมชนในแถบนี้คงจะมีความสำคัญและมีผู้คนอยู่อาศัยต่อเนื่องลงมาจนถึงสมัยอยุธยาตอนปลายซึ่งปรากฏว่ามีการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดหลายแห่ง^{๑๕} รวมทั้งวัดเพลง (ร้าง) นี้ จึงได้ปรากฏหลักฐานของศิลปกรรมแบบอยุธยาตอนปลายอยู่ด้วย แต่วัดแห่งนี้ถูกทิ้งร้างไปเพราะผลกระทบจากสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สองเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ เช่นเดียวกับวัดอื่นๆ ในย่านเดียวกัน ที่ประวัติระบุว่าเคยเป็นวัดร้างมาก่อน^{๑๖}

อย่างไรก็ตาม การเข้ามาจับจองพื้นที่อยู่อาศัยและทำสวนในสมัยปัจจุบันทำให้วัดเพลง (ร้าง) แห่งนี้กลับมามีความสำคัญอีกครั้งในด้านความศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ได้รับการดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดตามสมควร

หมายเหตุ : ขอขอบคุณ คุณธนกร เลิศอนันต์ ซึ่งได้ชักชวนผู้เขียนออกสำรวจโบราณสถานวัดเพลง (ร้าง) นำมาสู่การเขียนบทความชิ้นนี้ในที่สุด ●

^{๑๓} “พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)” ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับพระจักรพรรดิพงษ์เจ้ากรม (จาด) พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๔๕), ๔๔.

^{๑๔} ครันย์ ทองปาน. “สำรวจวัดในเขตแม่น้ำอ้อม นนทบุรี”, ๔๗.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๖} วัดบางวัดในบริเวณคลองอ้อมนนทบุรีเคยเป็นวัดร้างมาก่อน เชื่อว่ามีสาเหตุจากการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ดังที่กล่าวมา เช่น วัดโบสถ์ดอนพรหม วัดแดงประชาราษฎร์ วัดกระโสมทอง วัดเชิงกระบือ เป็นต้น ดูรายละเอียดในเรื่องเดียวกัน.

Rattana Rangsan Throne Hall

Rattana Rangsan Throne Hall located on top of Niveskiri Hill in Ranong Province was built by Phraya Rattana Sethi (Kho Sim Gong) to present to King Rama V for his accommodation during the trip to the Malay Peninsular in 1890. Later King Rama VI as the Crown Prince used to spend a night at Rattana Rangsan Throne Hall during his trip to southern provinces in 1899 and 1917. Besides, King Rama VII stayed at the throne hall when he paid a visit to west coastal towns in 1928. After that, Rattana Rangsan Throne Hall was used to hold a royal ceremony of the Water of Allegiance. In 1964, it was demolished because of being out of repairs and the city hall of Ranong Province was constructed on the same plot.

In 2002, according to the provincial administrative office, there was a project to build a replica of Rattana Rangsan Throne Hall of the same size as the original one to commemorate King Rama V's graciousness towards Thai people in Ranong. The construction was started on the land where there is the same surrounding as the original throne hall. The budget was from selling Red Cross Lottery cooperating with the Government Lottery Office. An expert team of the Fine Arts Department also helped to design the throne hall to have the most similarity to the old one.

The new Rattana Rangsan Throne Hall has been completely finished in 2003 consisting of 3 wooden buildings. An open pavilion for official affairs is a one-floored house with Panya Roof (the hip roof form of a traditional Thai house). A building for the king's followers is a 3-floored house of which there is a roofed walkway on the second floor to go to a 3-floored house of 8-angular shape where visitors can view the whole Ranong Town.

Translated by Salinya Mephokee

พระที่นั่งรัตนรังสรรค์

ประจวบ เทพศิริสุนทร *

ทัศนียภาพพระที่นั่งรัตนรังสรรค์ จากซ้ายไปขวา เรือนแปดเหลี่ยมสำหรับชมวิวดู
ทางเดินเชื่อมมีหลังคาคลุม เรือนข้าราชการบริพาร และโถงออกกว่าราชการ

ประวัติและความเป็นมา

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ พระยารัตนเศรษฐี (คอซิมก้อง)^๑ เจ้าเมืองระนองได้สร้างพลับพลาที่ประทับบนภูเขานิเวศน์คีรีถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในคราวเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบก ทางเรือรอบแหลมมลายู และได้พระราชทานนามว่า “พระที่นั่งรัตนรังสรรค์” พลับพลาแห่งนี้ได้เป็นที่ประทับของพระเจ้าอยู่หัวลำดับต่อมาอีก ๒ พระองค์ คือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ในคราวเสด็จประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ และ พ.ศ. ๒๔๖๐ ลำดับต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑

เป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวเสด็จประพาสหัวเมืองชายฝั่งตะวันตก จากนั้นเจ้าเมืองระนองได้ใช้พระที่นั่งแห่งนี้เป็นที่ประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัจจาเป็นประจำตลอดมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ ทางจังหวัดระนองเห็นว่าพระที่นั่งมีสภาพทรุดโทรมมากเนื่องจากเป็นอาคารที่สร้างขึ้นด้วยไม้ระก้า ซึ่งเป็นวัสดุก่อสร้างที่ไม่คงทนถาวรนัก จึงได้ทำการรื้อถอนและสร้างศาลากลางจังหวัดเป็นอาคารคอนกรีตขึ้นแทนที่ แต่ก่อนที่จะทำการรื้อถอนได้ให้ช่างศิลปกรรมทำหุ่นจำลองแบบคร่าวๆ และเก็บรักษาไว้บนศาลากลางจังหวัดจนถึงปัจจุบัน

* สถาปนิก ๘๖. สำนักสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร.

^๑ นายคอซิมก้องเป็นบุตรคนที่ ๒ ของพระยารัตนเศรษฐี (คอซุเจียง) ผู้ว่าราชการเมืองระนอง ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นหลวงศรีโลหภูมิพิทักษ์ ตำแหน่งผู้ช่วยราชการเมืองระนองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๕ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เลื่อนขึ้นเป็นพระศรีโลหภูมิพิทักษ์ และต่อมาได้เลื่อนขึ้นเป็นพระยารัตนเศรษฐีแทนบิดา ในปี พ.ศ. ๒๔๒๐ ภายหลังได้เป็นพระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดีและเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลชุมพร

หุ่นจำลองที่ทำขึ้นก่อนรื้อถอนพระที่นั่งรัตนรังสรรค์เดิม
ปัจจุบันเก็บรักษาที่ศาลากลางจังหวัด

การหาทุนเพื่อก่อสร้างพระที่นั่งรัตนรังสรรค์จำลอง

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖ ทางจังหวัดระนอง และกองสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ร่วมกันออกสลากกาชาดเพื่อจัดหาทุนสร้างพระที่นั่งรัตนรังสรรค์จำลองขึ้นเพื่อรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อชาวเมืองระนอง การออกรางวัลครั้งนั้นจัดทำที่หอประชุมโกมาซุม โรงพยาบาลจังหวัดระนองโดยรางวัลที่ ๑ เป็นทองคำมูลค่า ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท การหาทุนครั้งนี้ประสบความสำเร็จอย่างดีและได้รับทุนมาจัดสร้างพระที่นั่งเป็นเงินประมาณ ๑๐ ล้านบาทเศษ ทางจังหวัดได้เริ่มดำเนินการก่อสร้างและแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗

แนวความคิดในการออกแบบและการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนการออกแบบและการอนุรักษ์

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ ทางจังหวัดระนอง โดยผู้ว่าราชการจังหวัดมีแนวความคิดที่จะสร้างพระที่นั่งรัตนรังสรรค์จำลองขึ้นเพื่อทดแทน

พระที่นั่งเดิมที่ถูกรื้อถอนไปจึงได้ติดต่อกรมศิลปากรให้จัดทำแบบพระที่นั่งขึ้นมาใหม่ กรมศิลปากรได้มอบหมายให้สำนักสถาปัตยกรรม (สถาบันศิลปกรรมในสมัยนั้น) ทำการสร้างแบบขึ้นโดยรวบรวมหลักฐานเก่าๆ ที่มีอยู่ได้แก่

๑. หุ่นจำลองเดิมที่ทำไว้ตอนรื้อถอนพระที่นั่งเดิม

๒. พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง ระยะเวลาเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบก ทางเรือ รอบแหลมมลายู รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๙ เล่ม ๑

ในพระราชนิพนธ์ทรงบรรยายถึงสภาพทั่วไปของภูมิภาคที่เสด็จพระราชดำเนินผ่าน ในส่วนของพลับพลาที่ประทับ ทรงเห็นว่ามีเรื่องที่จะพรรณนามากและอธิบายยากจึงให้พระชลยุทธเขียนแปลนแสดงที่ตั้งอาคารทุกหลังพร้อมผังบริเวณและภูมิทัศน์โดยรอบ มีหมายเลขระบุว่าจะส่วนใดใช้ประโยชน์อย่างไร เช่น หมายเลข ๕ เป็นท้องพระโรง หมายเลข ๒๑ เป็นที่นอนที่นั่ง ทรงบรรยายถึงห้องต่างๆ ภายในพลับพลาและวัสดุก่อสร้างที่ใช้ เช่นไม้ได้จากในพื้นที่ ฝาเป็นไม้ระกำทำน้ำมันทำอย่าง

ทัศนียภาพพระที่นั่งรัตนรังสรรค์ ขวาคือ โถงออกวาราชการ

ประณีต เพื่อให้งามและถาวร หลังคามีทั้งเป็นกระเบื้องไม้และมุงจากดาดฟ้าย้อมสี การตกแต่งใช้ผ้าประกอบมาก พื้นชั้นล่างปูกระเบื้องหน้าจั่ว บางหลังปูเสื่อทับ พื้นชั้นบนเป็นไม้กระดาน ปูเสื่อลายตลอดทุกห้อง ยกเว้นห้องบรรทมและห้องท้องพระโรง ปูปูศดูแดง^๒ มีเครื่องเฟอร์นิเจอร์แต่งทุกห้อง นอกจากนี้ทรงบรรยายเกี่ยวกับการจัดตกแต่งบริเวณโดยรอบ พลัฒพลาอีกด้วย ขณะประทับที่พระที่นั่งรัตนรังสรรค์ทรงโปรดเรือรบแปดเหลี่ยมมาก โดยเฉพาะได้ทอดพระเนตรภูมิประเทศที่งดงามผ่านหน้าต่างแต่ละช่อง

๓. ภาพวาดทัศนียภาพพระที่นั่งรัตนรังสรรค์เดิม เขียนด้วยดินสอ ติดอยู่ที่จวนผู้ว่าราชการจังหวัดระนอง และรูปถ่ายเก่า

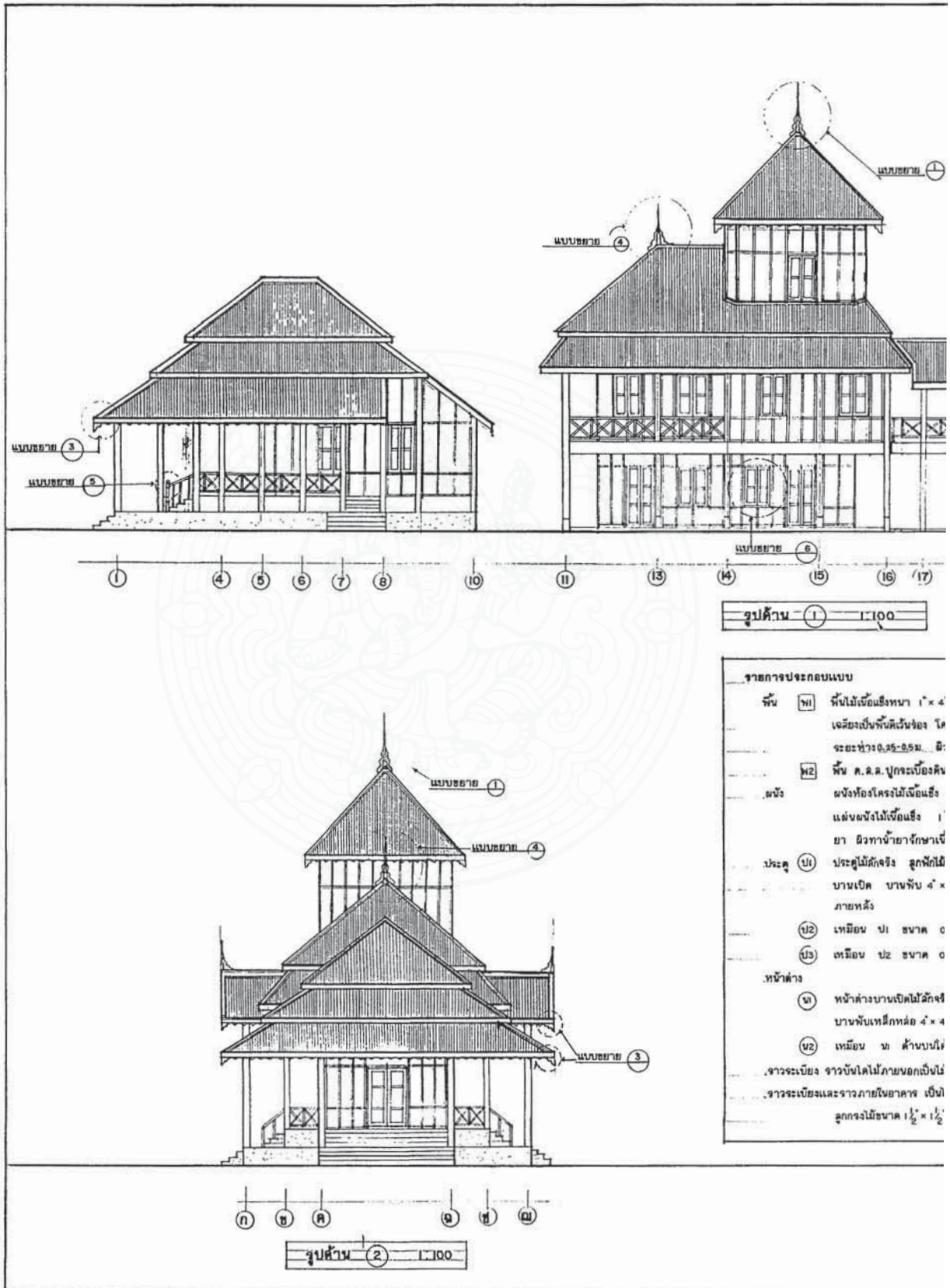
๔. คำบอกเล่าของคนพื้นบ้านที่ยังมีชีวิตอยู่และได้เห็นพระตำหนักเมื่อตอนเป็นเด็ก จากหลักฐานเหล่านี้ประกอบกับการเทียบเคียงอายุของสถาปัตยกรรมในสมัยนั้นสถาปนิกและวิศวกรได้สร้างแบบให้มีลักษณะใกล้เคียง

พระตำหนักเดิมมากที่สุดส่วนการใช้วัสดุก่อสร้างได้ดัดแปลงไปบ้างเพื่อความคงทนถาวรมากขึ้น

การเลือกหาสถานที่เพื่อทำการก่อสร้าง

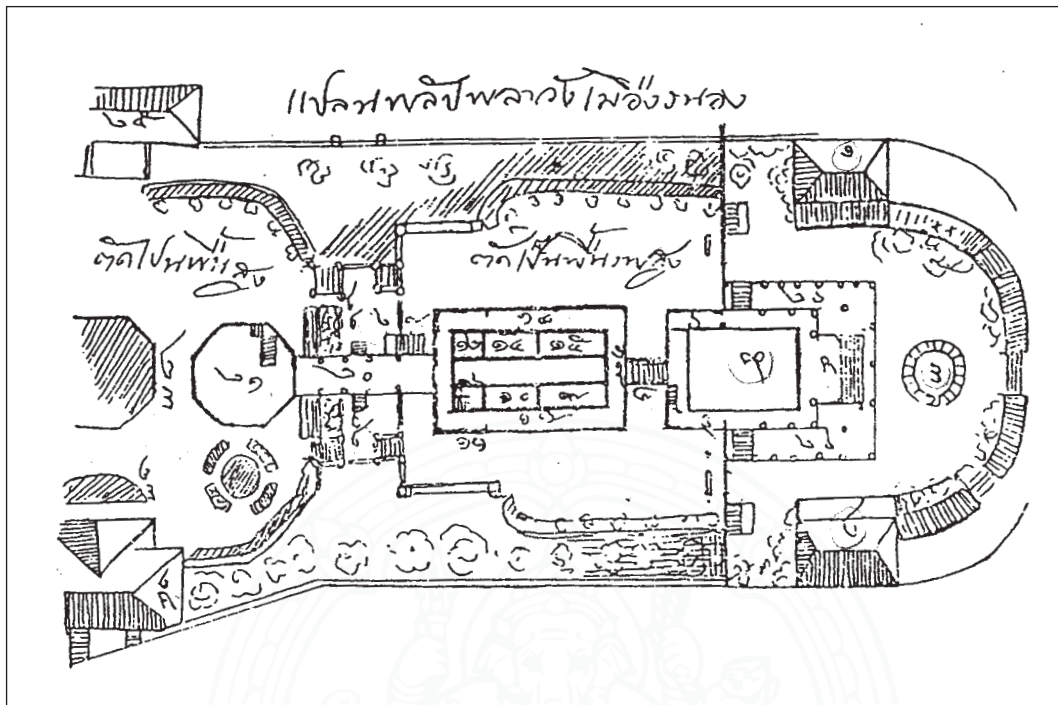
เนื่องจากสถานที่ที่เป็นที่ตั้งเดิมของพระที่นั่งรัตนรังสรรค์เป็นศาลากลางจังหวัดในปัจจุบัน จึงไม่สามารถสร้างบนตำแหน่งเดิมได้ หรือจะสร้างในบริเวณใกล้เคียงก็ไม่เหมาะสม เนื่องจากศาลากลางตั้งอยู่บนเชิงเขาซึ่งมีเนื้อที่เป็นพื้นราบน้อย ทางจังหวัดระนองโดยรองผู้ว่าราชการจังหวัด นายบัณฑิต รัตนสัมพันธ์ ได้ปรึกษากับหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดและเห็นชอบร่วมกันให้จัดสร้างที่เชิงเขานิเวศน์ ในอำเภอเมืองระนอง ห่างจากศาลากลางจังหวัดออกไปเล็กน้อย เนื่องจากพื้นที่เดิมได้ใช้เป็นสนามเทนนิส จึงมีพื้นที่เชิงเขาที่ราบเรียบและมีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่เดิมของพระที่นั่งรัตนรังสรรค์ ทำให้การก่อสร้างเป็นไปโดยง่ายและประหยัดงบประมาณการก่อสร้าง และไม่มีปัญหาเรื่องการระบายน้ำฝนจากยอดเขาที่ลงมาสู่ข้างล่าง

^๒ ปศดู คือผ้าทอจากขนสัตว์

รายการประกอบแบบ

พื้น	พ1	พื้นไม้เนื้อแข็งหนา 1" x 4" เจดียงเป็นพื้นคันทันช่อง โถง
		ระยะห่าง 0.35-0.5ม. มี:
	พ2	พื้น ค.ล.ค. ปูกระเบื้องดิน
ผนัง		ผนังห้องโถงไม้เนื้อแข็ง
		แต่งผนังไม้เนื้อแข็ง 1"
		ยา ไม้ทาก้ายาอีกาเป็น
ประตู	ป1	ประตูไม้สักจริง ลูกฟักไม้
		บานเปิด บานพับ 4" x
		ภายหลัง
	ป12	เหมือน ป1 ขนาด 0
	ป13	เหมือน ป2 ขนาด 0
หน้าต่าง		
	น1	หน้าต่างบานเปิดไม้สักซี่
		บานพับเหล็กหล่อ 4" x 4"
	น2	เหมือน น1 ด้านบนไม้
		จาวระเบียง จาวบันไดไม้ภายนอกเป็นไม้
		จาวระเบียงและราวภายในอาคาร เป็นไม้
		ลูกกรงไม้ขนาด 1 1/2" x 1 1/2"

แปลนพลับพลาวังเมืองระนอง ที่พระชลยุทธเขียนถวาย

แปลนพลับพลาวังเมืองระนอง ชั้นกลาง

๑. ที่พักเจ้านายข้าราชการ	๑๖. กระได
๒. ที่เลี้ยงเจ้านายข้าราชการ	๑๗. } เฉลียงโถง
๓. เสาธงสแตนดาร์ด	๑๘. }
๔. มุขโถง	๑๙. }
๕. ห้องพระโรง	๒๐. ตะพานมีหลังคา
๖. ห้องมหาดเล็ก	๒๑. เป็นที่นอนและที่นั่ง
๗. ห้องเจ้าผอบ	๒๒. เขามอ
๘. กระได	๒๓. สนามหญ้า
๙. ห้องแม่กลาง	๒๔. ครั้ว
๑๐. ห้องแม่เล็ก	๒๕. เป็นที่โขน
๑๑. ห้องนางแสด	๒๖. ประรำกันสาด
๑๒. ห้องสรง	๒๗. กระไดเกย
๑๓. }	
๑๔. }	ห้องเจ้าสาย
๑๕. }	

บันไดทางลงจากทางเดินเชื่อมชั้น ๒

ลักษณะและการใช้สอยอาคาร

พระที่นั่งรัตนรังสรรค์เมื่อแรกสร้างเป็นเรือนหมู่ ประกอบด้วยบริเวณที่เป็นโถงออกกว่าราชการ ห้องข้าราชการบริพาร เรือนแปดเหลี่ยมสำหรับชมเมือง เรือนบริการต่างๆ เช่นห้องครัว ห้องน้ำ สำหรับพระที่นั่งรัตนรังสรรค์จำลองที่สร้างขึ้นนี้สร้างเฉพาะส่วนที่เป็นพื้นที่ว่าราชการ ห้องข้าราชการบริพาร เรือนแปดเหลี่ยมสำหรับชมวิว ส่วนที่เป็นเรือนบริการที่อยู่รอบๆ ไม่ได้สร้างเนื่องจากไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนและสถานที่ไม่เอื้ออำนวยให้แต่สันนิษฐานว่าแต่เดิมจะต้องมีการจัดบริเวณที่กว้างขวางกว่านี้เพราะเป็นสถานที่สำคัญและมีกิจกรรมที่รวมคนเป็นจำนวนมาก

พระที่นั่งรัตนรังสรรค์จำลองที่สร้างใหม่ ประกอบด้วยอาคาร ๓ หลังและทางเดินเชื่อม โครงสร้างเสาเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ทาสีเหมือนไม้ ตัวอาคารพื้น ผนัง ประตูหน้าต่าง บันได คานและโครงหลังคาเป็นไม้สิริธรรมชาติ มีรายละเอียดดังนี้

ทางเดินเชื่อมจากชั้นสองของเรือนข้าราชการบริพารไปสู่เรือนแปดเหลี่ยมสำหรับชมวิว

โถงออกกว่าราชการ

๑. โถงออกกว่าราชการ เป็นอาคารโถงชั้นเดียว หลังคาทรงปั้นหยาตกแต่งเชิงชายไม้ฉลุลาย แปลนเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านในสุดกั้นผนังเป็นห้องประทับ มีประตู หน้าต่างแบบทรงสูงตามลักษณะเรือนไทยโบราณ โถงด้านหน้าเป็นที่เสด็จฯ ออกให้ขุนนางเฝ้า โถงนี้จะต่อกับลานบริเวณด้านหน้าอาคาร ซึ่งเป็นที่สำหรับประชาชนมารอรับเสด็จฯ

๒. เรือนข้าราชการบริพาร เป็นเรือน ๓ ชั้น หลังคาทรงปั้นหยาตกแต่งเชิงชายไม้ฉลุลาย เป็นที่ทำการและที่พักของข้าราชการบริพารที่ตามเสด็จฯ ชั้นล่างเป็นห้องโถงอเนกประสงค์ ชั้น ๒ เป็นห้องพัก มีระเบียงล้อมรอบ ชั้น ๓ เป็นห้องพักห้องเดียว ลักษณะคล้ายห้องบนหลังคาของบ้านชาวตะวันตก

มุมมองจากทางเดินเชื่อมชั้น ๒

ภายในเรือนข้าราชการบริพาร บ้านโตจากห้องโถง
ชั้นห้องพักของข้าราชการบริพาร

บันไดขึ้นชั้น ๓ เรือนแปดเหลี่ยมสำหรับชมวิว ด้านหลัง

๓. เรือนแปดเหลี่ยมสำหรับชมวิว เป็นเรือน ๓ ชั้น ใต้ถุนโล่ง ชั้นที่ ๒ ตรงกลางเป็นห้องแปดเหลี่ยม มีระเบียงโดยรอบ ชายคาแปดเหลี่ยม เชิงชายไม้ฉลุลาย มีบันไดขึ้นไปชั้นที่ ๓ เป็นห้องสี่เหลี่ยมจัตุรัส หลังคาซ้อนสองชั้นมียอดแหลม จากมุมนี้ในตำแหน่งของพระที่นั่งรัตนรังสรรค์เดิมจะสามารถมองเห็นเมืองระนองได้ทั้งเมือง

๔ ทางเดินเชื่อมมีหลังคาคลุม จากชั้นสองของเรือนข้าราชการบริพารไปสู่เรือนแปดเหลี่ยมสำหรับชมวิว ใต้ถุนโล่ง มีมุขและบันไดทางลงทางด้านข้าง ๒ ด้าน

ปัจจุบันทางจังหวัดมีโครงการจะจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ แสดงประวัติศาสตร์สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และใช้เป็นสถานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยจะจัดภูมิทัศน์ให้สวยงามเป็นที่พักผ่อนของประชาชนในจังหวัดระนองและเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวทั่วไป ●

บรรณานุกรม

- ประจวบ เทพศิริสุนทร. **พระที่นั่งรัตนรังสรรค์ จังหวัดระนอง**. สารสำนักสถาปัตยกรรมและ
หัตถศิลป์ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือน มกราคม-มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๘.
- เหล่ากาชาดจังหวัดระนอง. **ร่วมสร้างประวัติศาสตร์**. ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๕.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. **ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบก ทางเรือ
รอบแหลมมลายู รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๙ เล่ม ๑** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๘. ๒๕๕ หน้า.
- ดำรงราชานุภาพ, พระเจ้าบรมวงศ์กรมพระยา. **ประชุมพงศาวดารที่ ๕๐ เรื่องตำนานเมืองระนอง
พิมพ์ครั้งที่ ๖**, กรุงเทพฯ : พิธีการพิมพ์ แอนด์ โพรโมชัน จำกัด, ๒๕๒๗.

**Miscellaneous Knowledge from the Revision of
the Collection of Thai Chronicles Kanjanapisek Edition,
Volume 9 : Phra Buddha Busayarattana
Jakkapatpimon Maneemai**

The Buddha statue named Phra Buddha Busayarattana Jakkapatpimon Maneemai is a precious beautiful Buddha statue of Thai nation. The legend of the Buddha statue written in the Revision of the Collection of Thai Chronicles Kanjanapisek Edition, Volume 9, consist of 3 versions; that is: Nakhon Jampasak Town Legend of Phraya Maha Ammadtayathibordi, of Mom A-morwongwijit, and of Chao Phrom Tewanukror & Chao Ratchawong of Nakhon Jampasak Town.

The story is started at the time the Buddha statue was found in a cave in Nakhon Jampasak Town until the Statue was taken to Bangkok during the reign of King Rama I. In order to understand an importance of this Buddha statue, it was described in the legend since the statue was made and installed at Lawo Town. Later Phra Nang Jam Thevi took the statue to install at Haripoonchai Town. After that, King Tilokaraj took the Buddha statue to install at Chiangmai Town of the Lanna Kingdom. Then, King Chaiyachettha Thiraj took the statue to install at Luang Phra Bang Town. After King Chaiyachettha Thiraj built his new capital city at Vientiane Town, After King Chaiyachettha Thiraj built his new capital city at Vientiane Town, there was no record whether the Buddha statue had been taken to install at Vientiane Town. At last, it is presented in the legend that two hunters named Tung and Terng found the Buddha Statue in a cave called Khao Sompoy Nayon in Nakhon Jampasak Town.

According to the legend, it is referred to the roles of Kings of Chakri Dynasty who have nurtured and paid respect to Phra Buddha Busayarattana Jakkapatpimon Maneemai until now.

Translated by Salinya Mephokee

พระพุทธรูปขรรค์รัตนจักรพรรดิพิมลมณีมัย

สุทธิพันธ์ ขุทรานนท์ *

ในการตรวจสอบชำระหนังสือประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษกเล่ม ๙ มีเรื่องราวที่น่าสนใจเรื่องหนึ่ง คือ ตำนานที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปขรรค์รัตนจักรพรรดิพิมลมณีมัย หรือที่เรียกกันเป็นสามัญว่า พระแก้วขาว หรือพระแก้วประจำรัชกาลที่ ๒ หรือพระพุทธรูปสมาธิแก้วผลึก ซึ่งนับว่าเป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองอีกองค์หนึ่ง

พระพุทธรูปองค์นี้สร้างด้วยแก้วผลึกสีขาวใส ที่เรียกกันว่า เพชรน้ำขาว เพชรน้ำค้าง หรือบุษย์น้ำขาว ขนาดหน้าตักกว้าง ๗.๕ นิ้ว ความสูงเฉพาะองค์พระ ๑๒.๕ นิ้ว ความสูงจากฐานถึงพระรัศมี ๒๐.๔ นิ้ว ลักษณะศิลปะล้านนา ปางสมาธิ ฐานกลีบบัวทองคำ ๓ ชั้นประดับด้วยเนวรัตน์มีเกสรบัวประดับเหนือฐานข้างสิงห์ห้าหลักลาย ด้านหลังฐานมีแผ่นทองคำจารึกข้อความว่า

พระพุทธรูปขรรค์รัตนจักรพรรดิพิมลมณีมัย พระองค์นี้เชิญมาแต่เมืองนครจำปาศักดิ์ ถึงกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยา ปิยะมม ตรีศก คักราช ๑๑๗๓ เป็นปีที่ ๓ ของพระราชลัญจกรนี้ประจำแผ่นดิน

เรื่องราวของพระพุทธรูปองค์นี้มีปรากฏอยู่ในประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษกเล่ม ๙ อยู่ ๓ ส่วนน ได้แก่ ตำนานเมืองนครจำปาศักดิ์ ฉบับพระยามหาอำมาตยาธิบดี ฉบับหม่อมอมรวงศ์วิจิตร และฉบับเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์และเจ้าราชวงศ์เมืองนครจำปาศักดิ์ ทั้ง ๓ ส่วนน จับความตั้งแต่เมื่อพราณทิ้งพราณเทิง เข้าบ้านล้อมปอยนายอน พบพระพุทธรูปสมาธิแก้วผลึก จนนำมาถวายเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร เป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำเมืองนครจำปาศักดิ์ โดยไม่ได้มีเนื้อความละเอียดนัก ทั้งนี้ เนื่องจากผู้เขียนตำนาน

* นักอักษรศาสตร์ ๔ ว. สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

มุ่งเน้นเรื่องราวความเป็นมาของเมืองนครจำปาศักดิ์เป็นสำคัญ ยกเว้นฉบับเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์และเจ้าราชวงศ์ ที่มีเนื้อความละเอียดจนถึงอัญเชิญมาประดิษฐานอยู่ที่กรุงเทพมหานครในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์นี้เป็นเจ้าเมืองอุบลราชธานี เจ้าราชวงศ์เป็นเจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ ซึ่งต้องโทษถูกถอดออกนอกราชการ และต้องเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมพงศาวดารเมืองนครจำปาศักดิ์ และเรียบเรียงเรื่องพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึกเอกอุดมไว้ จึงน่าที่จะได้รายละเอียดที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ประกอบกับพระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูปสำคัญยิ่งองค์หนึ่งตราบจนถึงทุกวันนี้ จึงสมควรที่จะได้รับทราบถึงความเป็นมาที่น่าสนใจ

พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึกนี้สันนิษฐานว่า คือพระแก้วขาว ซึ่งปรากฏประวัติการสร้างในพงศาวดารโยนกว่า พระอรหันต์ได้แก้วขาวจากจันทรเทวบุตร จึงขอให้พระวิษณุกรรมแกะสลักเป็นพระพุทธรูป แล้วบรรจุพระบรมธาตุ ๔ องค์ ไว้ที่พระเมาลี พระนลาฏ พระอุระ และพระโอษฐ์ จากนั้นพระแก้วขาวได้ลงมาประดิษฐานอยู่ที่เมืองละโว้ จนเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงให้พระนางจามเทวีราชธิดาขึ้นไปครองเมืองหริภุญชัย พระนางได้ทูลขอพระแก้วขาวอัญเชิญไปประดิษฐาน ณ เมืองหริภุญชัยด้วย

ต่อมาพระเจ้าติโลกราชแห่งเมืองเชียงใหม่ มีอำนาจเหนือเมืองหริภุญชัยจึงอัญเชิญพระแก้วขาวไปประดิษฐานที่เมืองเชียงใหม่ ใน พ.ศ. ๒๐๑๑ โดยประดิษฐานอยู่คู่กับพระแก้วมรกตเป็นเวลา ๘๔ ปี

ใน พ.ศ. ๒๐๙๓ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชแห่งอาณาจักรล้านช้าง ได้อัญเชิญพระแก้วขาวและพระแก้วมรกตจากเมืองเชียงใหม่ไปประดิษฐานที่เมืองหลวงพระบาง ต่อมาเมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงย้ายเมืองหลวงจากเมืองหลวงพระบางไปยังเมืองเวียงจันทน์ในพ.ศ. ๒๑๐๗ ไม่ปรากฏหลักฐานว่า ได้อัญเชิญพระแก้วขาวไปพร้อมกับพระแก้วมรกตด้วย และไม่ปรากฏหลักฐานว่า พระแก้วขาวประดิษฐานอยู่ที่ใด

ความมาปรากฏอีกครั้งในตำนานเมืองนครจำปาศักดิ์ฉบับต่างๆ ดังได้กล่าวแล้ว และพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน แต่ความละเอียดปรากฏในตำนานพระพุทธรูปขุขันธ์ดังนี้

พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึก ซึ่งทรงพระราชปรารภเป็นสาทนิยามณ์องค์นี้ เป็นพระปฏิมาล้วนแล้วด้วยแก้วผลึกอย่างเอกอุดมที่ช่างพลอยเรียกว่า บุษย์น้ำขาวบ้าง เพชรน้ำค้างบ้าง และมีส่วนทรวดทรงฝีมือช่างทำงามดีกว่าพระพุทธรูปอื่นบรรดามีในที่ต่างๆ ซึ่งช่างดีๆ ได้ทำไว้ เมื่อพิเคราะห์ไปโดยละเอียดจนถึงจับกางเวียนมาจับกระเบียด เทียบเทียบดู จะจับส่วนที่คลาดเคลื่อนไม่เที่ยงเท่ากันนั้น ก็จะได้เป็นอันยาก มีประมาณสูงแต่ที่สุดทับเกษตรขึ้นไปจนสุดปลายพระจุฬาทศ ๑๒ นิ้ว ๒ กระเบียด อัญญาณต์ หน้าตักวัดแต่ระวางพระชานุทั้งสอง ๙ นิ้วกับ ๔ กระเบียดอัญญาณต์ ระวางพระกรรณประทั้งสอง ๖ นิ้ว ๔ กระเบียดอัญญาณต์ ระวางพระอังสกุฏ ๔ นิ้ว กับ ๗ กระเบียดอัญญาณต์ ประมาณพระเศียรแต่ปลายพระหนุขึ้นไปถึงที่สุดพระจุฬาทศ ๔ นิ้วกึ่ง กับ ๑ กระเบียดอัญญาณต์ กว้างพระพักตร์วัดในระวางปลายพระกรรณสองข้าง ๒ นิ้วกับ ๗ กระเบียดอัญญาณต์ นิ้วที่วานั้นคือนิ้วช่างไม้ นับนิ้วหนึ่งคือ เจ็ดเมล็ดข้าวเปลือกเรียงกัน

ส่วนเหตุที่พบพระแก้วขาวนั้น ตำนานเมืองนครจำปาศักดิ์ฉบับหม่อมอมรวงศ์วิจิตรบันทึกว่า

จุลศักราช ๑๐๘๖ (พ.ศ. ๒๒๖๗) พรวานทิงพรวานเทิง ชำบ้านส้มป่อยนายอนได้พระแก้วผลึกมา แต่เข้าใจว่าเป็นรูปมนุษย์ จึงให้บุตรเล่น พระกรรมลไปข้างหนึ่ง ครั้นความทราบถึงเจ้าสร้อยศรีสมุทรฯ จึงจัดให้แสนท้าวพระยาลาไปเชิญพระแก้วผลึกแห่มาประดิษฐานไว้ ณ เมืองนครจำปาศักดิ์

ความละเอียดมีปรากฏในตำนานพระพุทธรูปขจรรัตนฯ ว่า พรวานทิง พรวานเทิง เป็นพรวานป่า ไปเที่ยวยิงสัตว์ วันหนึ่งเดินไปถึงถ้ำเปลี่ยวในเขาส้มป่อยนายอน เห็นพระพุทธรูปแก้วองค์นี้อยู่ในถ้ำ ทั้งสองไม่รู้จักพระพุทธรูป คิดว่าเป็นรูปที่มีฝักศักดิ์สิทธิ์จึงเช่นโหว้ปรากฏว่าลาลสัตว์ได้มากขึ้นจึงมาเช่นสรวงอยู่เนืองๆ ภายหลังเกรงว่าถ้ามีผู้รู้จะเอาไปเสีย จึงอัญเชิญมาไว้ยังบ้านตน โดยเอาสายหน้าไม้ผูกพระศอพระพุทธรูปแก้วให้ติดแน่นกับขาหน้าไม้ แล้วคอนกลับบ้าน เมื่อคอนกวัดแกว่งไปมาปลายพระกรรมขวาของพระพุทธรูปกระทบกับขาหน้าไม้ลิหัดตกหายไปข้างหนึ่ง เมื่อนำมาบูชาที่บ้าน ใช้โลหิตสัตว์ทาพระแก้วขาวเป็นเครื่องสังเวท ทำให้โลหิตสัตว์พอกองค์ติดกรังหนา

ต่อมาเมื่อมีผู้ทราบเรื่อง ได้นำความไปแจ้งเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร จึงได้ขอไปรับพระแก้วขาวมาประดิษฐานไว้เป็นที่เคารพบูชาในเมืองนครจำปาศักดิ์แต่นั้นมา

ครั้นถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เกิดกบฏพระยานางรองซึ่งมีการเกี่ยวพันกับเมืองนครจำปาศักดิ์ พระองค์จึงทรงส่งกองทัพไปปราบเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมารยอมแพ้ ขอถวายดอกไม้เงินดอกไม้ทองเป็นเมืองขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๐

และได้ชวนพระแก้วขาวไว้ จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมารถึงแก่พิราลัย เกิดการแย่งชิงอำนาจกันเองในหมู่ทายาท พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ ต่อมาเจ้าหน้าที่ย้ายสถานที่ตั้งเมืองนครจำปาศักดิ์จากตำบลจำปะที่ตั้งแต่เดิม มาอยู่ที่ตำบลบ้านคันตะเกิง ได้สร้างพระวิหารประดิษฐานพระแก้วขาวขึ้น ทำพิธีแห่พระแก้วขาวจากเมืองนครจำปาศักดิ์เดิมมายังเมืองใหม่ แบ่งข้าพระที่เจ้านครจำปาศักดิ์ไชยกุมารได้อุทิศถวายไว้แต่เดิม ให้ผลัดกันมาพิทักษ์รักษา แต่ความเรื่องพระแก้วขาวนั้นทางกรุงเทพมหานครยังไม่ได้ล่วงรู้

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เจ้าหน้าที่เจ้านครจำปาศักดิ์ถึงแก่พิราลัย จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้ข้าหลวงเชิญหีบศิลาหน้าเพลิงไปพระราชทานเพลิง เมื่อข้าหลวงเดินทางไปถึงเมืองนครจำปาศักดิ์ ได้ไปนมัสการพระแก้วขาว จึงชักชวนท้าวเพี้ยทั้งปวงให้กราบทูลถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งพระองค์ทรงโสมนัสยิ่ง มีพระบรมราชโองการให้หัวเมืองรายทางคอยตั้งรับพระแก้วขาว และฉลองสมโภชโดยสมควรทุกเมือง ตั้งแต่สระบุรีจนถึงนครจำปาศักดิ์ จากนั้นก็ตั้งกระบวนแห่อัญเชิญพระแก้วขาวออกจากเมืองนครจำปาศักดิ์มาตามหัวเมืองรายทางที่ตั้งรับและสมโภชทุกเมือง จนถึงสระบุรี มีพระบรมราชโองการให้คุมเรือพระที่นั่งศรีรับพระแก้วขาว จัดเป็นกระบวนเรือล่องมาทางชลมารค กำหนดให้ประทับสมโภชที่กรุงเก่า แล้วมายังวัดเขียน ตลาดแก้ว เมืองนนทบุรี ในกรุงเทพมหานครให้เตรียมกระบวนมหาพยุหยาตราใหญ่จัดเป็นกระบวนแห่ พระบาทสมเด็จพระ

พระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จพระราชดำเนิน โดยกระบวนเรือไปรับที่ตำบลตลาดแก้ว แล้ว จึงเคลื่อนขบวนมายังพระบรมมหาราชวัง เมื่อ ถึงท่าราชวรดิษฐ์ โปรดให้ราษฎรเข้ามา นมัสการได้ และมีมหรสมโภช ๓ วัน จึง เชิญขึ้นบกด้วยพระยานุมาศแห่เข้าพระบรม มหาราชวัง ประดิษฐานบนพานทองซึ่งตั้งอยู่ บนพระแท่นทองในพระอุโบสถ วัดพระ ครีร์รัตนศาสดาราม สมโภชอีก ๔ วัน ๔ คืน

กระบวนแห่อัญเชิญพระแก้วขาว
เข้าพระบรมมหาราชวัง

เมื่อคนมานมัสการเบาบางลง จึงมี พระบรมราชโองการให้ช่างซ่อมพระกรรณที่ลี ออกนั้นให้สมบูรณ ชัดซำระองค์พระให้เป็นเงา เสมอกัน โปรดให้ช่างปั้นฐานต่อองค์พระ หล่อ ด้วยสัมฤทธิ์แต่งให้เกลี้ยงหุ้มด้วยทองคำ ยอด พระรัศมีให้ช่างแผ่ทองคำหุ้มส่วนพระเศียร ดุน เป็นเม็ดพระศก ตามแบบแผนพระพุทธรูป ต่อ กับพระรัศมีลงยาราชาชาติประดับเพชรใจกลาง หน้าหลัง และกลีบตันพระรัศมี แต่เมื่อถวาย สวมเครื่องทองส่วนยอดพระรัศมีแล้ว สีพระ พักตร์ไม่พองใสเหมือนสีองค์พระ จึงแก้ไขโดย เอาเนื้อเงินใส่ขาวบริสุทธิ์ แผ่หุ้มก่อนชั้นหนึ่ง ชัดเงินให้เกลี้ยงเป็นเงางามแล้ว จึงสวมพระศก ทองคำบนแผ่นเงิน ทำให้พระพักตร์ใสสะอาด ขาวนวลเสมอกับพระองค์ และรับสั่งให้ทำพระ

สุวรรณกรัณฑ์น้อยสอดในช่องบนพระจุฬาธาตุ เป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ และนำทองคำลงยา ราชาชาติชาวต่างประเทศแบบพระเนตร ใ้ห้ดงาม ทำฉัตรทองคำ ๕ ชั้น ชั้นต้นเท่าส่วนพระอังสา ลงยาราชาชาติประดับพลอย มีใบโพธิ์แก้วห้อย เป็นเครื่องประดับ และอัญเชิญไปประดิษฐาน ไว้ในหอพระเจ้า(หอพระสุลาลัยพิมาน) ด้าน ตะวันออกของพระที่นั่งไพศาลทักษิณ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเลื่อมใสพระแก้วขาวยิ่งนัก ทรงสักการบูชามิได้ขาด ปรากฏว่าสามปีต่อมา ทรงได้ช่างเผือกมาสู่พระบารมี ๒ เชือกคือ พระเศวตไอยรา และพระยาเศวตคชลักษณ์ รวมกับช่างเผือกที่มีมาแต่เดิม ๒ เชือกเป็น ๔ เชือก นอกจากนี้ชาวพม่ารามัญจำนวนมากขอ เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร จึงทรงเลื่อมใส ขึ้นอีก เมื่อมีการพระราชพิธีสำคัญ ได้แก่ พระ ราชพิธีเฉลิมพระที่นั่งใหม่ พระราชพิธีปลงสรง โสกันต์ พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์ พระราชพิธี พิรุณศาสตร์และอาพาธพิเนาศ เป็นต้น มี พระบรมราชโองการให้อัญเชิญพระแก้วขาวไป ตั้งบนพระมณฑลและทรงสักการบูชา เนื่องๆ

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสืบเนื่องพระราชปฏิบัติ ต่อมา ทรงทะนุบำรุงให้พระพุทธปฏิมากร แก้วผลึก หรือพระแก้วขาว มีสภาพสมบูรณ์ ดงงาม

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๐๔ โปรดให้ช่างทำเครื่องประดับองค์พระและฐานพระพุทธปฏิมากร แก้วผลึกใหม่ พร้อมทั้งฉัตรกลางและชายขวา แล้วตั้งการฉลองสมโภชในพระอุโบสถ วัดพระ ครีร์รัตนศาสดาราม แต่เดิมคนทั่วไปเรียก พระพุทธรูปองค์นี้ว่า พระแก้วน้อยบ้าง พระ แก้วผลึกบ้าง จึงทรงถวายพระนามเสียใหม่ว่า

พระพุทธรูปขรรค์รัตนจักรพรรดิพิมลมณีมัย และโปรดให้สร้างพระวิหารศิลปะในพระบรมมหาราชวังเป็นที่ประดิษฐาน พระราชทานนามว่า พระพุทธรัดนสถาน

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงผนวชใน พ.ศ. ๒๔๑๖ นั้น โปรดให้ผูกพัทธสีมาพระวิหารพระพุทธรัดนสถานเป็นพระอุโบสถเพื่อทำสังฆกรรม จากนั้น พระพุทธรัดนสถานก็เป็นสถานที่ทำพุทธบูชาของฝ่ายใน ต่อมาเมื่อทรงสร้างพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต โปรดให้อัญเชิญพระพุทธรูปขรรค์รัตนจักรพรรดิพิมลมณีมัยไปประดิษฐาน ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน ครั้นเมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตแล้ว ได้อัญเชิญกลับไปประดิษฐาน ณ พระพุทธรัดนสถานดังเดิม

รัชกาลปัจจุบัน ได้อัญเชิญพระพุทธรูปขรรค์รัตนจักรพรรดิพิมลมณีมัยกลับไปประดิษฐาน ณ หอพระ พระที่นั่งอัมพรสถาน

สืบมาจนทุกวันนี้ ในพ.ศ. ๒๕๔๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระพุทธรัดนสถาน โดยให้ค่านึงว่าพระพุทธรัดนสถานคือประวัติศาสตร์ของพระมหากษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เฉพาะที่พื้นผนังทั้ง ๔ ด้าน ภายในพระอุโบสถ ซึ่งเคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปขรรค์รัตนจักรพรรดิพิมลมณีมัย กำหนดเขียนภาพต่อเนื่องเป็นเรื่องเดียวกัน เล่าประวัติพระพุทธรูปขรรค์รัตนฯ เสด็จมาสู่กรุงเทพมหานคร

จิตรกรรมฝาผนังจากแนวพระราชดำริดังกล่าว นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธรูปขรรค์รัตนจักรพรรดิพิมลมณีมัยแล้ว ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งที่จะศึกษาเรื่องราวพระพุทธรูปองค์นี้ นอกเหนือจากเนื้อความในพงศาวดารและตำนานฉบับต่างๆ ●

บรรณานุกรม

- ศิลปากร, กรม. **จิตรกรรมฝาผนังพระพุทธรัดนสถานตามแนวพระราชดำริ เล่ม ๑ เรื่องประวัติศาสตร์ศิลปกรรมพระพุทธรัดนสถาน**. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๘.
- **พระพุทธรูปสำคัญ**. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๓.
- **ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม ๙**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖. (คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๓๙).
- **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๔ ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิบดี**. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๘.
- **รวมพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องชุมนุมพระบรมราชาธิบาย และประชุมพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๘.

Old Photos Mirror the Past : State Visits of the Royal Guests

The deceased kings of Thailand had worldwide visions to establish good relationship with leaders of other nations to upgrade Thailand for global society. The King visited to neighboring countries both in Asia and Europe for better ties. Meanwhile, leaders from various countries paid a visit to Thailand as well. The first state visit of the royal guests was taken place during the reign of King Rama V. Russian Crown Prince Nikholas made a visit to Siam in March 1891. Later the royal guests from several nations visited Siam in an occasion of the Coronation Ceremony of King Rama VI in November 1912.

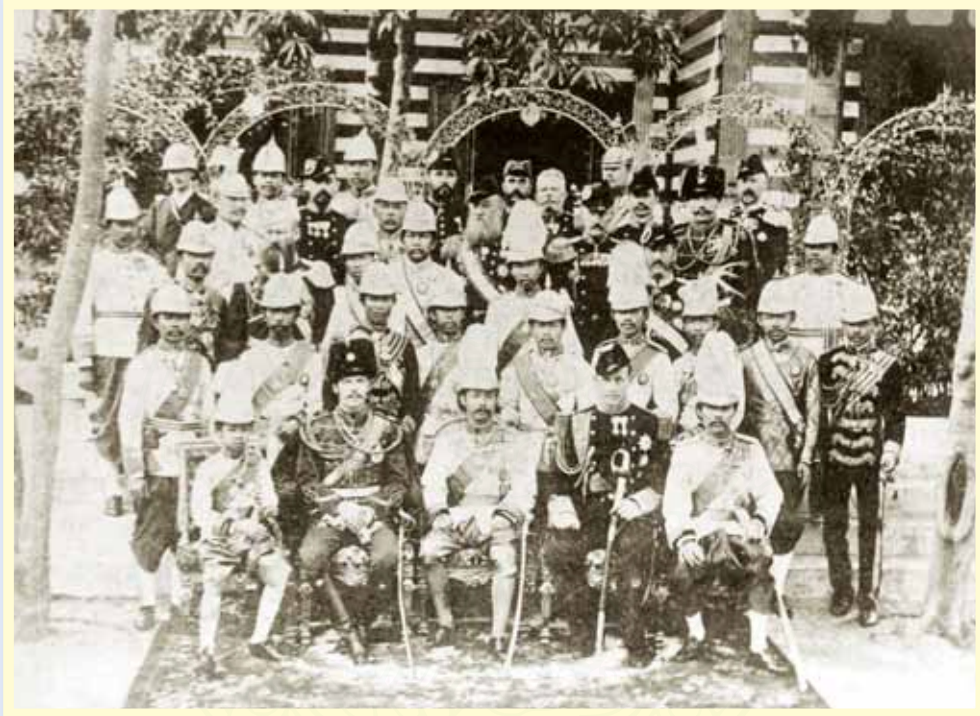
During the reigning King, His Majesty King Bhumibol Adulyadej paid a visit to many nations in America, Europe and Asia. As a result, Thailand has gained the most reputation and acceptance from international nations in the record of Thai history. Besides, there have been 65 state visits from leaders of those countries. For examples, an official visit of Somdej Narodom Sihanouk of Cambodia was occurred from 15 - 17 December 1954. The recent visit of King and Queen of Spain was taken place from 21 - 23 February 2006. For all state visits of the royal guest, their Majesties King and Queen greeted them with warm and honor receptions according to Thai tradition, which made them feel very impressed.

Therefore, this is to strengthen better relations and understanding between the two countries for mutual benefits on national development in the long run.

Translated by Salinya Mephokee

การเยือนประเทศไทยของพระราชอาคันตุกะ

จุฑาทิพย์ อังศ์สิงห์ *

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงฉายพระรูปร่วมกับแกรนด์ ดยุก ชาร์วิตส์ มกุฎราชกุมารแห่งรัสเซีย ที่พระราชวังบางปะอิน พุทธศักราช ๒๔๓๓

พระมหากษัตริย์ของไทยในอดีตล้วนทรงมีสายพระเนตรอันยาวไกลในการวางรากฐานเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับผู้นำประเทศต่างๆ เพื่อยกระดับประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศทั่วโลก พระองค์ได้เสด็จฯ ไป

เยือนประเทศเพื่อนบ้านทั้งในทวีปเอเชียและยุโรปเพื่อกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้น ในขณะที่พระประมุขหรือผู้นำมิตรประเทศนานาประเทศก็ได้เสด็จฯ หรือเดินทางมาเยือนตอบเช่นเดียวกัน การเสด็จฯ มาทรงเยือนหรือการ

* นักจดหมายเหตุ ๗ ว. กลุ่มอนุรักษ์เอกสาร สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร.

พระรูปหมู่เจ้านายต่างประเทศที่เสด็จฯ มาร่วมในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พุทธศักราช ๒๔๕๕

ยืนแถวหลัง ปรินซ์ อักเซล แห่งเดนมาร์ก ปรินซ์ ฟุซิมิ แห่งญี่ปุ่น ปรินซ์ โอเค แห่งเดนมาร์ก
 ปรินซ์ เอริก แห่งเดนมาร์ก

นั่งแถวหน้า ปรินซ์ อาเลกซานเดอร์ ออฟ เด็ก แห่งอังกฤษ แกรนด์ดยุกบอริส รุสเซีย
 ปรินเซส วิลเลียม แห่งสวีเดน ปรินเซส อาเลกซานเดอร์ ออฟ เด็ก แห่งอังกฤษ
 ปรินซ์ วิลเดมา แห่งเดนมาร์ก ปรินซ์ วิลเลียม แห่งสวีเดน

เดินทางมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการของพระประมุข ประมุข หรือพระราชวงศ์ระดับสูงของประเทศในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เริ่มมีขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งแกรนด์ดยุกซาร์วิตส์ มกุฎราชกุมารแห่งรัสเซีย^๑ เสด็จฯ มาเยือนสยาม

อย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ ๘ - ๑๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๓๓ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็มีพระราชอาคันตุกะที่เป็นผู้แทนจากนานาประเทศเสด็จฯ หรือเดินทางมาร่วมในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๕

^๑ ต่อมาได้เสด็จขึ้นครองราชย์ต่อจากพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ที่ ๓ พระราชบิดา ทรงพระนามว่า พระเจ้านิโคลาสที่ ๒.

ในรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเห็นประโยชน์ของการผูกไมตรีกับนานาประเทศเพื่อความเจริญก้าวหน้ามั่นคงของประเทศชาติ บ้านเมือง จึงได้เสด็จฯ เยือนมิตรประเทศต่างๆ ทั่วโลก ทั้งในทวีปอเมริกา ยุโรป และเอเชีย ทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักในสังคมการเมืองระหว่างประเทศมากขึ้นยิ่งกว่าครั้งใดๆ ในประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ยังได้ทรงทำหน้าที่แทนประชาชนชาวไทยในการนำไมตรีจิตมิตรภาพจากประชาชนชาวไทยไปกระชับความสัมพันธ์กับมิตรประเทศ ทรงสร้างความประทับใจอย่างลึกซึ้งแก่พระประมุข ประมุข พระราชวงศ์ชั้นสูง และบรรดาผู้นำรัฐบาลของประเทศต่างๆ ตลอดจนจนประชาชนพลเมืองของประเทศนั้นๆ ด้วยพระราชปฏิภาณที่ว่องไวเฉียบแหลม พระราชดำรัสที่ไพเราะประทับใจผู้ฟัง และพระราชจริยาวัตรที่สุภาพ นุ่มนวล งดงาม มีสง่าสมศักดิ์ศรีของประเทศไทย จนเป็นที่ยอมรับและเป็นที่สรรเสริญไปทั่วโลก ยากที่จะหาพระมหากษัตริย์และผู้นำของประเทศใดในโลกมาเทียบเท่าเสมอเหมือนได้ ผลของการเสด็จฯ เยือนต่างประเทศของทั้งสองพระองค์ทำให้พระประมุข ประมุข พระราชวงศ์ระดับสูงและผู้นำของประเทศต่างๆ เดินทางมาเยือนประเทศไทยเป็นการตอบแทน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ก็ทรงต้อนรับพระราชอาคันตุกะเหล่านั้นอย่างสมเกียรติด้วยสันถวไมตรีอันอบอุ่นตามประเพณีการต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองอันดีงามของไทยซึ่งมีมาแต่โบราณจนเป็นที่ประทับใจพระราชอาคันตุกะที่มาเยือนเสมอมา

รวมทั้งพระประมุข พระราชวงศ์ชั้นสูง และบุคคลสำคัญของประเทศต่างๆ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ยังมีได้เสด็จฯ ไปเยือนแต่มีสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศที่ดีต่อกันก็ได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยเพื่อกระชับสัมพันธไมตรี

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีพระประมุข พระราชวงศ์ระดับสูง และผู้นำของต่างประเทศเสด็จฯ และเดินทางมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ หลายพระองค์หลายท่าน หลายครั้ง นับตั้งแต่พระราชอาคันตุกะพระองค์แรกคือสมเด็จพระเจ้านโรดมสีหนุแห่งกัมพูชาเสด็จฯ มาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ ๑๕ - ๑๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๙๗ เป็นต้นมา ในการรับรองพระราชอาคันตุกะทุกครั้งสำนักพระราชวังได้ยึดถือแบบแผนพิธีการตามที่ปฏิบัติในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งการจัดทำกำหนดการรับเสด็จฯ หรือการต้อนรับ และรายละเอียดการรับเสด็จฯ หรือการต้อนรับซึ่งยังคงถือปฏิบัติเช่นเดิม ยกเว้นแต่เพียงคำตักเตือนสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์และคำตักเตือนสำหรับข้าราชการเท่านั้นที่ไม่มีกำหนดไว้ดังเช่นในหมายสมัยแรก นอกจากแบบแผนพิธีการตามขนบธรรมเนียมดั้งเดิมแล้ว สำนักพระราชวังยังได้เพิ่มเติมและเปลี่ยนแปลงพิธีการบางประการเพื่อให้มีความเหมาะสมกับระเบียบประเพณีต่างๆ ไป และเข้ากับยุคสมัยที่มีความเจริญมากขึ้นด้วย

พระประมุข พระราชวงศ์ชั้นสูง หรือ บุคคลสำคัญของประเทศต่างๆ ทั้งในทวีปอเมริกา ยุโรป และเอเชีย ทั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงเคยและไม่ทรงเคยเสด็จฯ ไปเยือน ที่ได้เสด็จฯ หรือเดินทางมาเยือนประเทศไทยเพื่อกระชับสัมพันธ์ไมตรีที่จะขอเสนอไว้ในคอลัมน์นี้ ได้แก่

สมเด็จพระเจ้านโรดมสีหนุแห่งกัมพูชาเสด็จฯ มาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ ๑๕ - ๑๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๙๗

ประธานาธิบดี โจ ดินห์ เดียม แห่งสาธารณรัฐเวียดนาม มาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๑๕ - ๑๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๐๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดงานพระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำเพื่อเป็นเกียรติ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง^๒

นายชูการ์โน ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย เดินทางมาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๑๖ - ๒๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๐๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทนพระองค์ไปต้อนรับพระราชอาคันตุกะที่สนามบินดอนเมือง และเดินทางโดยรถไฟขบวนพิเศษจากสถานีรถไฟดอนเมืองมายังสถานีรถไฟจิตรลดา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรอรับพระราชอาคันตุกะอยู่ ณ ที่นั้น นอกจากนี้กรุงเทพมหานครได้จัดพิธีต้อนรับและมอบกุญแจเมือง^๓ ณ ประตูของเทศบาลนครกรุงเทพที่เชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซียเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต และพักแรมที่พระที่นั่งบรมพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง^๔

^๒ สถานที่จัดงานพระราชทานเลี้ยงพระกระยาหารค่ำหรืออาหารค่ำเพื่อเป็นเกียรติแก่พระราชอาคันตุกะนั้น ในระยะแรกๆ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดที่พระที่นั่งอนันตสมาคม หรือศาลาสหทัยสมาคม ในพระบรมมหาราชวัง จนกระทั่งพุทธศักราช ๒๕๐๐ เมื่อประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเวียดนามเดินทางมาเยือนอย่างเป็นทางการ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดที่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน.

^๓ พิธีการรับเสด็จฯ หรือการต้อนรับของกรุงเทพมหานครด้วยการทูลเกล้าฯ ถวายหรือมอบกุญแจเมืองแก่พระราชอาคันตุกะเริ่มมีเป็นครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๕๐๔.

^๔ สถานที่ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดถวายเป็นที่ประทับแรมหรือที่พักแรมของพระราชอาคันตุกะ ในระยะแรกๆ นั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดวังสวนกุหลาบเป็นที่ประทับแรมหรือที่พักแรมของพระราชอาคันตุกะ จนกระทั่งพุทธศักราช ๒๕๐๔ เมื่อประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซียเดินทางมาเยือนอย่างเป็นทางการ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระที่นั่งบรมพิมานในพระบรมมหาราชวัง เป็นที่พักแรมของพระราชอาคันตุกะเป็นครั้งแรก.

งานเลี้ยงพระกระยาหารค่ำอย่างเป็นทางการถวายแด่สมเด็จพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๙ และสมเด็จพระนางเจ้าอินกริดแห่งเดนมาร์ก ในโอกาสเสด็จฯ เยือนประเทศไทย ในฐานะพระราชอาคันตุกะ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

สมเด็จพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๙ กับ สมเด็จพระนางเจ้าอินกริดแห่งราชวงศ์เดนมาร์ก^๔ ได้เสด็จฯ มาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ ระหว่างวันที่ ๑๒ - ๒๔ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ ทรงประทับที่พระที่นั่งบรมพิมานในพระบรมมหาราชวัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้นำเสด็จฯ พระราชอาคันตุกะทั้งสองพระองค์เสด็จประพาสทางเรือล่องแม่น้ำเจ้าพระยา ทอดพระเนตร

ฐานทัพเรือสัตหีบ พระราชวังบางปะอิน และการคล้องช้างที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากนั้นเสด็จฯ ไปประทับที่พระตำหนักภูพิงราชนิเวศน์^๖ ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๒๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ ในการเสด็จฯ เยือนประเทศไทยครั้งนี้ สภามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาภสิกรรมและสัตวบาลดุษฎีบัณฑิต (กิตติมศักดิ์) แต่สมเด็จพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๙ แห่งเดนมาร์ก เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ ด้วย

^๔ ราชวงศ์เดนมาร์กและราชวงศ์จอร์เจียได้สนิทสนมกันมาช้านาน นับแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปเยือนกรุงโคเปนเฮเกนเมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๐ พระเจ้าคริสเตียนที่ ๙ พระอัยกาของพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๙ ก็ได้ถวายการรับรองพระเจ้าอยู่หัวของไทยเป็นอย่างดี และในสมัยที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี บรมราชินีเสด็จฯ ไปเยือนเดนมาร์กในพุทธศักราช ๒๔๗๖ ก็ได้รับการรับรองจากสมเด็จพระเจ้าคริสเตียนที่ ๑๐ พระบิดาของพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๙ เป็นอย่างดีเช่นกัน.

^๖ ตั้งอยู่บนดอยบวทห้า จังหวัดเชียงใหม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นภายหลังจากเสด็จฯ กลับจากการเยือนต่างประเทศในพุทธศักราช ๒๕๐๒ เพื่อใช้เป็นสถานที่ต้อนรับพระราชอาคันตุกะจากต่างประเทศ และเป็นที่พักผ่อนพระอิริยาบถเป็นการส่วนพระองค์ ซึ่งพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๙ และพระราชินีอินกริด ทรงเป็นพระราชอาคันตุกะพระองค์แรกที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับรองที่พระตำหนักแห่งนี้.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำเสด็จฯ สมเด็จพระเดอริกรีที่ ๙ และสมเด็จพระนางเจ้าอินกริดเสด็จประพาสจังหวัดเชียงใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับเสด็จฯ สมเด็จพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๙ ณ สถานีรถไฟจิตรลดา วันที่ ๑๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๕

งานเลี้ยงพระกระยาหารค่ำอย่างเป็นทางการถวายแด่พระเจ้าปอลที่ ๑ สมเด็จพระราชินีเฟรเดอริกา และเจ้าหญิงไอรีนแห่งกรีซ ในโอกาสเสด็จฯ เยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

นาย Heinrich Lubke ประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันพร้อมด้วยภริยา เดินทางมาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๐๕ ในการนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราช-มิตราภรณ์ ^๓

นายพล อุ เนวิน (U NEWIN) ประธานสภาปฏิวัติแห่งสหภาพพม่า มาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๑๔ - ๒๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕

สมเด็จพระเจ้ากุสตุฟที่ ๖ อาดอล์ฟ ^๔ กับสมเด็จพระราชินีหลุยส์ (เมาร์ทแบดแตน) แห่งสวีเดน ได้เสด็จฯ มาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และทรงประทับที่พระที่นั่งบรมพิมานในพระบรมมหาราชวัง พุทธศักราช ๒๕๐๕

พระเจ้าปอลที่ ๑ และสมเด็จพระราชินีเฟรเดอริก้า และสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงไอรีน พระราชธิดาองค์สุดท้ายแห่งประเทศกรีซ เสด็จฯ มาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๑๔ - ๑๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๖ และประทับที่พระที่นั่งบรมพิมานในพระบรมมหาราชวัง ในการเสด็จฯ เยือน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำสมเด็จพระเจ้ากรุงกรีซมายังพระที่นั่งบรมพิมาน เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๖

ประเทศไทยครั้งนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตทางอักษรศาสตร์แก่พระเจ้าปอลที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๖ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราช-มิตราภรณ์แด่พระเจ้าปอลที่ ๑ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติสูงยิ่งมงกุฎราชวงค์แด่สมเด็จพระนางเจ้าเฟรเดอริก้า และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษแก่เจ้าฟ้าหญิงไอรีน

^๓ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์ (The Most Auspicious order of the Rajamitrabhorn) นี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง ด้วยมีพระราชดำริว่าเนื่องจากประเทศไทยได้เพิ่มพูนสัมพันธไมตรีกับนานามิตรประเทศมากขึ้น สมควรที่จะได้มีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไว้สำหรับพระราชทานแก่ประมุขของมิตรประเทศเหล่านั้นเป็นพิเศษ ในการนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๕.

^๔ พระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ได้ชื่อว่าเป็นนักประวัติศาสตร์และมนุษยวิทยา ทรงสนพระทัยในการขุดหลุมศพทั่วโลกในการเสด็จฯ เยือนประเทศไทยครั้งนี้ได้เสด็จไปขุดโครงกระดูกมนุษย์โบราณที่แม่น้ำแควในจังหวัดกาญจนบุรี.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงต้อนรับ
สมเด็จพระนางเจ้าจุลียงมาแห่ง
เนเธอร์แลนด์ และเจ้าชายเบอร์ฮาร์ด
พระสวามี ในโอกาสเสด็จฯ เยือนประเทศไทย
ในฐานะพระราชอาคันตุกะ
ระหว่าง วันที่ ๑๕ - ๒๒ ตุลาคม
พุทธศักราช ๒๕๐๖

สมเด็จพระเจ้าศรีสว่างวัฒนา พระ
มหากษัตริย์ “เจ้าชีวิต” แห่งราชอาณาจักรลาว
ได้มาเยือนประเทศไทยพร้อมกับมกุฎราชกุมาร
สมเด็จพระเจ้าฟ้าศรีสว่าง ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๕
มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๐๖ ประทับที่พระที่นั่ง
บรมพิมานในพระบรมมหาราชวัง ในโอกาสนี้
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตรภรณ์
แต่สมเด็จพระเจ้าศรีสว่างวัฒนา และพระราช-

ทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า
แก่สมเด็จพระเจ้าฟ้าศรีสว่าง มกุฎราชกุมาร ใน
โอกาสเสด็จมาเยือนประเทศไทยครั้งนี้ด้วย

สมเด็จพระนางเจ้าจุลียงมาแห่ง
เนเธอร์แลนด์และเจ้าชายเบอร์ฮาร์ด พระ
สวามี ได้เสด็จมาเยือนประเทศไทยในฐานะ
พระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๑๕ - ๒๒
ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๖

งานเลี้ยงพระกระยาหารค่ำอย่างเป็นทางการถวายแต่สมเด็จพระนางเจ้าจุลียงมาและเจ้าชายเบอร์ฮาร์ด
พระสวามี ในโอกาสเสด็จฯ เยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ร่วมกับเจ้าฟ้าหญิงเบียทริซซ์ และเจ้าชายเบอร์ฮาร์ดแห่งเนเธอร์แลนด์ มายังพระราชวังเทคบาลนครกรุงเทพฯ ที่เชิงสะพาน ผ่านฟ้าลีลาศในพิธีถวายกุญแจเมือง เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงต้อนรับสมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยียม และสมเด็จพระราชินีฟาบิโอลา ในโอกาสเสด็จฯ เยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ ระหว่างวันที่ ๓ - ๑๐ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๗

งานเลี้ยงพระกระยาหารค่ำอย่างเป็นทางการถวายแด่สมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยียมและสมเด็จพระราชินีฟาบีโอลา
ในโอกาสเสด็จฯ เยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

สมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยียมและ
สมเด็จพระราชินีฟาบีโอลา เสด็จฯ มาเยือน
ประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่าง
วันที่ ๓ - ๑๐ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๗

สมเด็จพระราชายัง ดี เปอตวน
อา กง แห่งสหพันธรัฐมลายา และพระราชินี
ประโหมสุหรีอากงเสด็จฯ มาเยือนประเทศไทย
ในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๒๔
กุมภาพันธ์ - ๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๐๗

มกุฎราชกุมารอาากิฮิโตะและเจ้าหญิง
มิชิโกะ ประเทศญี่ปุ่น เสด็จฯ มาเยือนประเทศ
ไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ ระหว่างวันที่
๑๔ - ๒๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๗

กษัตริย์โอลาฟที่ ๕ แห่งประเทศ
นอร์เวย์ เสด็จฯ มาเยือนประเทศไทยในฐานะ
พระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๑๕ - ๒๓
มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๘

มกุฎราชกุมารเบอร์ทิลแห่งสวีเดน
เสด็จฯ เยือนประเทศไทยระหว่างวันที่ ๒ - ๑๐
กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๘

ประธานาธิบดี ปาร์ค จุง ฮี แห่ง
สาธารณรัฐเกาหลี และภริยา เดินทางมาเยือน
ประเทศไทยอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ ๑๐ -
๑๓ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๙ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเครื่องราช
อิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชไมตรีภรณ์แต่
ประธานาธิบดี และพระราชทานเครื่องราชอิสริ-
ยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้าแก่ภริยาประธานาธิบดี

ประธานาธิบดีลินดอน บี จอห์นสัน
แห่งสหรัฐอเมริกาเดินทางมาเยือนประเทศไทย
อย่างเป็นทางการในฐานะพระราชอาคันตุกะ
ระหว่างวันที่ ๒๘ - ๓๐ ตุลาคม พุทธศักราช
๒๕๐๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราช-
ทานเลี้ยงอาหารค่ำอย่างเป็นทางการ ณ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงต้อนรับสมเด็จพระราชาธิบดี และสมเด็จพระราชินีแห่งมาเลเซีย ในโอกาสเสด็จฯ เยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ ณ ท่าอากาศยานดอนเมือง เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๗

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ พร้อมกับ สมเด็จพระราชาธิบดีและสมเด็จพระราชินีแห่งมาเลเซีย ในพิธีถวายกุญแจเมืองที่ปะรำของเทศบาลนครกรุงเทพฯ ที่เชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๗

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง และรัฐบาลได้จัดการแสดงนาฏศิลป์ต้อนรับ ณ โรงละครแห่งชาติ

ประธานาธิบดีเฟอร์ดินันด์ อี มาร์คอส และภริยา ประเทศฟิลิปปินส์ มาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๑๕ - ๑๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๑

สมเด็จพระจักรพรรดิและพระราชินี แห่งอิหร่าน เสด็จฯ มาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๑

สมเด็จพระเจ้าไฮเล เซลาสซีที่ ๑ พระจักรพรรดิแห่งเอธิโอเปีย เสด็จฯ เยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ ๑ - ๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์

นาย Richard M.Nixon ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา และภริยา เดินทางมาเยือนประเทศในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๒๘ - ๓๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒

ประธานาธิบดีซูฮาร์โตแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และภริยา มาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๑๙ - ๒๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๓

สมเด็จพระราชินีเอลิซาเบธที่ ๒ และเจ้าชายฟิลลิปดยุคแห่งเอดินบะระ และเจ้าฟ้าหญิงแอนน์ พระราชธิดา เสด็จฯ มาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๙ - ๑๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕

ประธานาธิบดีแห่งประเทศอินเดีย เดินทางมาเยือนประเทศไทยระหว่างวันที่ ๒๗ - ๓๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ทอดพระเนตรการแสดงบัลเล่ย์ ร่วมกับสมเด็จพระราชาธิบดีและสมเด็จพระราชินีแห่งมาเลเซีย ณ หอประชุมวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๗

ประธานาธิบดีปาร์ค จุง ฮี แห่งสาธารณรัฐเกาหลี
และภริยา เดินทางมาเยือนประเทศไทย
ในฐานะพระราชอาคันตุกะ
ระหว่างวันที่ ๑๐ - ๑๓ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๙

งานเลี้ยงพระกระยาหารค่ำอย่างเป็นทางการ
ถวายแด่มกุฎราชกุมาร เจ้าชายอากิฮิโตะ
และเจ้าหญิงมิชิโกะแห่งญี่ปุ่น ในโอกาสเสด็จฯ
เยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ
พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงปรบมือให้เกียรติ
ประธานาธิบดีลินดอน บี. จอห์นสัน หลังจากจบการกล่าวสุนทรพจน์ในงานเลี้ยงถวายพระกระยาหารค่ำ
ซึ่งประธานาธิบดีเป็นเจ้าภาพ ณ ศาลาสหทัยสมาคม ระหว่างการเดินทางมาเยือนประเทศไทย
ของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๔ - ๓๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๙

สมเด็จพระราชาธิบดียัซ ดี เปอตวน
อากง แห่งสหพันธรัฐมลายา และพระราชินี
ประไพมสุหรืออากง เสด็จฯ มาเยือนประเทศไทย
ในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่
๑ - ๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๖

นายพล อุ เนวิน แห่งสาธารณรัฐ
สังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า มาเยือนประเทศไทย
ในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่
๔ - ๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒

ประธานาธิบดีแห่งประเทศบังคลาเทศ
เดินทางมาเยือนประเทศไทยระหว่างวันที่
๘ - ๑๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๒

ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐอินโด
นีเซีย เดินทางมาเยือนประเทศไทยระหว่าง
วันที่ ๒๕ - ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔

ประธานาธิบดีแห่งประเทศเยอรมนี
เดินทางมาเยือนประเทศไทยระหว่างวันที่ ๒๙
กุมภาพันธ์ - ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗

พระสันตะปาปาจอห์นปอลที่ ๒ แห่ง
สำนักวาติกัน เดินทางมาเยือนประเทศไทย
ระหว่างวันที่ ๑๐ - ๑๑ พฤษภาคม พุทธศักราช
๒๕๒๗

ประธานาธิบดีหลี่เซียนเหนียน และ
ภริยา เดินทางมาเยือนประเทศไทยระหว่าง
วันที่ ๑๑ - ๑๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

สมเด็จพระราชาธิบดียัซ ดี เปอตวน
อากง และสมเด็จพระราชินีประไพมสุหรืออากง
แห่งมาเลเซีย เสด็จฯ มาเยือนประเทศไทย
ในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่
๑๗ - ๒๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ทรงต้อนรับ
ประธานาธิบดีเฟอร์ดินันด์ อี มาร์คอส แห่งฟิลิปปินส์ และภริยา ในโอกาสเดินทางมาเยือน
ประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๑๕ - ๑๙ มกราคม ๒๕๑๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชปฏิสันถาร
กับประธานาธิบดีและมาดามมากอส ในงานเลี้ยง
พระกระยาหารค่ำ ซึ่งประธานาธิบดีจัดถวาย
ณ ศาลาสหทัยสมาคม ในโอกาสที่มาเยือนประเทศไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถ ทรงต้อนรับสมเด็จพระจักรพรรดิ
และพระราชินีแห่งอิหร่าน ในโอกาสเสด็จฯ เยือน
ประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ
ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๑

สมเด็จพระเจ้าโฮเลเชลาสซีที่ ๑ พระจักรพรรดิแห่งเอธิโอเปีย เสด็จฯ เยือนประเทศไทยในฐานะ
พระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๑ - ๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงฉายพระบรมฉายาลักษณ์ร่วมกับสมเด็จพระจักรพรรดิไฮเลเซลาลซีที่ ๑ แห่งเอธิโอเปีย ในระหว่างการเสด็จฯเยือนประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑ - ๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๗ พระราชทานเลี้ยงรับรองประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา นายริชาร์ด เอ็ม นิกสัน และภริยา เมื่อครั้งเดินทางมาเยือนประเทศไทย ระหว่างวันที่ ๒๘ - ๓๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและประธานาธิบดีซูฮาร์โตแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย
เมื่อครั้งเดินทางมาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ
ระหว่างวันที่ ๑๙ - ๒๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๓

นางแนนซี เรแกน ภริยาประธานาธิบดีแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา เดินทางมาเยือนประเทศไทยระหว่างวันที่ ๓ - ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙

ประธานาธิบดีโมฮัมหมัด เซอูลฮักแห่งสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน มาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

พระมหากษัตริย์และพระราชินีแห่งประเทศสเปน เสด็จฯ เยือนประเทศไทยระหว่างวันที่ ๑๔ - ๒๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๐

สมเด็จพระราชาธิบดียง ดี เปอตวนอากง และสมเด็จพระราชินีประไพสุหรืออากง

แห่งมาเลเซีย เสด็จฯ มาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะระหว่างวันที่ ๑๗ - ๒๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓ กรุงเทพมหานคร ได้จัดพิธีรับเสด็จในนามประชาชนชาวกรุงเทพมหานคร และทูลเกล้าฯ ถวายกุญแจเมือง แต่สมเด็จพระราชาธิบดีแห่งมาเลเซีย ฌ พลัปลลาถาวรของกรุงเทพมหานคร^๔

ประธานาธิบดีจินเดินทางมาเยือนประเทศไทยระหว่างวันที่ ๑๐ - ๑๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๔

สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะและสมเด็จพระจักรพรรดินีมิจิโกะ เสด็จฯ เยือนประเทศไทยระหว่างวันที่ ๒๖ - ๓๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๔ ฯลฯ

^๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า “พลัปลลาถาวร” เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถ ทรงต้อนรับ
สมเด็จพระราชินีเอลิซาเบธที่ ๒ และเจ้าชายฟิลิป
แห่งสหราชอาณาจักร ในโอกาสเสด็จฯ
เยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ
ระหว่างวันที่ ๙ - ๑๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถ ทรงต้อนรับ
สมเด็จพระราชาธิบดียง ดิ เปอตวน อากง
แห่งสหพันธรัฐมลายา และพระราชินีประไพสุหรืออากง
เสด็จฯ เยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ
ระหว่างวันที่ ๑ - ๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๖

งานพระราชทานเลี้ยง
พระกระยาหารค่ำแก่นายพลอู เนวิน
แห่งสาธารณรัฐสังคมนิยม
แห่งสหภาพพม่า
ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
วันที่ ๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถ
ทรงฉายพระบรมฉายาลักษณ์
ร่วมกับนายพล อู เนวิน
แห่งสาธารณรัฐสังคมนิยม
แห่งสหภาพพม่า
ระหว่างพระราชทานเลี้ยง
พระกระยาหารค่ำ
ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
ถวายพระกระยาหารค่ำเป็นพระเกียรติแด่สมเด็จพระราชาธิบดีและสมเด็จพระราชินีแห่งสเปน
ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๐

ในการเสด็จฯ ไปทรงเยือนมิตรประเทศทั่วโลก ทั้งในทวีปอเมริกา ยุโรป และเอเชียของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ นับว่าได้ทรงประสบความสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่ เพราะนอกจากจะทรงนำมิตรไมตรีและความปรารถนาดีของประชาชนชาวไทยไปยังประชาชนของประเทศที่ได้เสด็จฯ ไปเยือนแล้ว ความประทับใจอย่างลึกซึ้งในพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ยังเป็นผลให้พระประมุข

ประมุข พระราชวงศ์ชั้นสูง และบุคคลสำคัญของประเทศต่างๆ เสด็จฯ หรือเดินทางมาเยือนประเทศไทยในฐานะราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นการกระชับสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ ตลอดจนองค์พระประมุขและราชวงศ์ให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ทั้งสองประเทศมีความเข้าใจซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น เป็นการกระชับมิตรภาพ ช่วยให้เกิดความราบรื่นร่วมมือกันพัฒนาชาติให้เกิดความผูกพันและความสงบร่มเย็นตลอดไป ●

เอกสารอ้างอิง

กรุงธน, สำนักพิมพ์. **ประมวลพระบรมฉายาลักษณ์ฉบับพิเศษ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิยมวิทยา, ๒๕๐๖.

ณัชชา เลาศศิรินาถ. **การรับพระราชอาคันตุกะอย่างเป็นทางการ**. นิตยสารรายสองเดือน กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ปีที่ ๔๙ ฉบับที่ ๓ พฤษภาคม – มิถุนายน ๒๕๔๙ หน้า ๓๐ – ๔๗.

นิทรรศการพิเศษ การแสดงภาพถ่ายพระราชวงศ์ไทยและพระราชวงศ์ญี่ปุ่น เนื่องในมหามงคลสมัย ที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจะมีพระชนมายุครบ ๙๐ พรรษาบริบูรณ์ และการพระราชพิธีราชาภิเษกสมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิอากิฮิโตะแห่งญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ : ๒๕๓๓.

สายสัมพันธ์สองแผ่นดิน จัดพิมพ์โดยบริษัทอีสต์เอเชียติก (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) เพื่อเฉลิมฉลองเนื่องในมหามงคลวโรกาสกาญจนาภิเษกที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี และโอกาสที่บริษัทอีสต์เอเชียติกก่อตั้งมาครบ ๑๑๑ ปีในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๙.

สุธีร์ ธีระปัญญาพงศ์. **ประกวดความเรียงร้อยแก้วเรื่อง “พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช”** ฉบับชนะการประกวดรางวัลที่ ๓. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, (๒๕๔๐).

อุดม ประมวลวิทยา. **เสด็จประพาส ๒๗ ประเทศ**. พิมพ์เป็นครั้งแรกเมื่อวันงานพระราชพิธีรัชมงคลอภิเษกฉลองสิริราชสมบัติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ ๒๕ ปี. เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสมัย, ๒๕๑๔.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร. **“๗๒ พรรษา จิรายุวัฒน์”** สื่อบัณฑิตนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่อง “๗๒ พรรษา จิรายุวัฒน์” ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๒.

Thailand King Bhumibol Adulyadej The Golden Jubilee 1946 – 1996 Singapore ARCHIPELAGO PRESS 1996.

เว็บไซต์

http://www.prdnorth.in.th/The_King/duty.php

วสันต์ จันทร์ฉาย : ศิลปินไวโอลิน

ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก **

วงดุริยางค์สากล กรมศิลปากร ถือเป็นวงดุริยางค์ที่มีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของบุคคลโดยทั่วไป ความโดดเด่น ส่งงามของศิลปิน การบรรเลงบทเพลงที่ไพเราะจับใจ สามารถสะกดผู้ชมให้เคลิบเคลิ้มไปกับท่วงทำนองเพลงที่เลือกสรรเพื่อผู้ชมโดยเฉพาะ ศิลปินทุกท่านทำหน้าที่บรรเลงอย่างเต็มความสามารถ ด้วยความรักในวิชาชีพของตน

ครูวสันต์ จันทร์ฉาย คือศิลปินผู้ยิ่งใหญ่ ผู้สร้างสรรค์เสียงเพลงอันไพเราะบนเวทีคอนเสิร์ตของกรมศิลปากร มานับครั้งไม่ถ้วน

ประวัติ

ชื่อ นายวสันต์ จันทร์ฉาย

เกิด วันที่ ๑๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๘๕

ภรรยา นางจำศีล จันทร์ฉาย

บุตร นางสาวศิรามพูน จันทร์ฉาย

นายเด่นรัฐ จันทร์ฉาย

การศึกษา

เริ่มเรียนในระดับชั้นประถมที่โรงเรียน
เจียหมิน

พุทธศักราช ๒๔๙๘ จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนบูรพาศึกษาการ

* หมายถึง ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในงานสาขาต่างๆ ทุกด้านอันเป็นภารกิจของกรมศิลปากร.

** นักวิชาการละครและดนตรี ๗ ว. กลุ่มวิจัยและพัฒนาางานแสดง สำนักการสังคีต.

ภาพในวัยเรียนโรงเรียนนาฏศิลป์

พี่ และเพื่อนนาฏศิลป์ ครูทองสุก ทองหลิม และครูสิริชัยชาญ พักจำรูญ

ครูสันต์ จันทร์ฉาย ควบคุมวงนักเรียนของโรงเรียนนาฏศิลป์จัดแสดง ณ เวทีสังคีตศาลา (ในระหว่างนั้นรับราชการอยู่ที่ฝ่ายดุริยางค์สากล แต่ได้รับเชิญไปสอนในโรงเรียนนาฏศิลป์)

พุทธศักราช ๒๕๐๓ จบการศึกษาประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นกลางปีที่ ๓ สาขาวิชาดุริยางค์สากล วิชาเอกปฏิบัติไวโอลิน โรงเรียนนาฏศิลป์

พุทธศักราช ๒๕๐๕ จบการศึกษาประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูงปีที่ ๒ สาขาวิชาดุริยางค์สากล วิชาเอกปฏิบัติไวโอลิน โรงเรียนนาฏศิลป์

ในระหว่างศึกษาวิชาดนตรีสากลที่โรงเรียนนาฏศิลป์นั้นครูเล่าว่า “เรียน

ไวโอลินครั้งแรกกับครูมณฑิธร กุวัชกะพันธ์ เรียนวิชาโทซอด้วงกับหลวงไพเราะเสียงซอ”

ในสมัยที่เป็นนักเรียนโรงเรียนนาฏศิลป์ได้มีการจัดตั้งวงดนตรีสากลของนักเรียนขึ้น ครูสันต์เป็นผู้หนึ่งที่ร่วมบรรเลง โดยครูเล่าว่า “ตอนที่ตั้งวงนักเรียนนั้นก็เรียนอยู่ประมาณชั้นกลาง ๒ หรือกลาง ๓ จำไม่ได้เหมือนกัน กว่าจะออกบรรเลงได้ก็ต้องซ้อมกันอยู่นาน”

การรับราชการ

เริ่มเข้ารับราชการเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๐๔ ตำแหน่งศิลปินจิตอาสา (ทดลอง) สังกัดฝ่ายดุริยางค์สากล กองการสังคีต กรมศิลปากร เนื่องจากยังไม่จบการศึกษา

ต่อมาในวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๘ จึงได้บรรจุในตำแหน่งศิลปินตรี และต่อมาจึงได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นตามลำดับดังนี้

วันที่ ๑๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ ดำรงตำแหน่งศิลปินโท

วันที่ ๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๘ ดำรงตำแหน่งดุริยางค์ศิลปิน ๔

วันที่ ๒๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ดำรงตำแหน่งดุริยางค์ศิลปิน ๕

วันที่ ๑๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓ ดำรงตำแหน่งดุริยางค์ศิลปิน ๖

วันที่ ๒๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๕ ดำรงตำแหน่งดุริยางค์ศิลปิน ๓

พุทธศักราช ๒๕๓๗ อบรมโครงการ พัฒนาผู้บริหารศิลปวัฒนธรรม

พุทธศักราช ๒๕๓๗ ศึกษา ดูงาน ณ ประเทศสิงคโปร์ และมาเลเซีย

พุทธศักราช ๒๕๓๘ อบรมโครงการ ฝึกอบรมการบริหารสำหรับผู้บังคับบัญชาของ กองการสังคีต กรมศิลปากร

วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๐ ดำรงตำแหน่งดุริยางค์ศิลปิน ๘ ว.

วันที่ ๑๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๓ ดำรงตำแหน่งนักวิชาการละครและ ดนตรี ๙ ชช.

พุทธศักราช ๒๕๓๕ ทำหน้าที่รักษาการ หัวหน้าฝ่ายดุริยางค์สากล

ระหว่างปีพุทธศักราช ๒๕๓๖ - ๒๕๔๕ ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มดุริยางค์สากล

วันที่ ๓๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ เกษียณอายุราชการ

ครูสันต์ จันท์ฉาย หรือครูตุง ครูผู้มีอุปนิสัยร่าเริงสนุกสนาน มีอารมณ์ขัน เป็นผู้ใหญ่ที่มีความเมตตาต่อผู้น้อย มีความสามารถในการสืโวโกลินไม่เป็นรองผู้ใด ท่านเคยบรรเลงในรายการคอนเสิร์ตของกรมศิลปากร อยู่เป็นประจำ เนื่องจากท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถจึงมักได้รับเชิญให้ไปถ่ายทอดความรู้การสืโวโกลินกับสถาบันการศึกษาหลายแห่งเช่น โรงเรียนเซนต์จอห์นโดยสอนเฉพาะ วันเสาร์-อาทิตย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมักจะรับงานบรรเลงตามโรงแรม เช่น โรงแรม แอมบาสเดอร์ เป็นต้น

ครูผู้มากไปด้วยประสบการณ์ ผู้มีความรู้ความสามารถอย่างเห็นได้ชัด ตลอดชีวิตการรับราชการในฐานะดุริยางคศิลปินสากล ท่านได้ฝากผลงานไว้มากมาย หนึ่งในผลงานที่น่าสนใจก็คือ ท่านได้เรียบเรียงเสียงประสานเพลง “สี่เกลอ” เถา อัตราร ๒ ชั้น (ท่อนที่ ๑ และท่อนที่ ๒) ซึ่งมีประวัติความเป็นมาดังนี้

บรรเลงดนตรีสากลร่วมกับเพื่อนข้าราชการ โดยมีครูชลหมู่ ชลานุเคราะห์ เป็นผู้ควบคุมวง

ร่วมบรรเลงดนตรีสากลกับ ครูชลหมู่ ชลานุเคราะห์

เพลง “สี่เกลอ” เถา เดิมเป็นเพลงไทยในอัตราสองชั้น สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงพระนิพนธ์ ขยายขึ้นเป็นสามชั้น และตัดลงอัตรารชั้นเดียว จนครบเป็นเถา เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๖๕ เมื่อครั้งทรงย้ายจากกองทัพเรือมาดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบก จึงโปรดให้กองตรวจทหารมหาดเล็กใช้บรรเลง โดยบันทึกเป็นโน้ตสากลประสานเสียง มีท่วงทำนองภาษาต่างๆ ถึง ๔ ภาษา จึงเรียกว่า “เพลงแขกสี่เกลอ”

กล่าวกันว่า เป็นเพลงที่แสดงถึงฝีมือพระหัตถ์ว่า ทรงพระปรีชาสามารถในการ

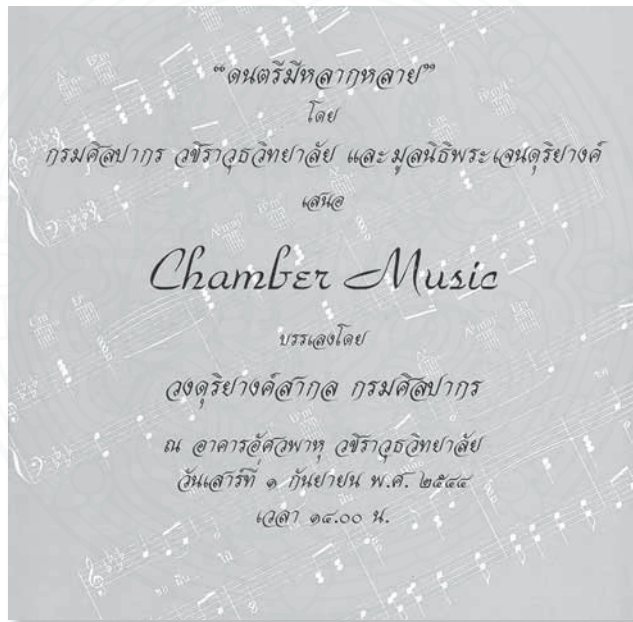
พระนิพนธ์เพียงใด เพลงนี้มุ่งพระทัยที่จะประทานให้เป็นเพลงสำหรับตรวจจริงๆ ที่ฟังได้หลายๆ รส โดยไม่รู้เบื่อ

ครูวสันต์ จันทร์ฉาย ได้นำเพลงแขกสี่เกลอดังกล่าวมาเรียบเรียงเสียงประสานใหม่เพื่อให่วงเครื่องสาย (String Quartet) จำนวน ๔ ชั้น คือ ไวโอลิน แนวที่ ๑ และแนวที่ ๒ วิโอล่า เชลโล่ เป็นกลุ่มเครื่องดนตรีที่ถ่ายทอดอารมณ์ต่างๆ เหล่านี้แทนตรวจได้เป็นอย่างดี โดยนำมาบรรเลงในลักษณะ แชมเบอร์มิวสิก (Chamber Music) ซึ่งเป็นดนตรีประเภทที่บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีที่เหมาะสมสำหรับแสดงในห้องโถง หรือสถานที่ที่จุผู้ฟังได้เพียงจำนวน

น้อย และยังมีชื่อเรียกอื่นๆอีกได้แก่ ดนตรี
สำหรับนักดนตรี ดนตรีสำหรับมิตรสหาย และ
ดนตรีในหมู่เพื่อนฝูง ดนตรีประเภทนี้เป็นการ
แสดงความสามารถและประสบการณ์ของ
แต่ละบุคคลอย่างชัดแจ้ง และยังเป็นการ
ฝึกฝนให้ตระหนักถึงคุณลักษณะอย่างหนึ่ง
ซึ่งส่วนรวมจะต้องมี นั่นคือ ความสอดคล้อง
เข้ากันได้ ●

ครูสันต์ จันทร์ฉาย หัวหน้ากลุ่มดุริยางค์สากล
มอบของขวัญให้กับผู้บริหาร

สูจิบัตรการบรรเลงดนตรีที่นำผลงานของครูสันต์ จันทร์ฉาย ในชุดสี่เกลอมาบรรเลง

เอกสารอ้างอิง

ปัญญา นิตยสุวรรณ. ศิลปินที่น่ารู้จัก ครูชลหมู่ ชลานุเคราะห์ นิตยสาร ศิลปากร ปีที่ ๒๕ เล่ม ๒

พฤษภาคม ๒๕๒๔ . กรุงเทพฯ : หสน.สหประชาพานิชย์. ๒๕๒๔.

ศิลปากร กรม. สูจิบัตรดนตรีหลากหลาย. กรุงเทพฯ : สำนักการสังคีต, ๒๕๔๔.

สัมภาษณ์ ครูสันต์ จันทร์ฉาย วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๐ ที่บ้านซอยวัดกล้วย บางกรวย
จังหวัดนนทบุรี

พระนามของพระพุทธเจ้า

ก่องแก้ว วีระประจักษ์ *

คำถามในฉบับนี้ มีความสำคัญอย่างมาก เป็นคำถามที่ทุกคนอาจจะทราบคำตอบแล้ว แต่น่าจะยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด ถึงแม้จะเคยได้ยินได้ฟัง หรือเคยอ่านจากหนังสือมาบ้างแล้วก็ตาม ผู้ถามเป็นบุตรของสมาชิกนิตยสารศิลปากรท่านหนึ่ง ถามว่า พระนามของพระพุทธเจ้า มีเรียกกันต่างๆ แต่ละพระนามนั้น มีความหมายหรือไม่

คำถามนี้ คงจะต้องตอบโดยการอธิบายอย่างย่อ เพื่อให้สมควรกับเนื้อที่ในหน้าของหนังสือ เนื่องจากพระนามของพระพุทธเจ้านั้นมีมากมาย และมีความหมายต่างๆ กัน ดังนี้

พระพุทธเจ้า

เป็นศาสดาผู้ตั้งพระพุทธศาสนา เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบแล้วสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม

พระสัมมาสัมพุทธะ

ผู้ตรัสรู้ธรรมทั้งปวงโดยชอบด้วยพระองค์เอง

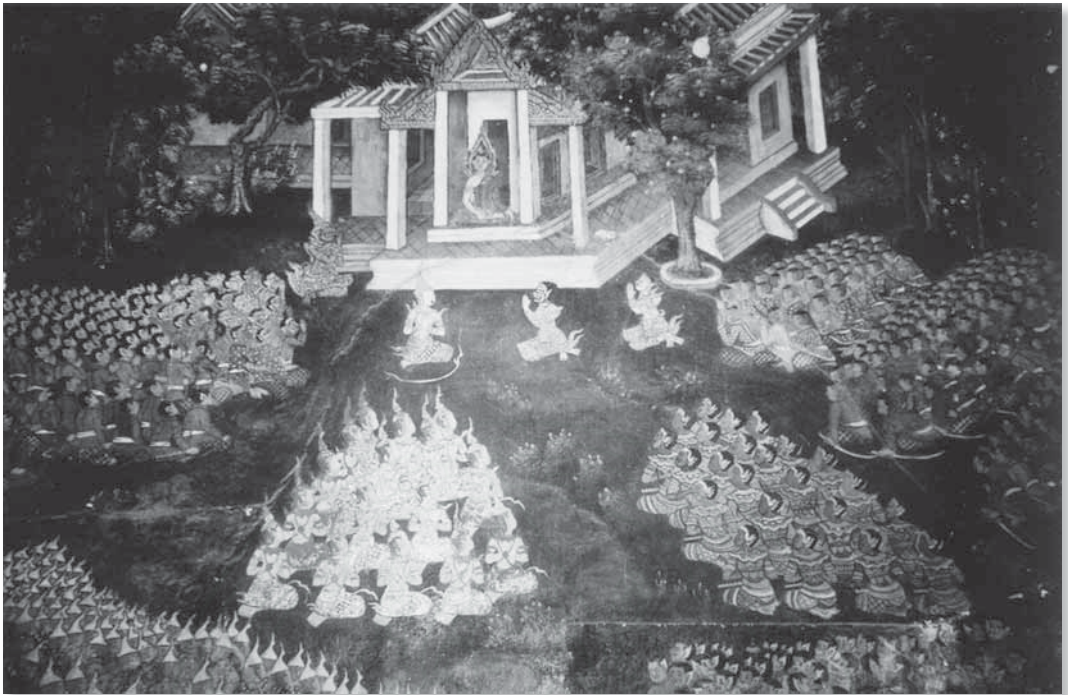
พระพุทธะ

ผู้ตื่นจากหลับ คือ กิเลส ผู้ปลุกใจหมู่มสัตว์ให้ตื่นให้เบิกบาน

* ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาโบราณ กรมศิลปากร.

พระภควา	ทรงเป็นผู้มีโชค สามารถกำจัดกิเลสและบาปกรรม ทรงสมหวังในสิ่งทั้งปวง คือ หวังพระโพธิญาณก็ได้ สมหวัง ประกาศพระศาสนาที่ชักจูงผู้คนให้ได้บรรลุธรรมก็สมปรารถนา และทรงเป็นผู้จำแนกแจกพระธรรม
พระลัตถา (พระศาสดา)	ทรงเป็นอาจารย์สอนเทวดา และมนุษย์ ทรงรู้จริง และปฏิบัติด้วยพระองค์เองแล้ว จึงทรงสอนผู้อื่นให้รู้ และปฏิบัติตาม
พระทศพล (พระทศพล)	ทรงมีกำลัง ๑๐ ประการ คือ มีญาณเป็นกำลังของ พระพุทธเจ้า ๑๐ ประการ
พระสัพพัญญู (พระสรรรเพชญ)	ผู้ทรงรอบรู้ทุกสิ่งทั้งปวง
พระมหามุนี	ผู้มีความรู้มาก ผู้มีความนิ่งทางกาย วาจา ใจ บริบูรณ์
พระมุนินทร์	เป็นจอมแห่งผู้รู้ทั้งมวล
พระอรหัง (พระอรหันต์)	ผู้ห่างไกลจากข้าศึกคือกิเลสทั้งปวง เป็นผู้สมควรแก่ การสักการบูชา เป็นผู้ที่สาธุชนไม่พึงเห็นห่าง
พระจักขุมา	ทรงมีพระจักขุญาณ
พระอังคีรส	ทรงมีพระรัศมีฉายออกจากพระวรกายเป็นนิตย์
พระโลกนาถ	ผู้เป็นที่พึ่งของชาวโลก
พระโลกนายก	ผู้นำชาวโลก
พระมารชิ	ผู้ชนะหมู่มาร
พระพิชิตมาร	ผู้ชนะมารโดยเด็ดขาด
พระธรรมราชา	เป็นพระราชาในพระธรรม
พระธัมมัสสามี	เป็นเจ้าของพระพุทธศาสนา
พระอภิภู	เป็นได้อย่างยอดเยี่ยม
พระสยัมภู	เป็นได้โดยพระองค์เอง คือตรัสรู้ได้เองโดยไม่มีใคร สั่งสอน
พระสุคต	ผู้เสด็จไปได้แล้ว คือ เสด็จไปแล้วจากสังสารวัฏ
พระตถาคต	พระผู้เสด็จมา และเสด็จไปเหมือนกับพระพุทธเจ้า ทุกพระองค์ พระผู้ตรัสรู้ธรรมที่แท้จริง ทรงครอบงำ สัตว์โลกด้วยคุณธรรม
พระมหาสมณะ	เป็นพระสมณะผู้ใหญ่

พระโลกุตตมาจารย์	เป็นอาจารย์สูงสุดในโลก
พระชินสีห์	ทรงชนะกิเลส
พระมหาชีนาสพ	เป็นพระชีนาสพผู้ใหญ่
พระอาทิตย์พันธุ์	เป็นเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์
พระลักยบุตร	เป็นพระโอรสของท้าวลักยราช
พระมเหสี	ทรงแสวงหากุณอันใหญ่ยิ่ง
พระสุคันธะ	ผู้มีกลิ่นหอม คือ คุณธรรมอันพึงกระจาย
พระอัจฉริยมุนษย์	เป็นมุนษย์อัศจรรย์
พระอนันตชิน	เป็นผู้ชนะไม่มีที่สิ้นสุด ชนะทั่วไป
พระอนันตญาณ	มีพระปรีชาญาณไม่มีที่สิ้นสุด
พระอนธิว	ไม่มีใครๆ ประเสริฐยิ่งกว่า
พระอุดมบัณฑิต (พระอุดมบัณฑิต)	เป็นบัณฑิตสูงสุด
พระโคตม (พระโคตมะ)	เป็นพระนามของพระพุทธเจ้า เพราะทรงอุบัติในตระกูลโคตมะมหาชนเรียกพระพุทธเจ้าตามตระกูลว่า พระโคตมหรือพระโคตมะ
พระชินะ	ผู้ชนะบาปกรรม
พระทิพทูตมะ	ผู้สูงสุดในบรรดาสัตว์สองเท้า ผู้เยี่ยมกว่าสัตว์สองเท้าทั้งหลาย
พระเทเวเทพ	เป็นเทพยิ่งเทพ (สมมติเทพ อุปัตติเทพ และวิสุทธิเทพ)
พระนรวร	นระ ผู้ประเสริฐยิ่งกว่านระทั้งหลาย
พระนรสีห์	นระ ผู้ประเสริฐดังราชสีห์
พระนราสภ	นระ ผู้แก้วกล้า
พระนายก	ผู้นำสัตว์จากห้วงสงสารให้ถึงฝั่งคือพระนิพพาน ผู้เป็นหัวหน้าในธรรมานุธรรมปฏิบัติ
พระบรมครู	ครูผู้ยิ่งใหญ่
พระบุรุษรัตน์	บุรุษผู้ยั้งความยินดีให้เกิด
พระภูริปัญญา	ผู้มีพระปรีชาเสมอด้วยแผ่นดิน
พระมหาบุรุษ	บุรุษผู้ทรงคุณสมบัติใหญ่ยิ่ง
พระมหาสัตว์	สัตว์ผู้ทรงคุณสมบัติใหญ่ยิ่ง (ใช้เรียกพระนามพระพุทธเจ้าเมื่อยังไม่ได้ตรัสรู้)

จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ วัดชุมพลนิกายารามราชวรวิหาร อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระโลกครุ	เป็นครุชาวโลก
พระโลกวิทู	ผู้รู้แจ้งโลก
พระวรปัญญา	มีพระปัญญาประเสริฐ
พระวินายก	ผู้แนะนำ ผู้นำไปวิเศษ
พระสักยโคดม	(พระศากยโคดม) ใช้เป็นนามพระพุทธเจ้า เพราะทรงอุบัติในสกุลศากยราช
พระสักยมุนี (พระศากยมุนี)	เป็นนักปราชญ์ในศากยชุมนุม เป็นพระมุนีที่เป็นเหล่ากอของศากยราช
พระสักยสีห (พระศากยสีห)	ใช้เป็นนามพระพุทธเจ้า เพราะเป็นศากยผู้ประเสริฐ โดยพิเศษยิ่งกว่า ผู้อยู่ในศากยวงศ์ทั้งปวง
พระสมันตจักขุ	มีพระจักษุรอบคอบ รอบรู้สารพัด
พระสิทธัตถะ	เป็นนามพระพุทธเจ้า เมื่อยังเป็นพระกุมาร
พระสุทโธทนะ	เป็นพระโอรสของพระสุทโธทนะ
พระโสตถิภาคิยะ	ผู้ทรงมีส่วนแห่งความสวัสดิ์ พระผู้ทรงสวัสดิ์ภาคย์

A Master Piece in the National Museum : Bowl of Lai Nam Tong Decorated with Floral and Animal Designs of Chinese Auspicious Motifs

An 8-angular shaped bowl with a lid of Lai Nam Tong design is Chinese porcelain. For the lid, the top is in a form of a blooming lotus flower supporting with four lotus leaves covered with a green glaze. The inner bowl and the inner lid are covered with a white glaze while the outer bowl and the outer lid are painted a gold ground decorated with floral, bird and other animal designs. As to a hypothesis, the bowl should be imported from China following to an order of the Thai royal court. It might be made from the imperial kilns at Jingdezhen in Jiangxi Province.

The Chinese craftsmen had developed techniques of porcelain wares since end of the Ming Dynasty to the Qing Dynasty during the 23rd – 24th century B.E., which was the same period as end of the Ayutthaya Period to the Rattanakosin Period. The technique of Lai Nam Tong design had been innovated from “five-color” decoration to a technique of tinting with colloidal gold (fine fragments of metal in suspension in the enamel).

During the reign of Emperor Kangxi of the Qing Dynasty, the range of colors for porcelain painting were classified by using French terms; that is: Famille Verte used green, Famille Noir used a black ground, and Famille Jaune used a yellow ground. After that, Famille Rose palette used pink or purple was introduced during the reign of Emperor Yongzheng. The pink over-glaze enamels were tinted with colloidal gold. They were usually decorated with images of fruits, flowers, trees, birds and animals of Chinese auspicious motifs. These Chinese porcelains of various designs were sent to the royal court which became a special design called “Sino-Thai Wares”, especially during the reign of King Rama II (1809-1824). This bowl of Lai Nam Tong design was a precious one among those imported Chinese porcelains to Siam.

Translated by Salinya Mephokee

ชามลายน้ำทองประดับลายภาพสัตว์ และดอกไม้ ที่มีความหมายเป็นมงคลตามคติจีน

ณัฐสุภัทร จันทวิช*

ชามลายน้ำทอง

ประดับลายภาพสัตว์ที่มีความหมายเป็นมงคลตามคติจีน เลขทะเบียน ฎ๔/๒๐

ศิลปะรัตนโกสินทร์ พุทธศตวรรษที่ ๒๔

ขนาด ปากกว้าง ๑๔.๕ เซนติเมตร สูงพร้อมฝา ๑๓.๕ เซนติเมตร

เป็นสมบัติของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมาแต่เดิม

ลักษณะศิลปะ

ชามพร้อมฝาลายน้ำทอง เนื้อกระเบื้อง
ทรงแปดเหลี่ยม จุกบนฝาทำเป็นรูปดอกบัวแย้ม
บาน รองรับด้วยใบบัว ๔ ใบ เคลือบสีเขียว ผิว
ด้านในชามและฝาเคลือบสีขาวเรียบ ผิวด้าน
นอกชามทั้งตัวชามและฝาเขียนสีลงยาแต่ละ
เหลี่ยมเป็นลายภาพสัตว์ต่างๆ อยู่ภายในกรอบ
ช่องกระจก สลับลายดอกพุดตานหรือดอก
กุหลาบเครือเถาก้านขดด้วยสีชมพูแลเงาอ่อน

แก่ และลายใบไม้ก้านขดสีเขียวบนพื้นสีทอง
จึงเป็นที่ทราบกันในชื่อว่ากุหลาบน้ำทองแบบ
หนึ่ง สำหรับลายภาพสัตว์มงคลของจีนที่เขียน
ตกแต่งบนตัวชามและฝานั้นบางช่องเป็นลาย
สัตว์ประเภทเดียวกัน แต่บางช่องเขียนลาย
ภาพสัตว์ที่ตัวชามประเภทหนึ่ง บนฝาชามอีก
ประเภทหนึ่ง ริมขอบตัวชามและขอบฝาเขียน
ลายดอกไม้สีชมพู สีคราม และสีขาวสลับกัน
ตลอดใบ ซึ่งลายภาพสัตว์ที่ปรากฏมีดังนี้

* นักโบราณคดี ๑๐ ชช. ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน กรมศิลปากร.

ชามฝาลายน้ำทอง ช่องกระจกภาพมังกร จรูปรดอกบัว
ศิลปะจีน - ไทย สมัยรัตนโกสินทร์ พุทธศตวรรษที่ ๒๔

ชามฝาลายน้ำทอง ช่องกระจก ภาพกวาง
และดอกพุดตาน

ช่องที่ ๑ ตัวชามเขียนลายมังกรเมฆ
และเสือระหว่างกอไม้ด้วยสีแดงทอง ภายใน
ช่องกระจกสีแดง มุมเป็นลายตาตรางสีฟ้าคราม
บนฝาเขียนลายมังกรเล่นคลื่นสีเขียว ภายใน
ช่องกระจก มุมเป็นลายตาตรางสีฟ้าคราม

ช่องที่ ๓ ทั้งตัวชามและฝาชามเขียน
ลายกวางสีเขียวยืนบนพื้นดินสีน้ำตาล เอี้ยว
มองต้นพุดตานดอกสีชมพูบนโขดหิน ภายใน
กรอบช่องกระจกสีแดงโค้งมน ส่วนมุมทั้ง ๔
นอกช่องกระจกเขียนลายตาตรางสีฟ้าคราม

ชามฝาลายน้ำทองช่องกระจก ฝาภาพเสือ
และตัวชามลายกวาง

ชามฝาลายน้ำทอง ช่องกระจกภาพนกไก่อฟ้า
และนกฟีนิกซ์

ช่องที่ ๒ ตัวชามเขียนลายกวางยืน
เอี้ยวคอไปด้านหลังอยู่ใต้ต้นไม้ด้วยสีแดง
ภายในกรอบช่องกระจกมุมโค้ง บนฝาเขียน
ลายเสือสีเหลืองยืนอยู่ท่ามกลางพุ่มไม้สีเขียว
พื้นดินสีน้ำตาล ภายในช่องกระจกโค้ง ส่วนมุม
เขียนลายตาตรางสีฟ้าคราม

ช่องที่ ๔ ตัวชามเขียนลายนกฟีนิกซ์
ยืนบนพื้นล้อมรอบด้วยลายเขาไม้และก้อนเมฆ
สีแดง ภายในกรอบช่องกระจกสีน้ำตาลแดง
ส่วนฝาชามเขียนภาพนกไก่อฟ้าสีทองยืนจับคอน
บนเขามอสสีเขียว มีโขดหินและไม้ดอกสีชมพู
อยู่เบื้องหลัง ภายในกรอบช่องกระจกสีแดง
ส่วนมุมเขียนลายตาตรางสีฟ้าคราม

ชามลายน้ำทอง ช่องกระจกภาพสัตว์สลับลาย
ดอกพุดตาน จุฑารูปดอกบัว

ช่องที่ ๕,๖,๗,๘ ทั้งตัวชามและฝาเขียนลายดอกพุดตานสีชมพูแดง ตรงกลางล้อมรอบด้วยใบไม้เครือเถาสีเขียวบนพื้นสีทอง

การกำหนดอายุ

ชามลายน้ำทองเขียนลายห้าสีใบนี้เป็นลักษณะชามฝานี้เอกรกระเบื้องชนิดดี ซึ่งราชสำนักสยามน่าจะสั่งทำจากเตาหลวงที่จิ่งเต๋อเจิน มณฑลเกียงซี การผลิตเครื่องถ้วยที่เขียนลายด้วยสีต่างๆ ช่วงจีนมีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์หมิงตอนปลายของจีน รัชกาลพระเจ้าจางจิ่ง (พ.ศ. ๒๐๖๕ - ๒๑๑๐) และรัชกาลพระเจ้าวันลี่ พ.ศ. ๒๑๑๖ - ๒๑๖๓ ตรงกับสมัยอยุธยาตอนกลาง และสืบทอดมาตลอดราชวงศ์ชิง หรือสมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะรัชสมัยพระเจ้าเฉียนหลงแห่งราชวงศ์ชิง ซึ่งตรงกับรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระเจ้าเอกทัศ พระเจ้าตากสินมหาราช ถึงต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แห่งราชวงศ์จักรีกรุงรัตนโกสินทร์ หรือระหว่าง พ.ศ. ๒๒๗๙ - ๒๓๓๙ ซึ่งรูปแบบและเทคนิคการผลิตเครื่องถ้วยลายน้ำทองมีพัฒนาการจากเครื่องถ้วยลายเขียนสีห้าสีของจีน และมีการใช้ทองคำมาทำเป็นตัวยาลงพื้นดังที่เรียกว่า ลายน้ำทองนั่นเอง

เครื่องถ้วยชนิดลงยาสมัยราชวงศ์หมิงใช้สีแดงจากออกไซด์ของเหล็ก แทนการใช้สีแดงจากออกไซด์ของทองแดงโดยการเขียนลายได้เคลือบ แต่รัชกาลพระเจ้าชว่นเต๋อมีการเขียนสีลงยาบนเคลือบด้วยสีเหลืองเพียงสีเดียว โดยใช้สีครามเป็นสีพื้นในระยะแรกๆ เครื่องถ้วยลงยาสีทำได้ดีมากในรัชกาลพระเจ้าเฉิงฮั่ว (พ.ศ. ๒๐๐๘ - ๒๐๓๑)

เครื่องถ้วยลงยาที่นำสนใจมากเป็นของในรัชกาลพระเจ้าเฉิงฮั่ว รู้จักกันในชื่อว่า “โต้ว-ไฉ่” เป็นการลงยาที่ให้เห็นสีที่บางใส แสงส่องผ่านได้ สีที่ใช้มีสีเขียวอ่อน สีเขียว สีเหลือง สีแดงเหล็ก โดยเขียนสีลงยาบนลายที่ร่างไว้แล้วด้วยเส้นสีครามใต้เคลือบ

รัชกาลพระเจ้าจางจิ่งผลิตเครื่องถ้วยที่เขียนสีหลายสีบนเคลือบผสมกับลายครามใต้เคลือบ แม้ว่ามีการผลิตเครื่องถ้วยด้วยสีสดๆ ให้ภาพคมที่เรียกว่า โต้ว-ไฉ่ มาแล้วในรัชกาลพระเจ้าเฉิงฮั่ว สมัยนี้ก็มีการตกแต่งลวดลายแบบลงยาผสมกับการเขียนลายครามใต้เคลือบที่รู้จักกันว่า “อู่ไฉ่” ไทยเรียกว่า “เครื่องห้าสี” ตกแต่งด้วยการลงยาสีแดง สีเขียว สีเทอควอยซ์ และสีเหลือง บางใบมีเครื่องหมายกำหนดว่าอยู่ใน พ.ศ. ๑๙๘๒

เครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์ชิง (พ.ศ. ๒๑๘๗ - ๒๔๕๕) พระเจ้าคังซีทรงเป็นกษัตริย์ที่ทรงได้รับความนิยมสำเร็จอย่างยิ่งในการส่งเสริมการผลิตเครื่องถ้วย ต่อจากพระองค์ก็มีกษัตริย์อีก ๒ องค์ที่ได้ดำเนินงานสืบต่อมาคือพระเจ้าหยงเจิ้น และพระเจ้าเฉียนหลงซึ่งทรงทำได้ดี

เครื่องถ้วยสมัยพระเจ้าคังซีก็จะมีลักษณะเป็นแบบของพระองค์เองอันเป็นการพอเพียงที่จะใช้กำหนดอายุสมัยได้ ยังมีเครื่องหมายปีรัชกาลที่กั้นภาชนะ ลักษณะกั้นภาชนะนี้ดูแข็งแรง แต่มีลายเส้นโครงร่างดูบอบบาง มีไหลผาย

ในสมัยพระเจ้าคังซิมี่เครื่องถ้วยลงยาชนิดสำคัญกลุ่มตระกูลเขียวหรือแฟมิลล์แวร์ต (Famille Vert) อาจเปรียบเทียบกับของสมัยราชวงศ์หมิง แต่ของราชวงศ์ชิงจะมีสีใกว่า ทั้งนิยมกันแพร่หลายโดยใช้สีเขียวเข้มๆ กับสีแดงบางๆ เป็นสีเด่น สีอื่นเป็นสีประกอบ ได้แก่ สีเหลืองสด สีม่วงคราม สีดำ และสีน้ำเงิน เครื่องถ้วยลงยาแบบแฟมิลล์แวร์ตจะใช้น้ำเคลือบเคลือบบนตัวภาชนะที่เผาแล้วแล้วเขียนลายด้วยสีต่างๆ บริเวณสำคัญๆ จะใช้สีขาว สีเหลือง และสีม่วงแบบสีมะเขือ ถ้ามีการเขียนลายพื้นด้วยสีดำ จัดเป็นเครื่องถ้วยลงยาในตระกูลสีดำคือแฟมิลล์นัวร์ (Famille Noire) และถ้ามีพื้นเป็นสีเหลืองก็จัดอยู่ในตระกูลเหลือง คือ แฟมิลล์โซน (Famille Jaune)

การตกแต่งด้วยวิธีการเขียนสีลงยาส่วนมากให้ลักษณะสีที่เป็นสัญลักษณ์ตามแบบตะวันตก ลายที่นิยมเป็นลายต้นไม้ และลายดอกไม้สีฤดู คือดอกไม้ต้นหรือดอกพุดตาน ดอกบัว ดอกบัว และดอกเบญจมาศ และยังมีลายช่องกระจกที่มีขอบและพื้นเป็นลายทิวทัศน์ ลายรูปสัตว์ในเทพนิยาย และฉากรูปบุคคลอันเป็นลายภาพเล่าเรื่องในประวัติศาสตร์หรือเทพนิยายโดยใช้ลักษณะสภาพแวดล้อมในราชสำนัก

รัชสมัยพระเจ้าเฉิงฮั่ว เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความนิยมการใช้สีขึ้น พบว่าที่มีอิทธิพลมากที่สุดก็คือการเลิกทำเครื่องเคลือบแบบแฟมิลล์แวร์ต และได้ทำเครื่องเคลือบแบบแฟมิลล์โรสแทน ด้วยการลงยาสีชมพูในลายดอกกุหลาบ วิธีการนี้ถูกนำเข้ามาจากยุโรป มีการใช้สีขาวที่ผสมสีต่างๆ เพื่อใช้ในการให้สีอ่อนแก่ พวกแฟมิลล์โรสรุ่นแรกมีเครื่องหมายรัชกาลของพระเจ้าหย่งเจิ้น มีการใช้สีชมพูอ่อน สีเขียว สีเหลือง สีฟ้า เขียนลาย

แบบลงยาภาพนกและดอกไม้กับฉากภายในห้องที่มีภาพสตรีในราชสำนักและภาพเด็กเล่นภาพเหล่านี้แสดงอิทธิพลยุโรปในการใช้สีในรายละเอียดต่างๆ ซึ่งปรากฏในพวกเครื่องถ้วยที่มีเครื่องหมายปีรัชกาลของพระเจ้าเฉียนหลง ค.ศ. ๑๗๓๖ - ๑๗๙๕ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - ๒๓๓๘) เครื่องถ้วยแฟมิลล์โรส หรือกุหลาบน้ำทองนี้ มีหลายแบบที่ส่งมายังราชสำนักสยามเป็นพิเศษด้วยลวดลายจีนผสมลายไทย หรือปรับเข้ากับรสนิยมของไทยด้วย ดังเช่นชามฝาลายกุหลาบน้ำทองใบนี้ ซึ่งจากการผสมผสานในศิลปะดังกล่าว จึงมีทั้งการใช้ลวดลาย รูปทรง และสีต่างๆ ที่เป็นมงคลได้อย่างลงตัว เช่น ดอกบัว มังกร นกไก่อ่า นกฟีนิกซ์ กวาง ดอกพุดตาน และสีทอง

ความหมายของลายภาพดอกไม้และภาพสัตว์ตามคติจีน

มังกร

มังกรเป็นเจ้าของสัตว์เลื้อยคลานทั้งปวง ด้วยลักษณะพิเศษที่เชื่อว่ามังกรนั้นเป็นเลิศด้วยปัญญา มีพลังกำลังและคุณความดี เป็นวิญญาณของความเปลี่ยนแปลง ด้วยการหลบซ่อนอยู่ในถ้ำภายในภูเขาที่ไปถึงได้ยากหรือขุดตัวอยู่ในถ้ำมหาสมุทร เพื่อคอยเวลาที่ จะผงาดออกมาอย่างซ้าๆ หรืออาจจะอยู่ในเมฆแห่งพายุเพื่อชำระล้างคราบเล็ดสีดำที่รวมแห่งลายฟ้า เกล็ดที่ตัวจะเริ่มเป็นประกายระยิบระยับเหมือนต้นสนที่ชุ่มด้วยน้ำฝน เสียงดังกังวานเหมือนพายุใหญ่ที่ต้องกับกิ่งไม้ในป่า อันเป็นสัญญาณแห่งฤดูใบไม้ผลิ ที่กำลังจะมาถึงในเร็ววัน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นที่เชื่อกันว่า มังกรนั้นเป็นพลังแห่งความเปลี่ยนแปลง ที่อาจจะให้เห็นได้หรือไม่อาจเห็นได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพอใจ

รูปร่างมังกรนั้นยากที่จะเปรียบเทียบกับสัตว์ที่มีอยู่ในธรรมชาติ ด้วยมีลำตัวที่คล้ายกับงู มีหัวที่ทำขึ้นจากสัตว์หลายชนิด ฟันเป็นแบบของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ในขณะที่ขาและกงเล็บเป็นแบบขาของพวกนกและไม่อาจเทียบได้กับมังกรในสัตว์เทพนิยายของยุโรปยุคกลาง และในพระพุทธรูปศาสนา พระชาวลามะและพระจีนได้จินตนาการภาพมังกรออกมาว่าคล้ายกับนาคาในนิยายปรัมปราของอินเดีย ในจินภาคเหนือนั้นได้ค้นพบซากฟอสซิลของสัตว์ดึกดำบรรพ์ เช่น พวกสเตรโทดอน มาสโตดอน และซ้าง ก็เรียกกระดูกของพวกนี้ว่า กระดูกมังกร เมื่อพบงาที่เป็นฟอสซิลก็จะเรียกว่า ฟันมังกร ของเหล่านี้คนจีนจะนำมาป่นใช้เป็นตัวยาแก้โรคชกกระดูกและการตกเลือด

ตามความเชื่อของจีนกล่าวว่ามังกรมี ๓ ประเภทใหญ่ คือ

- หลง** เป็นมังกรมีอำนาจมากที่สุด และอาศัยอยู่ในท้องฟ้า
- หลี่** เป็นมังกรที่ไม่มีเขา และอาศัยอยู่ในมหาสมุทร
- เฉียว** เป็นมังกรที่มีเกล็ดและอาศัยอยู่ในที่ชื้นในถ้ำตามภูเขา

อย่างไรก็ดีมีเพียงมังกร “หลง” ชนิดเดียวเท่านั้นที่มีคำบรรยายไว้ว่า เป็นมังกรที่มีรูปลักษณะของสัตว์ต่างๆ ๙ ชนิด คือ

- หัว** เป็น หัวอูฐ
- เขา** เป็น เขากวาง
- ตา** เป็น ตากระต่าย
- หู** เป็น หูวัว
- คอ** เป็น คองู
- ท้อง** เป็น ท้องกบ
- เกล็ด** เป็น เกล็ดปลามังกร
- กงเล็บ** เป็น กงเล็บเหยี่ยว
- ฝ่าเท้า** เป็น ฝ่าเท้าเสือ

มังกรมีเกล็ด ๘๑ แฉก ซึ่งบริเวณลำคอจะเรียงไปทางหัวและบนหัวจะมีหงอนคล้ายกับแนวเทือกเขา ที่ปากทั้ง ๒ ด้าน จะมีหนวดและมีเคราที่ใต้คางอันเป็นที่เก็บไข่มุกที่สโตไลอยู่ ๑ เม็ด มังกรนั้นหูหนวก ดังนั้นจึงมีคำเรียกคนหูหนวกว่า “หลง” มันจะหายใจออกทางปากคล้ายก้อนเมฆ และบางครั้งก็เปลี่ยนไปเป็นน้ำ และบางครั้งเป็นไฟ เสียงดังคล้ายกับเสียงระฆัง

กล่าวว่ามังกรนั้นกินเนื้อคนนางแอ่น ดังนั้นในเวลาที่คนสวดอ้อนวอนมังกรเพื่อขอฝน ก็จะโยนนางแอ่นลงไปให้น้ำ มังกรเฉียวที่อาศัยอยู่ตามถ้ำในภูเขาอันจะมีลักษณะที่ต่างไปจากมังกรที่อยู่บนฟ้าบ้าง คือ จะมีหัวและคอเล็ก ไม่มีเขา ออกเป็นสีแดงเลือดนก หลังเป็นทางสีเขียว ด้านข้างเป็นสีเหลือง มีขา ๔ ขา ตัวคล้ายงู และตัวยาวราว ๑๓ ฟุต

มังกรรูปแบบเดิมของจีนพบว่านำมาใช้ประดับลวดลายเครื่องสำริดเรียกว่า ลายกุกุ เป็นเครื่องหมายป้องกันบาปจากความโลภ แต่สมัยต่อมามีการกำหนดมังกรเป็นมังกรสวรรค์ ซึ่งจะคอยปกป้องวิมานของเทวดา และเจ้ามังกรซึ่งทำให้เกิดลมและฝนเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ มังกรเฝ้าสมบัติซึ่งคอยเฝ้าทรัพย์ด้วยการบังให้รอดพ้นจากสายตาของมนุษย์ นอกจากนี้มีมังกรปิก มังกรเขา มังกรขนดอยู่ในน้ำ มังกรเหลืองขึ้นมาจากแม่น้ำซึ่งให้ข้อมูลในการเขียนปรัมปราของจักรพรรดิผู้สี่

อย่างไรก็ตาม เราจะพบว่าคนจีนนิยมเขียนลายมังกรตกแต่งในสมัยต่างๆ มากมาย ทั้งที่บ้าน วัด เครื่องประดับ เครื่องใช้ ไปจนถึงการใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งจักรพรรดิ หรือราชสำนัก ลายมังกรดังกล่าว มี ๙ ชนิด คือ

๑. **ผู้เหลา** จะใช้เป็นลายสลักบนยอดระฆัง และกลอง จะร้องด้วยเสียงดังเมื่อต้องต่อสู้กับศัตรู คือ ปลา วาฬ

๒. **ฉวนิว** ใช้สลักบนลูกบิดของขอ

๓. **ปีซี** ใช้สลักบนยอดแผ่นหิน อันเป็นที่รักของวรรณคดี เป็นการแสดงเต่าเพศผู้และเพศเมีย มักใช้เป็นฐานของแผ่นหินอวงซุ่ยมีหัวที่คอยคูดอยู่แต่ละด้าน เป็นเทพแห่งแม่น้ำ เป็นที่เชื่อว่ามิพลังเหนือธรรมชาติ

๔. **ปา เซีย** สลักที่ส่วนล่างของโบราณสถาน เชื่อว่าสามารถจะพุงน้ำหนักได้

๕. **เงา ฟง** สลักบนไม้ประดับชายคาโบสถ์

๖. **ฉีเหวิน** ใช้สลักบนชื่อสะพานเฉพะะมังกรขอบน้ำ และยังใช้สลักบนหลังคาตึกเพื่อป้องกันไฟ บางทีก็ใช้สัญลักษณ์เป็นรูปปลาที่ชูหางขึ้น

๗. **สวนนิ** สลักบนบัลลังก์ขององค์พระพุทธรูป และมักใช้แทนด้วยรูปสิงโต

๘. **โยสุ** สลักบนฝักดาบ และกระบี่งดาบ

๙. **ปีกัน** เป็นสัตว์ที่มีเกล็ดและมีเขาเดี่ยวสลักบนประตูคุก ป้องกันการทะเลาะวิวาท และรักที่จะใช้พละกำลัง เป็นการแสดงความดุร้าย

มังกรนั้นกล่าวว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งผู้พิทักษ์ด้วยเป็นผู้ดูแลความปรารถนาแห่งเทพเจ้า และพิทักษ์ทรัพย์สมบัติแห่งเทพเจ้า มักจะอยู่คู่กับไข่มุกไฟ ที่มีลักษณะกลมสีแดง ซึ่งกล่าวว่า เป็นพลังจากธรรมชาติ และบ้างก็ว่าเป็นสัญลักษณ์แทนดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และสายฟ้า ดังนั้นจะเห็นว่าที่ฉลองพระองค์คลุมของพระจักรพรรดิตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นถึงราชวงศ์ชิง จะปักลายมังกรที่กำลังต่อสู้กันเพื่อแย่งไข่มุกไฟและมังกร ๕ เล็บ ใช้เป็น

สัญลักษณ์ของพระจักรพรรดิมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นปี ๒๐๖ ก่อนคริสต์ศักราชแล้ว โดยใช้เป็นลายประดับทั้งที่พระแท่นบัลลังก์ ฉลองพระองค์ และเครื่องราชูปโภคอื่นๆ และยังใช้เป็นเครื่องหมายของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ชั้น ๑, ๒ ด้วย ส่วนเจ้านายชั้นที่ ๓, ๔ ใช้รูปมังกร ๔ เล็บ และเจ้านายชั้นที่ ๕ และขุนนางก็ใช้รูปสัตว์ที่มีลักษณะคล้ายงูที่มี ๕ เล็บได้

กวาง

กวาง กล่าวว่าเป็นสัตว์ที่มีรูปร่างที่เกิดจากการยืมส่วนต่างๆ ของสัตว์ ๔ ชนิด รวมประกอบเป็นตัวกวาง คือ เขามาจาก stag ขามาจากวัว คอมาจากอูฐ ทางมาจากลา ผุงกวางเดินตามหัวหน้าสัตว์นี้โดยความเคลื่อนไหวของหาง กวางนี้เป็นสัญลักษณ์แห่งความมีอายุยืนนาน และเชื่อว่าสัตว์นี้มีส่วนลึกกลับที่เป็นอมตะ

สิงโต

สิงโตไม่ใช่เป็นสัตว์พื้นบ้านในจีน แต่เป็นสัตว์ที่มีตราประเทศส่งมาเป็นเครื่องบรรณาการแด่องค์พระจักรพรรดิ ถือเป็นสัตว์ที่เป็นผู้พิทักษ์กฎหมายและคุ้มครองอาคารศักดิ์สิทธิ์ รูปปั้นสิงโตมักจะตั้งอยู่ที่ประตูศาลและประตูบ้าน บางทีก็ตั้งไว้เฝ้าอวงซุ่ย เพื่อคอยป้องกันสิ่งชั่วร้าย สิงโตในความคิดของคนจีนก็ไม่แตกต่างจากเสือนัก และนิสัยรูปสิงโตเล่นลูกแก้วซึ่งจะเป็นสิงโตดูเป็นสิงห์ในเทพนิยายมากกว่า แม้ว่าจะมีตาใหญ่และหน้าตาดุร้าย แต่ลูกบอลนั้นหมายถึงพระอาทิตย์สัญลักษณ์แห่งพลังคุ้มครองชาติ หรือหินมีค่า มีนิยายของจีนที่เล่าว่าสิงโตนั้นมีน้ำนมไหลออกมาจากเล็บ ดังนั้นจึงนำลูกบอลมาให้สิงโตตะปบ และจะได้ปล่อยน้ำนมไปไว้ในลูกบอล ตนจะได้เอาไปกิน ส่วนสิงโตเพศเมียนั้นจะเป็นรูปที่ยืนอยู่กับลูก

เสื่อ

เสื่อเป็นสัตว์พื้นถิ่นจีน พบในแถบมณฑลกวางตุ้ง กวางสี ผู้เจี้ยน เกียงซีและแมนจูเรีย กล่าวว่เสื่อขนาดใหญ่ที่เคยพบ มีความยาวถึง ๑๒ ฟุต ชาวจีนถือว่า เสื่อเป็นเจ้าแห่งสัตว์ป่า เป็นสัญลักษณ์แห่งความมีอำนาจยิ่งใหญ่และความกล้าหาญ และใช้เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจทางทหาร ซึ่งมีการเขียนรูปหัวเสื่อบนโล่หรือเขน และบนฝ่าไม้ของกำแพงค่าย และพบว่าเทพเจ้าแห่งความมั่งคั่งบางครั้งแสดงในรูปของเสื่อ นอกจากนี้เสื่อยศของขุนนางทหารชั้นสูงระดับ ๓ มีลายปักเป็นรูปเสื่อด้วย

ดอกบัว

ในพุทธศาสนาและลัทธิเต๋า ถือเป็นดอกไม้ศักดิ์สิทธิ์ และเป็นสัญลักษณ์แห่งฤดูร้อนและความอุดมสมบูรณ์ และเมื่อจะประกอบลายให้มีความหมายเป็นดอกไม้ศักดิ์สิทธิ์ ก็จะเป็นดอกบัวที่พันด้วยบัวหรือแถบ ซึ่งเป็นการแทนรัศมี

ดอกโบตั๋นหรือดอกพุดตาน

ดอกโบตั๋นหรือภาษาจีนกลางเรียกว่า มู่ตั๋น เป็นดอกไม้ที่ชาวจีนชื่นชมยกย่องให้เป็นราชาแห่งดอกไม้ เป็นดอกไม้แห่งใจกลางแห่งความร่ำรวยและความมีชื่อเสียง จากการที่เป็นดอกไม้ที่มีกลีบดอกที่สวยงาม มีสีแดงเข้มสลบสีขาวหยกดูสดใส นอกจากนี้ดอกโบตั๋นยังเป็นสัญลักษณ์ของความรัก ความมีเสน่ห์ และความมั่งคั่งแห่งอิสตรี เป็นดอกไม้ชนิดหนึ่งในกลุ่มดอกไม้ที่ได้ฉายาว่า ดอกไม้สี่ฤดู คือ ดอกโบตั๋นหรือดอกพุดตาน หมายถึงฤดูใบไม้ผลิ ดอกบัวหมายถึงฤดูร้อน ดอกเบญจมาศหมายถึงฤดูใบไม้ร่วง และดอกบ๊วยหมายถึงฤดูหนาว

นกไก่อฟ้า

ภาพนกไก่อฟ้าในศิลปะจีน โดยเฉพาะนกไก่อฟ้าสีทอง มีความสำคัญมากในวิชาการศึกษาเกี่ยวกับนกในประเทศจีน มีปรากฏในจังหวัดต่างๆ ทางภาคใต้ สีที่โดดเด่นเป็นสีแดงและสีเหลือง มีตลอดในมณฑลผู้เจี้ยนและเจ้อเจียง มีหลังและหางสีเงิน มีส่วนอกและท้องเป็นสีน้ำเงิน ส่วนทางภูเขาทางภาคเหนือมีลักษณะเด่นตรงขนหางยาว บางครั้งยาวถึง ๖ ฟุต ซึ่งนกไก่อฟ้านี้ตามคติจีน ทางจีนหมายถึงนกฟีนิกซ์ในนิยายปรัมปราจีน ทางไทยมักกล่าวว่าเป็นสัตว์ทมิฬพาด์ประเภทหนึ่ง บางทีหมายถึงนกยูง และบางครั้งใช้แทนนกฟีนิกซ์และเป็นสัญลักษณ์แห่งความงามและความมีโชคดี

ลวดลายของนกไก่อฟ้าสีทอง ถูกนำมาเป็นลายปักของเสื้อขุนนางที่อยู่ในระดับ ๒ นกไก่อฟ้าสีเงินใช้กับขุนนางระดับ ๕ โดยใช้ภาพนกที่ยืนอยู่บนโขดหินในทะเล เหลียวมอง พระอาทิตย์ เป็นสัญลักษณ์ทางอำนาจแห่งจักรพรรดิ

นกฟีนิกซ์หรือนกแห่งสวรรค์ในป่าทมิฬพาด์

นกฟีนิกซ์มีกล่าวถึงในวรรณคดีจีน เป็นสัญลักษณ์แห่งจักรพรรดิ มีรูปร่างของหงส์ป่า ส่วนด้านหน้ามีลักษณะของยูนิคอร์นหรือม้ามังกร ด้านหลังมีลำคอของนกนางแอ่น มีจงอยปากของสัตว์ปีก คอแบบงู หางปลา หน้าผากนกกกระสา มงกุฎของเปิดตัวผู้มีริ้วลายของมังกร หลังโค้งแบบเต่า ขนมี ๕ สี กล่าวว่านกฟีนิกซ์ คือ นกไก่อฟ้า ที่เป็นสัญลักษณ์ของความงาม และรวมลักษณะของนกไก่อฟ้าและนกยูง มีความเชื่อว่านกฟีนิกซ์จะปรากฏในเวลาที่มีความสงบสุขและมั่งคั่งเท่านั้น และถูกจัดเป็นสัตว์ที่อยู่ในคติความเชื่อว่า เหนือธรรมชาติ ๔ ประเภท คือ มังกร นกฟีนิกซ์ ยูนิคอร์น และ

เต่า อยู่ทางใต้ของสวรรค์ เป็นเครื่องหมายของพระอาทิตย์ และความอบอุ่นในฤดูร้อน และการเก็บเกี่ยว นกแห่งสวรรค์นี้กล่าวว่าเป็นผลผลิตของพระอาทิตย์ หรือ ดวงไฟ ใช้เป็นลวดลายตกแต่งในเครื่องแต่งกายทางพิธีกรรมของจักรพรรดิของจีน รวมถึงนำไปเป็นลวดลายเครื่องประดับศีรษะของสตรีคล้ายกับลายเครื่องประดับศีรษะของสตรีในอียิปต์โบราณ

สี

สีนั้นมีความหมายและเป็นสัญลักษณ์ต่างๆ ของคนจีน คือ อาจจะเป็นสัญลักษณ์ของตำแหน่ง อำนาจ คุณธรรมและความซื่อ ความรื่นเริงและความเสียใจ เป็นต้น สีหลักของจีนมี ๕ สี คือ สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน (รวมสีเขียว) สีขาว และสีดำ

สีแดง เป็นสัญลักษณ์แห่งความรื่นเริง และใช้เป็นเทศกาลต่างๆ

สีเหลือง เป็นสีประจำชาติ เป็นสีศักดิ์สิทธิ์ สำหรับพระจักรพรรดิและพระบรมวงศานุวงศ์

สีม่วง เป็นสีในพิธีต่างๆ สำหรับพระราชนัดดา ขุนนางชั้นสูงใช้เก้าอี้สีน้ำเงิน

สีเขียวคล้ำและสีขาว เป็นสีของการไว้ทุกข์

สีดำ เป็นสีแห่งการเกิด เป็นเครื่องหมายแห่งความชั่ว ดังนั้นจึงไม่เป็นที่นิยม

พระจักรพรรดิเมื่อจะมีพระราชสาส์นพิเศษจะเขียนด้วยสีแดงขาด สีที่ใช้ในบัตรเชิญในเวลาไว้ทุกข์ คือ สีน้ำตาลอ่อน แต่การ์ดเชิญอื่นใช้สีแดง แต่ต่อมาก็ล้ำสมัยเพราะใช้สีขาวตามแบบต่างชาติ

สีม่วง จะใช้เป็นตราประทับของขุนนางชั้นสูง

หากสีที่ใช้กับรูปเคารพทางพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปใช้สีขาวและสีเหลืองซึ่งแสดงถึงความมีจิตใจอ่อนโยน ในขณะที่สีแดง สีน้ำเงิน และสีดำ จะใช้กับรูปที่แสดงความโหดเหี้ยม ดุดัน บางครั้งสีฟ้าอ่อนเป็นสีแห่งท้องฟ้า ก็มีความหมายถึง สวรรค์ รูปทေးมักให้ภาพที่ออกสีขาว สีแดง และสีดำ

ในสมัยโบราณ ขุนนางในราชสำนักจะมี ๙ ชั้น แต่ละชั้นจะทราบได้จากกระดุมหรือเม็ดสีต่างๆ ที่ทำจาก หิน แก้ว หรือโลหะที่จะติดอยู่บนยอดหมวก สำหรับขุนนาง ๔ ชั้นแรก กระดุมจะเป็นปะการังสีแดง ชั้น ๓ เป็นหินสีน้ำเงิน ชั้น ๔ เป็นหินสีม่วง ชั้น ๕ เป็นแก้วผนึก ชั้น ๖ เป็นหยกสีขาว ชั้น ๗ ชั้น ๘ และชั้น ๙ เป็นทองคำ

สีเหลือง ใช้สำหรับเป็นสีเครื่องนุ่งห่มของพระในพุทธศาสนา สำหรับการฝังคนตาย

นักปราชญ์ จะสวมเสื้อผ้าสีม่วงเข้ม แต่สีแห่งจักรวาลคือ สีคราม บุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือ จะสวมเสื้อผ้าสีไม่ฉูดฉาด เช่น สีน้ำเงิน สีเทา และสีน้ำตาล

ถ้าบิดามารดาเสียชีวิตลงภายในระยะเวลา ๒๗ เดือน ห้ามบุตรแต่งกายด้วยผ้าไหม ผ้าซาตินและเสื้อผ้าสีแดง

คติจีนโบราณในการบูชาสวรรค์ในวันปีใหม่ จะมีสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง คือ การทาสีแดงตามเสาและคาน เหนือประตูทางเข้าเป็นเลือดแกะที่นำมาบูชาขัย แต่ต่อมาใช้กระดาษสีแดงปิดแทนการทำด้วยเลือด แต่ก็ยังมีคนในมณฑลทางใต้ยังคงนิยมใช้เลือดแกะผสมปูนปลาสเตอร์ ทาสีประตูและขอบหน้าต่างที่ทำด้วยไม้อยู่ แรกทีเดียวก็ใช้กระดาษสีแดงเรียบๆ แต่ต่อมาก็มีการเขียนตัวหนังสือเพื่อกล่าวคำขอบคุณ แต่สมัยหลังๆ กลายเป็นเขียนคำขอพรให้มีความมั่งคั่ง สุข และ โชคดีในอนาคต

สำหรับเครื่องรางที่ป้องกันวิญญาณอันชั่วร้ายหรือภูตผีนั้นจะเขียนบนกระดาษสีเหลือง ด้วยหมึกสีแดงหรือสีดำ แล้วนำไปปิดไว้เหนือประตู หรือบนม่านเตียง หรือใส่ไว้ในหม หรือใส่ในย่ามสีแดง หรือห้อยไว้ในรูกระดุม หรือเผาแล้วนำเถ้ากระดาษนั้นใส่ผสมลงในน้ำชาหรือน้ำร้อนและดื่ม เพื่อเป็นยากันอำนาจที่ชั่วร้ายนั้น

ในงานแต่งงานก็จะนิยมใช้ไหมสีแดงผูกถ้วยเหล้า และถ้วยน้ำผึ้งสำหรับเจ้าบ่าว เจ้าสาว สำหรับในกรุงปักกิ่ง มีการใช้สีทาอาคารต่างๆ ในนครต้องห้ามทาสีม่วงใจกลางของกรุงปักกิ่งนี้ ซึ่งเป็นเครื่องหมายของธรรมชาติ คือ กำแพงทาด้วยสีแดง เป็นสัญลักษณ์ของทิศใต้ คือ หยาง หมายถึง พระอาทิตย์ ความสุข ส่วนหลังคาพระราชวังเป็นสีเหลืองใส ซึ่งเป็นสีเครื่องหมายแห่งโลกหรือแผ่นดินซึ่ง คือ หยิน ในสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. ๙๖๐ - ๑๑๒๗) สีแห่งราชสำนักคือสีน้ำตาล ในสมัยราชวงศ์หมิง (ค.ศ. ๑๓๖๘ - ๑๖๔๔) สีเขียวเป็นสีแห่งราชสำนัก และในสมัยราชวงศ์ชิง (ค.ศ. ๑๖๔๔ - ๑๙๑๑) ใช้สีเหลืองเป็นสีแห่งราชสำนัก เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิบูชาสวรรค์ พระองค์จะทรงฉลองสีน้ำเงินซึ่งเป็นสีแห่งท้องฟ้า เพื่อทรงบูชาแผ่นดินจะฉลองพระองค์สีเหลือง หากทรงบูชาพระอาทิตย์ก็จะทรงฉลองพระองค์สีแดง และเมื่อทรงบูชาพระจันทร์จะฉลองพระองค์สีขาว

นอกจากนี้จีนยังเชื่อในเรื่องสีประจำทิศด้วย นั่นคือ

ทิศตะวันออก	สีฟ้า หรือ น้ำเงิน
ทิศตะวันตก	สีขาว
ทิศเหนือ	สีดำ
ทิศใต้	สีแดง

ธาตุทั้ง ๕ ก็ใช้แสดงด้วยสีเช่นกัน ซึ่งเรียงตามลำดับคือ สีเขียว สีแดง สีดำ สีเหลือง และสีขาว ในระบบแห่งสัญลักษณ์ซึ่งผูกพันกับสีของท้องฟ้าคือ เมื่อเมฆมีสีเขียวกล่าวว่าเป็นโรคของแมลง เมฆมีสีแดงก็เกิดภัยพิบัติหรือสงคราม เมฆสีดำจะเกิดน้ำท่วม หากเป็นสีเหลืองจะอุดมสมบูรณ์

สีเขียวจะใช้เขียนบนกระดาษที่ถือไปก่อนการตัดลินโทษประหารชีวิต สีแดงเป็นสัญลักษณ์แห่งคุณธรรมโดยเฉพาความซื่อสัตย์และความจริงใจ สีขาวเป็นสีแห่งความบริสุทธิ์ อย่างมีศีลธรรม

สำหรับสีที่ใช้ในการแสดงนาฏศิลป์ของจีนนั้น สีที่ระบายบนใบหน้านั้นมีความหมายเช่นกัน คือ ใบหน้าที่มีสีแดงเป็นบุคคลที่ควรแก่การเคารพนับถือมีความศักดิ์สิทธิ์ หน้าสีดำเป็นคนหยาบแต่ซื่อสัตย์ หน้าสีขาวเจ้าเล่ห์ทรยศ แต่เป็นคนชั้นสูงมีอำนาจ แต่ถ้าเป็นตัวตลกจะทากมุกด้วยสีขาว ●

บรรณานุกรม

ณัฐภูภัทร จันทิวช. เครื่องถ้วยเงินที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๓๙.

จิรา จงกล. เบญจรงค์และลายน้ำทอง. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๒๐.

ตำราพระราชนาฎภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ตำนานเครื่องโต๊ะและถ้วยปั้น.

พระนคร, ๒๔๖๑.

นิทรรศการพิเศษเนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย ๒๕๕๐

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดนิทรรศการพิเศษเนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เรื่อง “คุณธรรม จริยธรรม ตามรอยพระโพธิสัตว์” เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๐ ณ พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม รองปลัดกระทรวงวัฒนธรรม อธิบดีกรมศิลปากร พร้อมด้วยผู้บริหาร ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ ฝ้าฯ รับเสด็จฯ

เนื้อหาของนิทรรศการประกอบด้วย ๓ หัวข้อ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการนับถือพระโพธิสัตว์ ผู้ซึ่งเปี่ยมไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม และการบำเพ็ญบารมี เพื่อนำสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากทุกข์ภัย ประดุจดั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของรัฐบาลที่ต้องการให้ประชาชนทุกภาคส่วนตระหนักถึงการมีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อทำความดีถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปริมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ●

พิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา จากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๘ - ๒๕๔๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๘ - ๒๕๔๙ เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๐ ณ ห้องประชุมคุรุสภา โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

วัฒนธรรม รองปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
อธิบดีกรมศิลปากร พร้อมด้วยผู้บริหาร และ
ข้าราชการเฝ้าฯ รับเสด็จฯ

ในการนี้ นักศึกษาที่เข้ารับพระราชทาน
ปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๔ -
๒๕๔๙ จาก ๓ คณะ ๑๒ สาขาวิชา มีจำนวน
ทั้งสิ้น ๕๙๙ คน ●

พิธีมอบรางวัลการประกวดอ่านทำนองเสนาะและประกวดเพลง (เพชรในเพลง) พุทธศักราช ๒๕๕๐

คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เป็นประธานในพิธี
มอบรางวัลการประกวดอ่านทำนองเสนาะและ
การประกวดเพลง (เพชรในเพลง) เนื่องใน
วันภาษาไทยแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๕๐ เมื่อ
วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๐ ณ โรงละคร
แห่งชาติ (โรงเล็ก)

การจัดประกวดดังกล่าว กรมศิลปากร
โดยสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ จัด
ขึ้นเพื่อส่งเสริมให้คนไทย โดยเฉพาะเยาวชน
และบุคคลที่มีบทบาทในการสื่อสาร ใช้ภาษา
อย่างถูกต้อง ทั้งการพูด การอ่าน การเขียน
และการขับร้องเพลง ซึ่งได้แบ่งการประกวด
เป็น ๖ ประเภท คือ ประเภทประถมศึกษายาย
ประถมศึกษหญิง มัธยมศึกษาตอนต้นชาย

มัธยมศึกษาตอนต้นหญิง มัธยมศึกษาตอน-
ปลายชาย มัธยมศึกษาตอนปลายหญิง ทั้งนี้
ผู้ชนะการประกวดอ่านทำนองเสนาะ จำนวน
๖๐ คน ได้รับรางวัลโล่พระราชทานของสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
และเงินรางวัล

พิธีบวงสรวงพระภูมิเจ้าที่และเซ่นไหว้แม่ย่านางเรือพระราชพิธี

นายอาร์ักษ์ สังหิตกุล อธิบดีกรมศิลปากร ร่วมประกอบพิธีบวงสรวงพระภูมิเจ้าที่และเซ่นไหว้แม่ย่านางเรือพระราชพิธีประเภทเรือพระที่นั่ง และเรือรูปสัตว์ เพื่ออัญเชิญลงมาจากคานเรือลงน้ำ ในการเตรียมการจัดงานพระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนิน

ถวายผ้าพระกฐิน โดยกระบวนพยุหยาตราชลมารค เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๐ ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี ●

ประชุมสัมมนา เรื่อง การส่งมอบเอกสารประวัติศาสตร์

นางโสมสุดา ลีชะวณิช รองอธิบดีกรมศิลปากร เป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมสัมมนา เรื่อง การส่งมอบเอกสารประวัติศาสตร์ เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๕๐ ณ โรงแรมรอยัลซิติ้ กรุงเทพมหานคร

การประชุมสัมมนาดังกล่าวจัดขึ้นเพื่อให้ส่วนราชการต่างๆ มีความรู้ความเข้าใจ

ในการจัดเก็บเอกสาร การส่งมอบเอกสาร ประกอบประวัติศาสตร์ ตลอดจนสามารถนำไปปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานการจัดเก็บเอกสารและส่งมอบเอกสารประวัติศาสตร์ให้สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ●

โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ รุ่นที่ ๑

นางสมลักษณ์ เจริญพจน์ รองอธิบดี กรมศิลปากร เป็นประธานในพิธีเปิด พร้อมบรรยายพิเศษโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ รุ่นที่ ๑ เรื่อง สร้างสรรค์งานศิลป์ สู่งานพิมพ์ยุคใหม่ เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๐ ณ โรงแรมเอส.ดี.อเวนิว กรุงเทพมหานคร

โครงการดังกล่าว กรมศิลปากร โดยสำนักงานเลขาธิการกรม จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๓๐ - ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๐ เพื่อให้ข้าราชการผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสิ่งพิมพ์ของกรมศิลปากรทั้งส่วนกลางและภูมิภาค มีความรู้ความเข้าใจ และเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงาน อีกทั้งมีวิสัยทัศน์และเพื่อให้การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ของกรมศิลปากรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กิจกรรมประกอบด้วย การบรรยาย เรื่อง ศิลปะภาษาเพื่อการนำเสนอวิวัฒนาการความก้าวหน้าทางการพิมพ์ในประเทศไทย การเลือกกระดาษให้เหมาะสมกับงานพิมพ์ การออกแบบสิ่งพิมพ์ การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ และการศึกษาดูงานกับบริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน) ●

ขอเชิญนักวิชาการและผู้สนใจ ส่งบทความเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ เพื่อเผยแพร่ในนิตยสารกรมศิลปการ ความยาวไม่เกิน ๕ หน้ากระดาษ A 4 พร้อมบทความย่อเป็นภาษาไทย หรือภาษาอังกฤษ อย่างละไม่เกิน ๑ หน้ากระดาษ A 4 บันทึกลงในแผ่นดิสก์และภาพประกอบเรื่อง บทความที่ได้รับการพิจารณานำลงในนิตยสารศิลปการ ผู้เขียนจะได้รับค่าตอบแทนตามระเบียบราชการ

ผู้ส่งบทความกรุณาระบุชื่อ - นามสกุล ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ หมายเลขโทรสาร และ E-mail Address (ถ้ามี) ให้ชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการติดต่อกลับ

ผู้สนใจ ส่งบทความหรือสอบถามรายละเอียดได้ที่

ผู้จัดการนิตยสารศิลปการ กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขานุการกรม กรมศิลปการ ถนนหน้าพระธาตุ กทม. ๑๐๒๐๐ โทร. / โทรสาร ๐ ๒๒๒๔ ๒๐๕๐, ๐ ๒๒๒๒ ๐๔๓๔

ใบสมัครสมาชิก นิตยสารศิลปการ

ข้าพเจ้า นาย นาง นางสาว _____ นามสกุล _____ อายุ _____ ปี

สถานที่จัดส่ง (โปรดกรอกข้อมูลอย่างละเอียดด้วยตัวบรรจงให้ชัดเจน)

เลขที่ _____

อาคาร _____ ชั้น _____ ห้อง _____ ซอย _____

ถนน _____ แขวง _____ เขต _____ จังหวัด _____

รหัสไปรษณีย์ _____ E-mail address _____

โทรศัพท์ _____ โทรสาร _____

ประสงค์จะสมัครสมาชิคนิตยสารศิลปการปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ราคา ๖๐๐ บาท (ค่าจัดส่งฟรี)

สมาชิกเก่าต่ออายุ

สมาชิกใหม่

ชำระค่าสมาชิกโดย เงินสด (ในกรณีสมัครด้วยตนเอง)

ธนาณัติ

ตัวแลกเงิน

สั่งจ่ายในนาม ผู้จัดการนิตยสารศิลปการ กรมศิลปการ ถนนหน้าพระธาตุ กทม. ๑๐๒๐๐

(ปณ. หน้าพระลาน ๑๐๒๐๒)

ต้องการใบเสร็จในนาม ส่วนตัว หน่วยงาน

ตัดหรือถ่ายสำเนาแล้วกรอกใบสมัครสมาชิกส่งไปที่ผู้จัดการนิตยสารศิลปการตามที่อยู่ด้านบน

ชามลายน้ำทอง

ประดับภาพสัตว์ที่มีความหมายมงคลตามคติจีน

ศิลปะรัตนโกสินทร์ พุทธศตวรรษที่ ๒๔

สงครามยุทธหัตถี